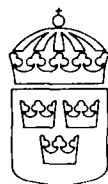

Riksdagens protokoll

1988/89:47

Protokoll
1988/89:47

16 december 1988

Debatter m. m.

Fredagen den 16 december

Val av ytterligare suppleant i lagutskottet	3
Val av ledamot i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileums- fond	4
Vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m.m.	4
Meddelande om justering av kammarens protokoll, m.m.	90
Avslutningsord	90

Avgjorda ärenden

Fredagen den 16 december

Val av en suppleant i lagutskottet	3
Val av en ledamot i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileums- fond	4
<i>Konstitutionsutskottets betänkande</i>	
1988/89:KU18 Instruktion för riksdagens förvaltningskontor	4
<i>Finansutskottets betänkande</i>	
1988/89:FiU10 Vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m.m.	4

Fredagen den 16 december

Kl. 09.00

Val av ytterligare suppleant i lagutskottet

1 § Justerades protokollet för den 8 december.

2 § Till kammarkansliet hade inkommit följande ansökan om ledighet:

Härmed ansöker jag om tjänstledighet under tiden den 16 januari – den 15 juni 1989 på grund av barnledighet.

Stockholm den 1 december 1988

Mona Sahlin

Framställningen bifölls av kammaren.

Talmannen anmälde att *Ines Uusmann* (s) skulle tjänstgöra som ersättare för Mona Sahlin.

3 § Talmannen meddelade att till kammarkansliet inkommit läkarintyg för *Gösta Lyngå* (mp), av vilket framgick att han kommer att vara sjukskriven under tiden den 23 januari – den 3 april 1989.

Erforderlig ledighet beviljades.

Talmannen anmälde att *My Gillberg* (mp) skulle tjänstgöra som ersättare för Gösta Lyngå.

4 § Val av ytterligare suppleant i lagutskottet

Företogs val av en suppleant i lagutskottet.

Talmannen meddelade att valberedningen enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag enhälligt föreslagit Rolf L Nilson till ny suppleant i lagutskottet. I enlighet därmed utsåg kammaren till

suppleant i lagutskottet

Rolf L Nilson (vpk)

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

Val av ledamot i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond

Vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m.m.

5 § Val av ledamot i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond

Företogs val av en ledamot i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond.

Talmannen meddelade att valberedningen enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag enhälligt föreslagit verkställande direktören Lennart Holmström, Göteborg, till ny ledamot i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond efter finansdirektören Lars-Erik Klangby. I enlighet därmed utsåg kammaren – för tiden från den 1 januari 1989 till dess nytt val förrättades under år 1989 – till

ledamot i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond
verkställande direktören Lennart Holmström

6 § Föredrogs och hänvisades

Skrivelse

1988/89:64 till utrikesutskottet

7 § Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande

1988/89:KU18 om instruktion för riksdagens förvaltningskontor (förs. 1988/89:11).

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Föredrogs

finansutskottets betänkande

1988/89:FIU10 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m.m. (prop. 1988/89:47).

Vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m.m.

Anf. I LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Dagens betänkande från finansutskottet ger ett föga överskådligt intryck. Det sammanhänger med att proposition 47, utöver en konjunkturbedömning och allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken, innehåller en rad detaljförslag, som sakbehandlats i andra utskott. Deras ställningstaganden har sedan av finansutskottet vidarebefordrats till kammaren, där de viktigaste kommer att diskuteras senare under denna debatt.

Jag skall för min del främst uppehålla mig vid de ekonomisk-politiska riktlinjerna. För nästan på dagen ett år sedan debatterade vi här i kammaren den ekonomiska politiken på medellång sikt. Finansministerns anförande formade sig till en dödförklaring av nyliberalismen. Under intryck av

börskraschen tidigare under hösten fann han för gott att uttala sin förkastelse över de fria marknadskrafterna.

Mindre än ett år därefter lägger han sedan fram en proposition, där han gör upp med keynesiansk efterfrågestyrning och talar sig varm för utbudsekonomi och avreglering. Nu skall konkurrensen stärkas och olika marknader effektiviseras. Det svänger snabbt i regeringens ekonomiska politik – åtminstone vad gäller den verbala uttolkningen.

Finansministern avslutade sin medverkan i höstens allmänpolitiska debatt med att vädja om mera konstruktiva meningsutbyten om vad som faktiskt kan uträttas för Sveriges ekonomi av regering och riksdag. Jag skall ta fasta på denna inbjudan till sakdebatt. Det gör jag så mycket hellre som finansutskottet har fått en ny ordförande, som jag hälsar välkommen till uppdraget. Anna-Greta Leijon och jag har tidigare suttit i samma styrelse – för 25 år sedan i Sveriges förenade studentkårer – även om rollerna då var ombytta, så att jag var ordförande och Anna-Greta Leijon ledamot.

Herr talman! En bidragande orsak till att regeringen efter ett år starkt ändrat sin syn på marknadsekonomins möjligheter är säkert att världsekonomins utveckling trots alla pessimistiska spådomar blivit bättre än vad någon vågade förutse vid årets början. Under den aktiva konjunkturpolitikens tidevarv fram till för några år sedan tvingades vi regelmässigt konstatera att ekonomin i praktiken nästan aldrig nådde upp till vad teorin lovade. Numera är det lika vanligt att det faktiska utfallet överträffar de tämligen försiktiga prognoser som ekonomerna ställer upp. Strävan i de stora länderna att hålla en jämn tillväxt utan de överslag som framkallar bakslag har visat sig oväntat framgångsrik. Man kan tala om en "newtonsk" revolution i den ekonomiska teorin i riktning mot mindre politisk inblandning och större frihet för företagare och individens skaparförmåga.

Beträffande den svenska ekonomin är ordet för dagen överhettning. I nominella termer ser tillväxten hygglig ut. Men en svag produktivitetsutveckling och besvärliga flaskhalsproblem gör att det allra mesta kommer fram som inflation. Realt ligger Sveriges ekonomiska tillväxt klart under OECD-genomsnittet. Regeringen tvingas nu medge att lönekostnaderna stiger med över 7 % och priserna med över 6 % 1988. Vad värre är – löner och priser väntas utvecklas i samma raska takt under kommande år. Detta medgivande från finansministerns sida betyder en nyorientering i så måtto att han inte i likhet med tidigare försöker prata ned inflationen. Samtidigt är det naturligtvis ett erkännande av att den tredje vägens politik, som sades kunna förena hög sysselsättning med låg inflationstakt, har misslyckats. Detta klarspråk är välkommet, därför att det är i sig en förutsättning för att kampen mot inflationen skall kunna föras på ett mera effektivt sätt. Nu gäller det att gå från ord till handling. Men receptet heter inte åtstramning genom skattehöjningar utan utbudsstimulans och avreglering.

Trots en gynnsam utveckling av de svenska exportpriserna i förhållande till importpriserna väntas underskottet i bytesbalansen fortsätta att växa. Det betyder att den överbeskattning som lett till stora överskott i den offentliga sektorns finanser inte förmår hindra att det totala sparandet försämras ytterligare. Det av långtidsutredningen eftertraktade trendbrottet mot lägre

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

kostnadsstegringar än i omvärlden och växande bytesöverskott, som skulle användas för att amortera utlandsskulden, ter sig mer avlägset än någonsin.

Under den till följd av den internationella högkonjunkturen tämligen lugna ytan kvarstår den svenska ekonomins grundläggande problem i allt väsentligt. Sedan snart 20 år tillbaka ligger Sverige i botten på OECD:s tillväxtliga. När ekonomiskt välbefinnande mäts som bruttonationalprodukt per capita, har Sverige glidit ner från sin tidigare topplacering bland världens länder till sjunde plats, strax ovanför OECD-genomsnittet. Eftersläpningen ter sig än kraftigare vid en jämförelse av real disponibel hushållsinkomst för t.ex. industriarbetare eller privat konsumtion per invånare.

Tillväxtproblemen accentueras av att Sverige har relativt stora resurser knutna till stagnerande branscher. Det förefaller som om de stora devalveringarna i början på 1980-talet har hållit tillbaka den strukturomvandling i riktning mot mer högteknologi som vi så väl skulle behöva för framtiden. Så länge basindustrierna dominerar produktionen måste vi hålla ett allt lägre relativt kostnadsläge – med åtföljande försämring av den relativa levnadsstandarden – för att den fulla sysselsättningen skall kunna behållas.

Man kan säga att proposition 47 vittnar om en ökad förståelse hos regeringen för Sveriges långsiktiga problem med konkurrenskraften och med utvecklingskraften. Prioriteringen av åtgärder på ekonomins utbudssida överensstämmer med vad vi moderater länge har efterlyst. Det är med tillfredsställelse vi konstaterar att regeringen avvisar såväl åtstramning genom skattehöjningar som inkomstpolitik. Problemet är inte så mycket konsumtionens ökning som det förhållandet att produktionen utvecklas för långsamt.

Enligt regeringen behövs nu utbudsinriktade åtgärder bl.a. för att motverka pris- och kostnadsstegringarna, förbättra den dåliga produktiviteten samt öka arbetskraftsutbudet och rörligheten på arbetsmarknaden. Detta är en omsvängning i socialdemokraternas budskap efter valet som närmast kan liknas vid ett slags "perestrojka". Under förutsättning att finansministern menar allvar med vad han säger skall vi moderater gärna hjälpa regeringen att slå in på en fjärde, utbudsekonomisk väg.

Själva starten blev kanske inte alltför övertygande. Proposition 47 innehåller mera råd än dåd. Och de konkreta förändringar som föreslås går ofta i fel riktning – det gäller särskilt bygg- och bostadspolitik, som Knut Billing kommer att belysa senare i debatten. Men ändå finns det hopp. Inom betydelsefulla sektorer har det praktiska handlandet under senare år onekligen gått mot avreglering. Kreditpolitiken är numera i det närmaste fri från störande statliga ingrepp. På valutapolitikens område är det tidigare talet om den evigt bestående hårda kärnan försvunnet och ersatt med antydningar om en fullständig avreglering. Och jag vill gärna rikta en tacksamhetens bugning till finansministern för det förhållandet att vi i höst här i riksdagen har sluppit den årliga ritualen att sätta den allmänna prisregleringslagen i tillämpning.

Den största besvikelsen i proposition 47 är att regeringen inte förordar den sänkning av skattetrycket som utgör den i särklass viktigaste åtgärden för att stimulera ekonomins utbudssida. Det samtidigt framlagda skatteförslaget för 1989 innehöll endast begränsade marginalsattesänkningar, som dessutom

till stor del kommer att försvinna, eftersom skatteskalan inte längre är inflationsskyddad. Många inkomsttagare, som legat strax under en skiktgräns, får t.o.m. räkna med höjd marginalskatt, även om lönen endast skulle följa inflationen. Därtill kommer att avdragsbegränsningen skärps. Och eftersom vi moderater är ensamma om att vilja sänka statsskatten för alla och eftersom kommunalskatten nästa år höjs på många håll, kan lägre inkomsttagare bara råka ut för försämringar.

Under stort buller och bång presenterade finansministern sedan riktlinjer för en stor skatteomläggning 1991. Dessa planer har redan diskuterats åtskilligt både här i kammaren och utanför. Jag skall nöja mig med att konstatera att den mindre uppmärksammas finansieringssidan är mer omfattande än marginalskattesänkningarna. Regeringen förbereder alltså t.o.m. en ytterligare höjning av skatteuttaget. Detta går ju rakt på tvärs mot talet om utbudspolitik.

Det går också på tvärs mot utvecklingen på skatteområdet i andra länder. Särskilt anmärkningsvärd är tanken att beskattningen av kapital skulle kunna skärpas med sammanlagt 27 miljarder. Det är riktigt att den effektiva beskattningen av kapital hittills har varit lägre än skatten på arbete. Men det finns en god ekonomisk motivering för detta: kapital är mycket mer lätttröligt över gränserna än arbetskraft. Vill man rätta till denna olikhet, vilket jag tycker är riktigt att göra, går det inte att höja skatten på kapital till i nivå med den på arbete. Strävan måste vara den motsatta, nämligen att inom ramen för en sänkning av skattetrycket minska det skatteuttag som träffar arbetskraften. Skärpt kapitalbeskattning ter sig så mycket mer omöjlig som bristen på sparande i landet är ett av våra stora strukturproblem, och utvecklingen mot ökande internationellt beroende och integration gör kapitalmarknaden ännu mer känslig för skillnader i skattebelastning.

Hur vill då vi moderater utifrån dagens förutsättningar lägga upp den ekonomiska politiken? Först inställer sig frågan om finanspolitisk åtstramning. Vi har i många år förordat en stramare finanspolitik med budgetsaldon som varit mindre negativa än i regeringens förslag. Men den åtstramningen har haft formen av besparingar på budgetens utgiftssida. Problemet i dagsläget är att sådana tar tid att besluta och genomföra, varför de riskerar att få effekt först sedan aktiviteten ändå mattats av. Därför blir finanspolitisk åtstramning oftast liktydig med skattehöjningar, som har den egenheten att de kan genomföras snabbt. Problemet är emellertid att de offentliga finanserna redan uppvisar ett stort överskott. Vi fick i går, eller i dag, besked om att budgetöverskottet för innevarande år beräknas till drygt 10 miljarder. Att då ytterligare höja det finansiella sparatet i den offentliga sektorn behöver inte leda till en förbättring av bytesbalansen. Senare års erfarenheter både i Sverige och i t.ex. Danmark, Norge och Storbritannien tyder på att resultatet i stället blir en minskning av hushållens sparande.

Det är dessutom ofrånkomligen så att finanspolitikens verkningar mest är strukturella, medan penningpolitiken snabbare och mera direkt påverkar inflationstakten. Finanspolitiken bör därför, som vi ser det, främst inriktas på att nå långsiktiga mål, varvid det nu mest angelägna är att omfördela resurser från den offentliga till den enskilda sektorn. Inom ramen för en grundläggande budgetbalans blir det sedan penningpolitikens uppgift att

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

svara för den mer kortsiktiga styrningen i syfte att hålla inflationen nere.

I det viktiga valet av interventionsgrad för den ekonomiska politiken förordar vi moderater således en långsiktig, normbaserad stabiliseringspolitisk regim. Grundläggande blir då den fasta växelkursen. Det är för att göra denna ännu fastare som vi vid sidan av valutaregleringens avskaffande förordar en anknytning av kronan till det europeiska monetära samarbetet, EMS. Den svenska inflationstakten och kostnadsutvecklingen skulle då inte under någon längre period kunna avvika från vad som gäller i övriga länder som deltar i detta samarbete. Det blir med andra ord inte möjligt att föra en ackommoderande ekonomisk politik.

En viktig uppgift för penningpolitiken blir under dessa förutsättningar att hålla betalningsbalansens saldo i jämvikt genom påverkan på räntenivån och likviditeten i ekonomin. Eftersom vi står fast vid normen att staten inte skall nettolåna i utlandet, blir det riksbankens uppgift att med sin medelsarsenal förmå den privata sektorn att svara för det upplåningsbehov som ett eventuellt underskott i bytesbalansen medför. Ett tillfälligt sådant underskott kan ju tolereras, om kapitalimporten används till lönsamma investeringar.

Om utgångspunkten är att det rekordhårda skattetrycket skall sänkas, får ökningen av de offentliga utgifterna hållas tillbaka så att ökningstakten är långsammare än hela ekonomins långsiktiga tillväxttakt. Det betyder att de offentliga utgifternas möjliga ökningstakt i nominella termer bestäms av den reala tillväxten i ekonomin, den inflationstakt som råder i de länder mot vilka Sverige har en fast växelkurs samt det uppställda kravet på sänkning av skattetrycket. Det senare är för vår del en neddragning med ca 1 procentenhet per år. Man kan då räkna med att den offentliga utgiftsökningen i nominella termer måste begränsas ned mot ca 5 % om året, vilket vi hoppas att finansministern skall ha lyckats med i det kommande budgetförslaget. Ty det är endast genom att minska den offentliga sektorns tillväxt som vi kan öka hela folkhushållets tillväxt.

Om således penningpolitiken och riksbanken med den här angivna arbetsfördelningen främst får svara för de stabiliseringspolitiska ingreppen på kortare sikt, blir finanspolitikens och regeringens huvuduppgift av strukturpolitisk karaktär. Det gäller då att satsa på omvandling och dynamik. Det betyder utveckling av nya lönsamma företag och avveckling av gamla olönsamma. Att förbättra såväl konkurrenskraft som utvecklingskraft är det dubbla uppdrag som åvilar den ekonomiska politiken under de närmaste åren.

Utvecklingskraften förstärks genom att man med utbudspolitiska åtgärder ökar ekonomins flexibilitet och förmåga att på marknadsmässiga villkor styra resurser mot områden med gynnsamma pris- och tillväxtförutsättningar såväl på hemma- som på världsmarknaden. Genom en bättre funktionsduglighet hos olika marknader och högre produktivitet minskar också inflationsbenägenheten i ekonomin, vilket underlättar stabiliseringspolitiken. Viktigast i uppsättningen av utbudsstimulerande medel är – jag återkommer till det – en sänkning av skattetrycket med tyngdpunkten lagd på de höga marginalskatterna. Men den svenska ekonomin behöver också avregleras. Det gäller både den offentliga sektorn och det privata näringslivet. I dag kännetecknas

områden som barnomsorg, sjukvård, åldringsvård och utbildning av låg effektivitet och långa köer. Det är endast genom att bryta de offentliga monopolen och öppna för konkurrens från enskilda alternativ som Sverige kan få en utvecklingskraft i nivå med vad som gäller i de snabbt växande OECD-länderna. I samma riktning verkar en privatisering av statliga företag och andra offentliga tillgångar.

Ja, detta är, herr talman, de principer enligt vilka vi moderater skulle vilja lägga upp den ekonomiska politiken framöver. I dagsläget är det alldeles tydligt att efterfrågan överträffar utbudet i vårt land, vilket leder till inflation och problem med bytesbalansen. Det förtjänar i detta sammanhang att påpekas att om inte en del av översefterfrågan kunde absorberas genom importökning, skulle prisstegringen vara ännu starkare. Receptet just nu är lika enkelt som svåradministrerat, jag medger det: att höja sparkvoten i ekonomin och särskilt hushållssparandet. Den närmast till hands liggande medicinen kan förefalla vara att höja räntan, men det ger den ovälkomna bieffekten att också hålla tillbaka de investeringar som behövs för att öka produktionskapaciteten. Den ekonomiska politiken måste därför direkt inriktas på att förbättra sparandet. I stället för att skärpa beskattningen av kapital måste då skatteuttaget rent allmänt sänkas, så att människor får behålla mer att spara av, och särskilda åtgärder sätts in för att stimulera till långsiktigt bundet sparande för ålderdomen samt i boende och näringslivet. Därtill krävs det att vi politiker återställer förtroendet för att spelreglerna i ekonomin skall förbli stabila. Den uppläggning av den ekonomiska politiken som jag här skisserat skulle ge en sådan tillförsikt.

Det är min förhoppning, herr talman, att den budgetproposition som finansministern presenterar om mindre än en månad skall genomsyras av de nya tongångar – utbudsstimulans och avreglering – som regeringen slagit an och som jag här ytterligare har utvecklat. I avvaktan på besked om detta – jag hoppas att finansministern, trots att han inte är upptagen på talarlistan, väljer att gå upp och ger oss ett ord på vägen inför helgerna – yrkar jag bifall till de reservationer i finansutskottets betänkande 10 som moderata ledamöter står bakom.

Anf. 2 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag vill börja med att hälsa Anna-Greta Leijon välkommen i debatten om den ekonomiska politiken. Jag bara beklagar att det betänkande där hon gör sin debut som ordförande i finansutskottet är så mycket tunnare i sak än till antalet sidor.

Omfånget på betänkandet beror delvis på att s.k. ekonomiska paket i sin helhet nu remitteras till finansutskottet i stället för att styckas till andra utskott. Att döma av dagens betänkande har detta både för- och nackdelar. För framtiden vore det naturligtvis bäst om regeringen behagade föra en sådan ekonomisk politik att sådana här höstpaket, ibland kallas de krispaket, inte skulle behövas. Det skulle självfallet också främja den ekonomiska utvecklingen i Sverige. Ett enkelt sätt för kammarerna att åstadkomma detta är att rösta på folkpartiets reservationer i betänkandet. Herr talman! Jag yrkar därför bifall till alla reservationer från folkpartiets ledamöter.

Den politik vi i folkpartiet vill ha innehåller sänkta marginalskatter,

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

återinfört inflationsskydd, slopade offentliga monopol, slopad valutareglering, slopade kollektiva löntagarfonder, minskad statlig styrning av kommuner, stimulanser för hushållens sparande, en stram finanspolitik genom utgiftsbegränsningar och bättre förutsättningar för lugna avtalsrörelser. Det är en politik som förbättrar omvandling och produktionsförmåga i den svenska ekonomin, en politik som förbättrar utvecklingskraften inte bara hos de företag som redan finns utan hos de nya företag som måste tillkomma, om våra balansproblem skall försvinna.

Redan på kort sikt har folkpartiets förslag effekter som förbättrar den ekonomiska balansen. Den inhemska efterfrågan dämpas något främst genom ökat hushållssparande. Och produktionen ökar främst genom att pensionärernas arbetsvilja bättre tas till vara genom det förvärvsavdrag på 10 000 kr. som vi föreslår. I dagsläget är utbudet för litet och efterfrågan för stor. Då blir resultatet stora prisökningar, stora underskott och höga räntor. Med folkpartiets förslag skulle utbudet öka och efterfrågan minska, vilket leder till lägre prisökningar och mindre underskott, kort sagt bättre samhällsekonomisk balans och mindre överhettning.

Vad som händer om riksdagen i stället väljer den socialdemokratiska politiken framgår inte i vare sig propositionen eller betänkandet. Det blir att köpa grisen i säcken.

Jag inser, herr talman, att det inte är så lätt att beskriva effekterna av den socialdemokratiska politiken, eftersom den är så splittrad. Socialdemokraterna försöker nämligen sitta på två stolar samtidigt. Den ena stolen är en konkurrens- och avregleringsstol – den sätter man sig på ibland när det passar. Där återfinns t.ex. slopandet av importrestriktionerna för kläder, som är välkommet även om det dröjer onödigt länge. Jag förstår t.ex. inte varför barnfamiljerna i Sverige skall behöva vänta två år till på att få köpa sina kläder 1 500 kr. billigare. Bland det välkomna återfinns också vissa tankar på avreglering inom jordbruket, som företer vissa likheter med folkpartiets förslag. Och där återfinns sänkta marginalsatser så att det skall löna sig att arbeta. Minskade bostadssubventioner hör också hit, även om den faktiska utformningen är ovanligt dålig.

Men, herr talman, sedan finns det en annan stol – det är den gamla vanliga socialdemokratiska skattehöjnings- och regleringsstolen. Där återfinns försvaret för offentliga monopol – vårdmonopolet, utbildningsmonopolet och omsorgsmonopolet skall vara kvar. Här finns utökad byggnadsreglering, bevarade och växande kollektiva löntagarfonder. Här finns fortsatt valutareglering, vaktslående om kollektivt sparande och nej till stimulanser för hushållens eget sparande. Här finns troligen kommande skattehöjningar.

Att sitta på två stolar samtidigt är alltid svårt. Risken är stor att regeringen med en duns trillar rakt emellan. Det mest konkreta som då åstadkommes är troligen en kraftig ökning av osäkerheten och instabiliteten i den ekonomiska politiken. Detta är precis motsatsen till vad som behövs, nämligen stabilare spelregler.

Herr talman! Regeringen och utskottsmajoriteten är egentligen ganska nöjda med den ekonomiska utvecklingen i Sverige, synes det. Jag undrar om det finns några andra än riksdagens socialdemokrater som håller med om detta. Hur många är det som tycker det är bra att priserna stiger i år med

kanske 6,5 % och nästa år med ännu mer? Hur många är det som tycker det är bra att Sverige inte ens på toppen av en högkonjunktur kan betala för sig, utan att handeln med utlandet går med minus, och växande minus? Hur många är det som tycker det är bra att skattekvoten enligt regeringens egen tabell skall ligga kvar på rekordhöga 56 % av bruttonationalinkomsten både i år, nästa år och nästnästa år?

I ärlighetens namn skall jag tillägga att utskottsmajoriteten faktiskt varnar för höga löne- och prisökningar – nästa år. Om kostnadsökningarna blir för stora blir det åtstramning, sägs det. Jag skulle vilja att finansutskottets ordförande utvecklar detta litet närmare.

När under nästa år anser ni er kunna avläsa att ökningen av lönekostnaderna blir för stora? Det kan inte gärna vara i finansplanen, för då finns inga avtal klara. Är det i den reviderade finansplanen i slutet av april? Det finns knappast några avtal klara då heller, och i varje fall är löneglidningen knappast känd. Vi är nu i slutet av december, och lönekostnadsökningarna är inte ens säkra för i år. Men antag att ni gör en prognos i den reviderade finansplanen. Hur mycket måste lönekostnaderna öka nästa år för att det skall kallas akut och den här åtstramningen skall komma? Är det 8, 9 eller 10 %, eller hur mycket skall det vara? Och vad är det för slags åtstramning som finansutskottets majoritet nu säger skall sättas in under senvåren? Om den skall få någorlunda snabb effekt måste det bli skattehöjningar. Hur går det ihop med det som också har sagts om en viss sänkning av inkomstskatten även för 1990? Och har verkligen socialdemokraterna inte lärt sig ett dugg av sina tidigare misstag? Om man med dagens höga skattetryck höjer skatterna ännu mer, kommer hushållen i stället att minska sitt sparande, just för att upprätthålla konsumtionen.

Jag vill citera en mening från den reviderade finansplanen i våras. Där står det så här: "Detta innebär att det inte längre är möjligt att kompensera ett försämrat hushållssparande med en uppgång i det offentliga sparandet, som åstadkoms med ett höjt skatteuttag." Innebörden är att man inte kan öka det totala sparandet i landet genom skattehöjningar. Är det enligt utskottsmajoriteten fortfarande korrekt, eller var det också ett sådant här grovt tankefel av Feldt? Under de senaste tre åren har hushållens skulder ökat med mer än 200 miljarder kronor. En del motsvaras av ökade tillgångar, men en stor del beror sannolikt på att skatterna har höjts med ca 50 miljarder kronor. På detta har hushållen reagerat genom att sluta spara. När vi i folkpartiet då föreslår stimulanser för att öka hushållens sparande, vad gör då socialdemokraterna? Ingenting – bara avslag! Jag vill citera motiveringen, för den är uppseendeväckande: "Utskottet anser att det är angeläget att stimulera hushållens sparande men anser inte att det i anslutning till proposition 47 finns anledning till att ompröva tidigare ställningstaganden." Med andra ord: förslaget är bra – felet är att det kommer från folkpartiet. Tala om prestige, herr talman!

Sanningen är den att regeringen har manövrerat in sig i en återvändsgränd. Genom att i årtal ha sagt nej till folkpartiets förslag, som skulle öka omvandlingen och produktionsförmågan i ekonomin, har socialdemokraterna missat chansen. Prisökningarna och underskotten nästa år är ett tydligt bevis för den socialdemokratiska politikens misslyckande.

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Ännu värre blir det år 1990, enligt konjunkturinstitutets decemberrapport: fortsatt försvagning av tillväxten, fortsatta höga prisökningar, ännu större minus i hushållens sparande och ännu större minus i utlandsbetalningarna.

Mot denna utveckling står regeringen faktiskt tomhänt. Det står t.o.m. i propositionen att "denna utveckling, om den realiserar, inte är förenlig med den ekonomiska politikens långsiktiga mål". Och sedan föreslås att riksdagen skall godkänna den ekonomiska politik som leder dit!

Över huvud taget, herr talman, har finansutskottet valt en mycket egendomlig hantering av motionerna i år. De flesta motionskrav avstyrks utan någon sakdiskussion därför att de inte sägs beröra stabiliseringspolitiken, dvs. sådant där beslut måste fattas före nyår. Men tyckande och tänkande från regeringen av mer långsiktig natur, som inte ens är föremål för beslut av riksdagen utan som vi bara i nåder får ta del av, diskuteras ganska ingående och naturligtvis med gillande. Det är ett sätt att strypa debatten som jag hoppas inte blir vanligt.

Herr talman! Merparten av betänkandet behandlar olika förslag i fråga om arbetsmarknaden, byggverksamheten, jordbrukspolitiken, tekopolitiken och en konkurrensutredning.

Temat för de arbetsmarknadspolitiska förslagen är utbudsstimulans och rörlighet. Det är bra att regeringen nu har insett t.ex. att det var fel att ta bort starthjälpen. Jag hälsar med tillfredsställelse att det återinförs, om än med ett annat namn, nämligen merkostnadsbidrag. Däremot är det alldeles galet, för att inte säga oförklarligt, att utskottet inte ställer sig bakom folkpartiets förslag om rätt till beredskapsarbete för asylsökande. Vårt förslag motiveras främst av humanitära skäl, men det skulle naturligtvis också bidra till ökat arbetsutbud. Inte heller går det att förstå varför utskottets majoritet motsätter sig ytterligare insatser för att göra det möjligt för handikappade att få jobb i stället för förtidspension. Förutsättningarna för detta är ju särskilt goda när det som i dag är gott om jobb och ont om människor. Även här är våra skäl främst humanitära, men de skulle också minska överhettningen på arbetsmarknaden.

Jag vill bara helt kort beröra förslagen på byggmarknaden, eftersom Erling Bager tar upp dem senare. Två inslag är särskilt anmärkningsvärda. Majoriteten vill stoppa överhettningen på byggmarknaden genom att öka byggnadsregleringen. Resonemanget är uppenbarligen följande: När socialdemokraterna gjorde fel med den generella ekonomiska politiken och skapade överhettning, då gick man redan tidigare in med regleringar. Det hjälpte inte – överhettningen blev värre – och då ökar man regleringen. Samtidigt skriver man att politiken skall bygga på avreglering. Kanske Anna-Greta Leijon kan förklara hur ökad reglering kan vara detsamma som minskad reglering.

Det andra anmärkningsvärda är förslaget om minskade bostadssubventioner. Socialdemokraterna skrädde inte orden i sin kritik när folkpartiet föreslog detta tidigare. Vem kunde ana att detta så snabbt efter valet skulle upphöjas till högsta sanning? I alla fall inte hyresgästbasen Lars Anderstig, som nu efteråt säger: "Jag är besviken över att man inte håller sina vallöften. Jag måste säga att det var betydligt mer rakryggt av folkpartiet att gå ut före valet och tala om vad man ville."

Regeringen vill också enligt propositionen utreda konkurrensförhållandena, och man skriver faktiskt riktigt bra om betydelsen av konkurrens för att öka produktivitet och dämpa prisökningarna. Men varför i all sin dar göra undantag för den offentliga sektorn – just den del av ekonomin där konkurrensen är sämst? Varken näringsutskottet, som har yttrat sig, eller finansutskottet har lyckats komma på några som helst skäl för att avstyrka folkpartiets krav på att ta bort de offentliga monopolen. Kravet bara avstyrks; vårdmonopol, omsorgsmonopol och utbildningsmonopol skall vara kvar.

Herr talman! Den ekonomiska politikens utformning är en viktig fråga. Men det finns faktiskt sådant som är ännu viktigare. Det handlar om ärlighet, politisk moral, förtroende för politiker – kort sagt att säga samma sak före ett val som man gör efter valet. I folkpartiets motion har vi gjort en förteckning på tio punkter inom den ekonomiska politiken där socialdemokraterna sagt en sak före valet och nu efter valet föreslår motsatsen. Det har i sammanhanget faktiskt mindre betydelse om omsvängningen är bra eller dålig i sak – vad som är allvarligt är socialdemokratins oärliga uppträdande. Det vittnar om förakt för väljarna.

Några av exemplen på svek gäller skattepolitiken. Kjell Johansson tog upp dem i debatten om inkomstskatterna i onsdags. Socialdemokraternas företrädare Anita Johansson replikerade att folkpartiet "tjatar om ärlighet". Hon kallade det för bitterhet och surhet. Tycker Anna-Greta Leijon och Kjell-Olof Feldt också att krav på ärlighet är tjat, bitterhet, surhet? Jag vill ingalunda förneka att jag skulle ha önskat att valet gått bättre för folkpartiet, men i motsats till socialdemokratin har vi i folkpartiet faktiskt förmåga att höja oss över det egna särintresset. Man får inte göra vad som helst för att behålla makten.

Hela poängen med demokratiska val är att ge väljarna möjlighet att ta ställning till partiernas förslag.

Tror Anna-Greta Leijon att de tekoarbetare som hört Ingvar Carlsson säga att slopade tekorestriktioner skulle innebära att tiotusentals tekoarbetare blev utan jobb, förstod att slopade tekorestriktioner var just vad Ingvar Carlsson skulle föreslå?

Tror Anna-Greta Leijon att de pensionärer som hörde Ingvar Carlsson säga att han ville sänka skattetrycket och som varnade för att folkpartiet ville höja skatten för låginkomsttagare, förstod att skattehöjningar för pensionärer var just vad Ingvar Carlsson skulle föreslå?

Tror Anna-Greta Leijon att de hyresgäster som hörde Ingvar Carlsson kritisera folkpartiet för minskade bostadssubventioner och höjda boendekostnader, förstod att minskade bostadssubventioner och höjda boendekostnader var just vad Ingvar Carlsson skulle föreslå?

Nej, herr talman, den nu aktuella propositionen är ett svek mot väljarna som får en helt annan politik efter valet än som redovisades före valet.

Jag vill sluta med att citera en av Sveriges tidigare statsministrar, Karl Staaff. I sitt Karlskronatal för nästa exakt 75 år sedan, den 21 december 1913, sade Karl Staaff om sina politiska motståndare:

"--- deras uppfattning av löftens helgd och vår äro absolut oförenliga.

Ty deras är denna: politiska löften böra icke givas, men ha de givits, böra

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

de vid förefallande behov brytas. Vår är denna: själva det demokratiskt-representativa statsskicket kräver oundgängligen, att politiska löften givas. Och när löften givits, skola de ock hållas."

Anf. 3 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Även jag vill hälsa Anna-Greta Leijon välkommen som ordförande i finansutskottet. Jag är övertygad om att hon genom sin politiska rutin kommer att sköta det jobbet alldeles utmärkt.

Den internationella utvecklingen på det ekonomiska området, främst inom OECD-länderna, har, konstaterar ett enigt finansutskott, präglats av en hög aktivitet under 1988. Man räknar med att inom området som helhet kommer produktionstillväxten att bli ca 4 %. För OECD-länderna i Europa beräknar man att tillväxten blir något lägre. Det är det högsta tillväxttal som noterats på ett decennium, konstaterar utskottet.

Den höga aktiviteten har främst berott på starkt ökade investeringar i USA och Japan. Arbetslösheten har minskat i USA och även i Japan, och på vissa områden har man t.o.m. börjat tala om en överhettad situation. I den del av Europa som omfattas av OECD-länderna ligger arbetslösheten fortfarande på en mycket hög nivå, strax under 10 %. Det som är intressant för oss i Sverige att konstatera är, att trots den höga tillväxttakten inom OECD-länderna har lönekostnads- och prisutvecklingen varit relativt låg. En produktionstillväxt har bidragit till att inflationen i OECD-området för 1988 ligger på en lägre nivå och det gör den även i andra delar av världen. I Europadelen väntas den bli något högre.

Det finns anledning att titta ordentligt på de nordiska grannländernas ekonomiska utveckling. I såväl Danmark som Norge för man sedan en tid en mycket restriktiv politik vars syfte är att komma till rätta med de strukturella problemen och de externa balanserna. I Finland har tillväxten i år varit relativt god. Där har också regeringen vidtagit åtgärder för att dämpa pris- och kostnadsutvecklingen. Tillväxten i de nordiska grannländerna verkar för de närmaste åren stanna vid ca 1 % per år. Från centerns sida menar vi att detta kan få konsekvenser även för Sveriges del, eftersom de nordiska grannländerna är en viktig avsättningsmarknad för svensk exportindustri. Jag tycker att det är viktigt att poängtera Nordens roll, eftersom det alltsomoftast endast talas om andra länder. Sammanfattningsvis är man i utskottet osäker när det gäller den totala bedömningen inför framtiden, och man menar att det kan ske stora förskjutningar i världsekonomin. Ett av bekymren är naturligtvis att obalanserna mellan de stora industriländerna består och att utvecklingsländernas skuldsituation inte har förbättrats.

Man kan konstatera att den svenska ekonomiska politiken under i stort sett hela 1980-talet har inneburit att prisökningarna i den svenska ekonomin har varit större än prisökningarna i omvärlden. Inflationen har under de flesta åren under 1980-talet varit högre än i våra viktigaste konkurrentländer, vilket är ett misslyckande för regeringens ekonomiska politik. Underskottet i bytesbalansen väntas också, som framgår av beskrivningen, öka under de närmaste åren. Ett viktigt skäl till vår höga inflation är storstädernas överhettning på arbetsmarknaden och bostadsmarknaden. Den socialdemokratiska regionalpolitiken, som är ett resultat av regeringens tredje väg, har

lyckats dåligt. Det framgår också av de ERU-rapporter som presenterats under veckan. Där sägs att de orter som har haft problem har fått ännu större problem de senaste åren. Jag tycker att socialdemokraternas egna experter här ger regeringen en ordentlig bakläxa.

Även på det fördelningspolitiska området har regeringen lyckats dåligt. Det framgår av den rapport som konsumentverket har lagt fram. Den visar att de svenska hushållen har fått det sämre under den senaste tioårsperioden. Särskilt hårt har ensamstående med barn drabbats.

Klyftan mellan hög- och låginkomsttagare har ökat. Det stärker den kritik mot regeringen som centern länge fört när det gäller fördelningspolitiken. Från centerns sida menar vi att den nuvarande utvecklingen leder till en dålig beredskap inför kommande internationella konjunkturdämpningar. Även om en sådan inte står för dörren är det riskabelt att i så hög grad som regeringen gör bygga den ekonomiska politiken på fortsatt och ständig draghjälp från utlandet.

Det är uppenbart att den svenska ekonomin lider av en för svag produktivitetsutveckling. Till stor del beror detta på att regeringens politik hämmat ekonomins förnyelseförmåga och styrt utvecklingskraften åt ett felaktigt håll.

En stor del av tillväxten har berott på att man ökat antalet sysselsatta, en utveckling som inte kan väntas fortsätta i framtiden. I så fall måste man se till att industrin ges möjligheter att investera ordentligt och att utnyttja den arbetskraft som fortfarande finns i vissa regioner. Regeringens löfte om en sjätte semestervecka är ett löfte för vilket vi ännu inte sett någon finansiering.

Enligt regeringens egen prognos väntas tillväxten av BNP avta. Det finns, tror jag, risk för att det innebär en utveckling där tillväxten stagnerar ytterligare. Det finns också risk för att underskottet i bytesbalansen försämrats, om situationen på det ekonomiska området förändras framöver. Inflationen kan stiga, och det finns risk för att arbetslösheten återigen ökar i början av 90-talet.

Det kortsiktiga problemet anser jag vara att det råder brist i balansen mellan utbud och efterfrågan. Produktionsförmågan är för liten för att kunna möta den höga efterfrågan. Rader av företag anmäler att de inte kan leverera det som de har beställningar på. Det är anmärkningsvärt att regeringen i så stor utsträckning låter bli att försöka rätta till dessa obalanser.

En viktig orsak till den höga inflationen i Sverige är storstadsområdenas överhettning på arbets- och bostadsmarknaden, som leder till att en alltför stor del av löneökningen tas ut i form av löneglidning. Centerpartiets förslag om att införa investeringsavgifter i de överhettade områdena skulle utan tvivel vara ett verkningsfullt medel för att svalka överhettningen inom byggsektorn.

Den ekonomiska politikens mål har sedan länge varit full sysselsättning, stabilt penningvärde, hög ekonomisk tillväxt, jämn fördelning, regional balans och balans i utrikesaffärerna. Centerpartiet anser att det nu är nödvändigt att dessa mål kompletteras med mål som god miljö och resurshänsyn.

För att vi skall få en långsiktigt god ekonomisk utveckling krävs att även miljömålen beaktas. Det är viktigt att slå fast att en ökad ekonomisk standard

inte automatiskt är samma sak som höjd livskvalitet. Ofta kan värdet av en arbetstidsförkortning, bättre arbetsmiljö, trygghet på arbetsmarknaden, orörd natur, värdet att få bo kvar på sin ort vara exempel på hur välfärden kan öka utan att individen får en ekonomisk standardhöjning.

Trots det vill jag slå fast att för att vi skall få större möjligheter till bl.a. bättre miljöpolitik och bättre miljöåtgärder krävs en utveckling av samhälls-resurserna.

Jag tror att det är nödvändigt att man låter miljöhänsynen få ett större genomslag i den ekonomiska politiken. Producenter och konsumenter måste få känna de verkliga kostnaderna för produktionen. En sådan inriktning innebär ju bl.a. ett viktigt inslag i den ekonomiska politiken med syftet att begränsa eller minska den privata konsumtionen. Det är ju inte de som gör vinsterna i dag som betalar notan.

Vi får nu alla bära kostnaderna i form av

minskad skogstillväxt, som på lång sikt får stora konsekvenser för skogsindu-strin,
höjda vårdkostnader, vilket leder till ökade krav på sjukvård,
produktionsbortfall och
korrosionsskador.

Detta är några exempel på hur vi i dag får bära kostnaderna för en del av produktionen.

Det blir därför nödvändigt, menar vi i centern, att belasta denna produktion med miljöavgifter. Först då tror vi att marknadspriset kommer att spegla den verkliga produktionskostnaden.

Här har centern i finansutskottet, som enda parti, fullt ut accepterat tanken på att man kan använda den ekonomiska politiken för att minska samhällets kostnader för miljöföroreningar genom att utsläppen minskar. En sådan inriktning menar vi ger förutsättningar för en varaktig ekonomisk tillväxt.

Men man kan fråga sig vad skälet är till att socialdemokraterna och finansministern under en följd av år inte har velat röra sig ur skyttegravarna när det gäller miljömålet. Man frågar sig: Skall man tolka detta som ett bevis för socialdemokraternas verkliga intresse för en aktiv miljöpolitik?

När det gäller arbetsmarknadspolitiken, som också berörs i utskottsbetänkandet, föreslår centern ett inflyttningsbidrag med innebörden att man betalar ut bidrag för inflyttning till stödområdena, Bergslagskommunerna samt sydöstra Sverige. De expansiva områdena inom dessa regioner bör dock undantas. Detta tror vi skulle vara ett sätt att stimulera arbetskraftsutbudet utan att det skulle medföra ökade regionala obalanser och ökad överhettning i ekonomin.

Sambandet mellan skatter, löner och inflation är starkt. Centerpartiet menar att skatte- och inkomstpolitiken måste föras på ett sådant sätt att kompensatoriska spänningar i ekonomin undviks. En differentierad mervärdeskatt med sänkt moms på obearbetade baslivsmedel vore ett sätt att skapa förutsättningar för samhällsekonomiskt vettiga lösningar. Finansministern Kjell-Olof Feldt gjorde ju i en debatt här i riksdagen i mars ganska skarpa uttalanden om hur omöjligt det vore med en differentierad moms på

livsmedel. Under våren och försommaren ändrade han sig och gav tilläggsdirektiv till utredningen om indirekta skatter. Det tycker vi var bra gjort av finansministern.

I valrörelsen slogs centern för sänkta matkostnader genom sänkt matoms. Det gavs också en bild av att socialdemokraterna genom sina tilläggsdirektiv nu hade lagt första grundstenen för att sänka matkostnaderna. Jag vill fråga finansministern: Står finansministern kvar vid sin positiva handling före sommaren som ett första steg mot att verka för en sänkt skatt på basmat?

Sparandet har diskuterats ganska mycket de senaste åren. Sparandet är för lågt i Sverige – det är vi överens om. Även för de kommande åren räknar konjunkturinstitutet i sin decemberrapport med att sparandet tyvärr fortsätter att vara negativt. Sparkvoten för 1988 är minus 3,4. För 1989 räknar man med minus 2,9. Vi menar att ett införande av exempelvis personliga investeringskonton vore ett sätt att verksamt bidra till att öka sparandet inom hushållssektorn. Det skulle också kunna dämpa konsumtionsökningen.

Centerns inriktning i den ekonomiska politiken är därför på kort sikt följande.

Vi måste se till att resurshushållning och miljöförbättrande åtgärder stimuleras.

Vi måste se till att de inflationsdrivande koncentrationsområdena svalkas av.

Vi måste se till att hushållssparandet stimuleras.

Vi måste se till att skattepolitiken förs med tanke om bättre fördelningspolitisk utjämning än vad som i dag sker.

I en av de reservationer som centerpartiet har tillsammans med de andra icke-socialistiska partierna tar vi upp frågan om valutaregleringens avskaffande. Vi tror att valutaregleringens stabiliseringspolitiska värde är negativt. Dessutom tror vi att ett avskaffande av valutaregleringen skulle kunna leda till en något lägre räntenivå. Vi anser alltså att man borde kunna fatta ett sådant beslut redan nu.

Vi tar från centerns sida upp en rad andra viktiga frågor i våra reservationer. Beträffande arbetsmarknaden har jag pekat på att det finns stora balansproblem. Det råder överhettning inom vissa regioner, och det finns en tendens att betrakta hela landet som en överhettningregion, vilket är fel. Om man jämför de direkt arbetslösa och de indirekt arbetslösa, finner man att det fortfarande finns regioner som uppvisar samma arbetslöshet totalt sett som i början av 80-talet. Det tycks man glömma bort.

När det gäller frågor som berör bostadsutskottet kommer Agne Hansson att ta upp centerns krav.

Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 3, 6, 8, 9, 12, 13, 15, 17 och till alla de reservationer i övrigt där centerns ledamöter står antecknade.

Anf. 4 HANS PETERSSON (vpk):

Herr talman! Finansutskottets betänkande handlar om vissa ekonomisk-politiska åtgärder. Visst är det en tyngdpunkt på "vissa". Det är mindre av "åtgärder", dvs. om man inte räknar åtgärderna inom byggnadssektorn som

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

vi kommer att fatta beslut om i dag. De kommer att få stora verkningar. Det är också rätt intressant att det är denna del av betänkandet som har förändrats en hel del under arbetet i riksdagen. Det är roligt att se att förändringar kan ske efter ett tryck från olika håll i samhället. Vill man nå resultat i riksdagen fordras aktivitet ute i samhället, och det har det verkligen varit i dessa frågor. Det är positivt att både propositioner och motioner kan leda till vettiga beslut. De åtgärder som gäller byggnadssektorn kommer att beröras mer av Jan Strömdahl.

Att propositionen inte är så omfattande medan betänkandet har blivit det beror kanske på att många av oss hade väntat ett mer genomgripande politiskt dokument från regeringen efter valet. När den första ekonomisk-politiska propositionen väntas, är vi ju i riksdagen litet nyfikna och funderar på vilken ekonomisk politik som regeringen tänker föra. Visserligen hade vi läst regeringsförklaringen, men vi väntade oss preciseringar. I besvikelsen över att propositionen var ganska tunn väckte många partier motioner med egna förslag, i syfte att markera vilken politik de egentligen vill föra. Därför har det blivit ett så här tjockt betänkande på grundval av en tunn proposition.

Socialdemokraterna, folkpartiet och moderaterna ser den ekonomiska politiken på ett likartat sätt. Detta framkommer både i detta betänkande och i de skattefrågor som vi nyligen har behandlat. Enligt dessa partier är lönerna för höga, och marginalskatterna är för höga och bör sänkas. Avregleringen av samhället bör fortsätta, anser de. Regeringen kastar sig över livsmedels- och tekoområdet stödd av folkpartiet och moderaterna. Samtliga borgerliga partier vill snabbt radera valutaregleringarna. Tillsammans vill partierna på det här sättet – tror de – lägga grunden för en avtalsrörelse på låg nivå. Därmed tror de att de kan klara den svenska industrins konkurrenskraft. Vinstutvecklingen och dess betydelse för inflationen samt tillväxten av spekulationsekonomin och dess betydelse för prisnivån berörs över huvud taget inte av de borgerliga partierna.

När socialdemokraterna i utskottet vill avslå den av vpk framlagda politiken – som alltså har sin utgångspunkt i en rad fakta om fördelningspolitiken – hävdar socialdemokraterna att vi i Sverige får leva med en inbyggd fördelningspolitisk konflikt därför att det krävs stora vinster för att få fram investeringar. Socialdemokraterna säger vidare att en utbyggnad av den offentliga sektorn inte får ske eftersom den skulle ske på bekostnad av industrisektorn. Båda dessa påståenden är litet märkliga. Jag skall ägna en stund åt att argumentera emot dem innan jag går in på en del andra förslag som vänsterpartiet kommunisterna anser borde vara högt prioriterade i den ekonomiska politiken.

För det första borde man inte hur länge som helst nöja sig med att peka på att det finns en fördelningspolitisk konflikt i de höga vinsterna utan att göra något åt det. Vinsternas andel av industrins förädlingsvärde har under lång tid ökat, medan lönernas andel minskat. Industrin har nu under flera år presenterat rekordvinster. Ovanpå detta har riksdagsmajoriteten genomdrivit – och tänker i framtiden tydligen av de framlagda skatteskitserna att döma genomdriva – en inkomstskattepolitik som ger mest åt de högst avlönade.

Jag kan inte se annat än att man faktiskt förvärrar de fördelningspolitiska problemen på detta sätt. Trots de senaste årens reallöncökningar har den

tredje vägens politik, men också de borgerliga årens fördelningspolitik, medfört att hushållen under en tioårsperiod förlorat en stor del av sin köpkraft. I tidigare debatter har jag använt SCB:s material för att redovisa detta förhållande och agitera kring detta. Nu har också konsumentverket i dagarna lagt fram en rapport, som visar hur hushållen halkat efter under perioden 1978–88. Det är också just under denna period som vinstutvecklingen varit så enormt god. Gunnar Björk framhöll i sitt anförande att det är värst för grupperna ensamstående och lågavlönade med barn.

För att förtränga detta faktum har utskottsmajoriteten påstått att det visst finns fördelningspolitiska spänningar, men att vinsterna behövs. Så får det vara bra med det. Det rimliga vore i stället att diskutera hur vinsterna skall användas. Finns det eller finns det inte utrymme för både investeringar och en rättvis fördelningspolitik? Jag anser att det finns utrymme för bådadera.

Med anledning av detta och med anledning av att socialdemokraterna inte heller anser sig kunna bygga ut den offentliga sektorn måste jag ställa några frågor.

Har inte kunskapen att vinsterna är oerhört höga inom näringslivet och förväntas bli så också under nästa år nått socialdemokratien? Har ni inte uppfattat att börsen hämtat sig med råge efter de tillfälliga tveksamheterna hösten 1986, då kursstegringarna tillfälligt bröts, och att det råder glädjefnatt bland börsplacerarna? Vad kan det bero på? Är ni inte medvetna om att den svenska ekonomin, främst banker, försäkringsbolag och andra penningförvaltare, i dag är penningstinna och att det förmodligen aldrig funnits så mycket pengar i banksystemet under modern tid?

Är ni inte klara över att den hetsjakt efter nya låntagare som pågår från diverse penningförmedlares och kapitalisters sida är ett resultat av en överlikviditet inom näringsliv och bankväsende? Det handlar om pengar som alltså inte investeras i produktiv verksamhet utan söker andra vinstgivande placeringar. Kommer inte fördelningsproblematiken, som växer i skuggan av de vackra siffrorna och framgångarna för svensk ekonomi internationellt sett, att bli en stor svårighet för den svenska ekonomin om den inte åtgärdas? Tydligt tycker ni inte det, eftersom ni i utskottet inte har något annat än instämna att komma med, när regeringen varslar om åtstramningar som en konsekvens av ett eventuellt högre löneavtal än vad man i finansdepartementet önskar sig.

En generell åtstramning skulle i det ansträngda fördelningspolitiska läge som uppstått få förödande konsekvenser för dem som redan tidigare har halkat efter. Det skulle naturligtvis finnas ett helt annat utrymme för att föra en stram finanspolitik om fördelningspolitiken vore bättre, om fördelningen hade varit rättvis och om inte så många hushåll vore så hårt ekonomiskt pressade. Självfallet skulle det vara ett annat läge!

Häromdagen debatterade Lars Tobisson och jag sparande i ett radioprogram. Bland de personer som medverkade per telefon i programmet framhölls den dominerande uppfattningen att hushållen inte sparar därför att ekonomin är så ansträngd. Hushållen har svårt att få något över att spar.

Nu har vi fått redovisat att kanske 100 000 hushåll för evigt sitter fast i skuldfällan på grund av att de har tvingats in i låncekarusellen. Placerarna har sökt nya låntagare för att få ränta på sitt kapital.

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Detta är en mycket oroande utveckling. Generellt har hushållen halkat efter under denna högvinstperiod.

Jag skall direkt säga till finansministern att jag vet att det har varit en bättre reallöneutveckling de senaste åren. Han brukar nämligen säga detta i sina repliker, som om jag inte skulle känna till detta faktum. Jag vet alltså att det är på det sättet, men när man ser till en längre period och studerar vinstutvecklingen, kan man konstatera att vinsten har ökat enormt medan hushållen har halkat efter. Detta är ett obestridligt faktum! Men jag kan inte låta bli att konstatera att hushållen har tvingats låna tillbaka och betala ränta på pengar, som människorna egentligen skulle haft i lön under, lång tid. Sådan är naturligtvis kapitalismen!

Det är alltså hög tid att frukterna av högkonjunkturen fördelas på ett riktigt sätt – både till förmån för hushållen och till förmån för den offentliga sektorns sociala och samhällsekonomiskt viktiga delar. Jag har svårt att förstå hur man så enkelt kan hävda att den offentliga sektorn tar utrymme från industrin. Miljö-, trafik- och transportfrågor, utbildning och forskning, social omsorg och hälsofrågor är egentligen högproduktiva satsningar där samhället har ett mycket stort ansvar för utvecklingen. Samhället måste våga tala klarspråk om den nödvändiga fördelningen av samhällets samlade ekonomiska resurser. Man måste våga fördela produktionsresultatet på ett sätt som gynnar en långsiktig utveckling i samhället. Då kan man inte bara avfärda en utveckling av viktiga delar av den offentliga sektorn genom att säga att de tar utrymme från industrin. Det finns ju ett samband mellan dessa satsningar. Sverige skulle inte ha varit en industrination i dag, om vi inte hade haft en väl utbyggd offentlig sektor och tidigt satsat på elektrifiering och järnväg.

Regeringen har dragit in överlikviditeter från industrin, för man vet att de finns. Men man vill inte använda dessa medel för satsningar i samhället utan tänker betala tillbaka pengarna. Från vpk ansåg vi att näringslivet kunde vara de här pengarna förutan, när vi såg hur det ändå satsas i spekulativ verksamhet. Vi kan ju t.ex. se hur SJ bantas i brist på resurser – en politik som nu t.o.m. ser ut att hota våra järnvägsförbindelser med grannländerna. Det är helt otroligt att höra att man tänker dra in förbindelserna med Oslo t.ex. En ekonomisk politik där man undandrar en del av dessa övervinster från mer spekulativa verksamheter, som är så starkt inflationsdrivande, vore ett dubbelt riktigt, rättvist och långsiktigt ekonomiskt-politiskt handlande.

Herr talman! Med anledning av detta vill jag passa på att lyfta fram vårt förslag om en ny låginkomstutredning, som enligt vår mening måste arbeta skyndsamt för att kunna ligga klar i god tid inför de beslut som skall tas om ett nytt skattesystem. Det förs ju en yvig debatt om det nya skattesystem som skall komma, innan man har fått reda på vad det kommer att innehålla och hur det skall finansieras. För att kunna ta ställning till det på ett riktigt sätt borde man ha en genomgripande analys av hur det står till med sociala förhållanden och ekonomi i vårt samhälle. Före valet talades det om sänkt matmoms – t.o.m. regeringen rörde sig i sådana områden där man möjligen kunde misstänka att den skulle acceptera en sänkt matmoms. Men av det som har läckt ut om skatteförslaget ser det nu ut som om t.o.m. dricksvatten som levereras via kommunens vattennät skulle bli momsbelagt. I den momsutred-

ning där jag satt för några år sedan noterade jag med glädje att dricksvattnet faktiskt ändå var momsfritt.

Majoriteten avstyrker vårt förslag om en låginkomstutredning med hänvisning till att det finns en mängd studier och statistik på området. Det är i och för sig riktigt, men en sammanställning av dessa och andra fakta om inkomster, arbetstid, hälsotillstånd, tandhälsa, boendestandard, utbildning, semestermöjligheter, arbetsmiljö, sjukskrivningslängd och livslängd skulle, anser jag, visa att bakom den försämrade hushållsekonomin finns också andra, väsentligt större och allvarigare – om man ser till det mänskliga livets fulla innehåll och möjligheter till ett rikt liv – konsekvenser av den här fördelningspolitiken. Det skulle också snabbt göra slut på begreppet "hushåll" som något slags enhet att använda i statistiken. Jag menar att det finns rika hushåll och fattiga hushåll, och politiken måste inrättas därefter.

Men det är klart – resultaten kanske inte skulle vara så lätta att svälja för dem som mår vårt lands utveckling i enbart vackra färger. Och inte vore det så roligt heller för dem på högerkanten som uppenbarligen anser att klasskillnaderna i vårt land är för små. Vad en sådan utredning skulle visa skulle vara ganska beska piller. Skulle utredningen visa på någon annan utveckling, skulle jag med tacksamhet notera att jag haft fel, men jag tror inte det.

Herr talman! Som besvärande ekonomiska restriktioner för både nutid och framtid lyfter vi från vpk fram frågorna om den stora utslagningen och förslitningen inom industrin och frågan om åtgärder för att förhindra en fortsatt rovdrift på människor och miljö.

När regeringen talar om marginalsatserna som ett hinder för att få fram arbetskraft, skulle jag vilja påstå att ett mycket större hinder är arbetsmiljön, utslitningen och otillfredsställelsen inom industrin, som har resulterat i förtidspensionering och långtidssjukskrivning av hundratusentals människor, vilket kostar samhället tiotals miljarder årligen.

Hasen, luften, skogen och storstäderna lider svårt under miljöförstöring. Undan för undan, allteftersom kunskande och vetande ökar, kan vi se mer av konsekvenserna av industrisamhället.

Slitaget av människorna och det kortsiktiga förbrukandet av ändliga naturresurser och livsmiljö är två sidor av samma sak: produktionssättet. All produktion gör ingrepp i miljön, men det gäller att se till att det blir på ett sådant sätt att vi bevarar våra resurser för framtiden.

I skuggan av detta framstår en stor skattesänkning för de bäst avlönade och ökade flyttbidrag till arbete på annan ort som ganska ovidkommande åtgärder när det gäller att förbättra tillgången på arbetskraft inom industrin. Jag tror det har mera med otillfredsställelse, utslagning och utslitning att göra.

En företagsledare på ett mycket stort, dominerande svenskt företag, vars namn jag inte skall nämna, gav mig sin förklaring till rekryteringssvårigheterna för industrin. Han sade så här: "Förr i världen var skolan inte så bra som nu. Då kunde vi på företagen erbjuda vidgade vyer och vidareutbildning i olika yrken. Industrin gav människorna någonting, en möjlighet."

Jag ville för min del inte förhärliga gamla industriarbetsplatser, för som gammal tryckerianställd vet jag att det fanns både gott och dåligt även på den

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

s.k. gamla goda tiden, men när han fortsatte sin förklaring sade han så här: "Nu för tiden kommer ungdomen hit med en bredare skolutbildning och väntar sig intressanta arbetsuppgifter, men vi erbjuder ett smalt och enformigt arbete med litet ansvar och i många fall låga löner jämfört med vad man kan försörja sig på på andra platser. Det här är det problem för industrin som vi måste lösa för att få folk i framtiden."

Jag tror att han hade rätt och att samhällets insatser på detta område är betydligt viktigare än marginalskautesänkningar och flyttningsbidrag. Sådant kan möjligen föranleda några att jobba över eller att gå över från deltid till heltid, men aldrig långsiktigt lösa problemen med utslagning och problemen med att få folk till svensk industri. Det här borde vara viktigt i den ekonomiska politiken!

Detta styrker vpk:s uppfattning att det nu inte längre bara gäller att skaffa sig ett jobb. I utskottet har vi inte kunnat säga annat än att vi tror att högkonjunkturen kommer att verka ytterligare något eller några år. Ekonomiska bedömare står ganska flata inför denna utveckling, eftersom det inte kommer någon "normal" lågkonjunktur. I det läget gäller det att få ett *meningsfullt* jobb och en rättvis ersättning för arbetet, och det måste bli en väsentligt bättre arbetsmiljö. Detta är huvudproblemen vad gäller att få fram arbetskraft – inte marginalskafterna.

Dessutom gäller det naturligtvis att med kraft motverka den regionala omflyttning som sker. Alla mänskliga, miljömässiga och ekonomiska fördelar finns att få med en bättre regionalpolitik, med en flyttning av företag och produktion i stället för en omflyttning av människor.

Huvudintrycket av regeringspropositionen och den strategi den drar upp är att man låter marknadskrafterna få större spelrum på alla områden. Det skall vara mer åt höginkomsttagarna. Vinsterna skall stanna där de är och den offentliga sektorns tillväxt skall hejdas. Man skall avreglera ekonomin ytterligare och man skall inte driva några särkrav gentemot Europa eller gentemot den oerhörda utsugning som förekommer gentemot vissa folk i tredje världen.

Vad en avreglerad livsmedelspolitik med ökad import kan innebära vet vi, sedan socialdemokraterna och folkpartiet häromveckan inte ens vågade fullfölja frågan och ställa samma krav på utländska äpplen som på svenskproducerade. När man inte ens vågade stå för samma krav på importerade äpplen när det gäller miljö och gifter, förstår vi hur litet man vågar stå emot på de stora ekonomiska områdena. En avreglering är livsfarlig, om man inte har större självbestämmande som mål.

En helt avreglerad tekopolitik gynnar naturligtvis importörerna mest, samtidigt som man inte kan motverka barnarbete och annan avancerad utsugning, om man inte har socialklausuler eller begränsningar om varifrån man köper och vem man vill handla med. Vi vet att det pågår en fruktansvärd utsugning på vissa håll i tredje världen, och en avreglering skulle naturligtvis kunna öppna fullt för import av sådana kläder.

Sådan är kapitalismen, när den får hållas på egna villkor.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag har sagt, och med ursäkt för att jag har dragit över tiden litet, yrkar jag bifall till samtliga reservationer – egna och flerpartireservationer – där vpk finns med.

Anf. 5 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Först vill jag, för att inte glömma bort det, yrka bifall till reservationerna 5, 18, 23, 30, 33, 36, 39, 44, 45, 49, 55, 57, 58, 64, 68 och 70.

För ungefär 15 år sedan hade socialdemokratiska partiet ett rådslag om energin. Under processen kom nuvarande finansministern på besök till Hedemora för att delta i ett offentligt möte med den fackliga centralorganisationen om just energifrågor.

Herr Feldt talade länge och värtaligt om kärnkraftens alla fördelar. När han slutat reste sig en gammal socialdemokratisk kämpe och frågade vad det skulle innebära om energirådslaget skulle säga nej till kärnkraften. Herr Feldt, som senare visat sig ha förmåga att baxa saker ända hit, svarade rättframt: "Då har vi ställt frågan fel." Det var inte att ta fel på den molokna stämning som spred sig i församlingen.

När man tar del av svensk ekonomisk-politisk debatt är det inte utan att man inser att det är fel frågor som ställs. I dag är det så att inriktningen på den ekonomiska politiken är att ständigt öka den ekonomiska och materiella tillväxten. Allt som på något sätt inte stämmer med detta tänkande upplevs som hot.

Politikens huvudlinje är att Sverige okritiskt bör sträva efter ekonomisk tillväxt – ökad penningomsättning. På detta område är den svenska politiken helt i överensstämmelse med den som förordas av OECD och EG. Om man inte ser till tillväxtens innehåll, är det stor risk att detta leder till ökad miljöförstöring och ökad utplundring av naturtillgångar. Miljöpartiet de gröna menar att den materiella förbrukningen måste minska.

Ständigt ökad ekonomisk och materiell tillväxt leder till allt snabbare miljöförstöring, och vi kommer därmed inte att kunna minska den som pågår just nu. Det finns i dag inga påtagliga tecken på att vi är på rätt väg i denna fråga. All ökad kunskap visar på motsatsen. Det finns långt fler rapporter om försämringar än om förbättringar.

Den ökande miljöförstöringen kommer att ställa oss inför rader av ekologiska katastrofer av de slag som vi fick uppleva i Västerhavet sommaren 1988. Vi vet att våra skogar far illa, att vi har jordbruksgifter i grundvatten och i dricksvatten, att markförsurningen bara ökar, osv... osv. Detta medför att vår livsgrund förstörs alltmer, och därmed rycks grunden undan för ett uthålligt fungerande demokratiskt samhälle.

Regeringen tar i sin politik inte upp de långsiktiga konsekvenserna för landets ekonomi av att naturens produktionsförmåga på land och i hav kommer att sjunka och i vissa fall reduceras till noll.

En ekonomisk politik som har som ledande riktmärke ökad förbrukning av icke förnybara resurser och ökad penningomsättning leder obönhörligen till att vi kommer in i svåra bristsituationer. Om de knappare resurserna skall kunna fördelas på ett solidariskt rimligt sätt, kommer vi att tvingas in i planhushållning av slag som vi inte vill ha. Vi ser redan tecken på detta med de fiskekvoter som man förhandlar om för Östersjön och andra aktuella fiskevatten. Det marknadsliberala EG står för betydande delar av dessa förhandlingar.

Den offentliga sektorn sväller kraftigt och är ständigt utsatt för kritik – ofta på ett sätt som är kränkande för dem som gör fantastiska insatser i ett viktigt

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

solidaritetsarbete. Orsaken till att den offentliga sektorn ökar, och då främst vårddelen, är vår livsstil som leder till en våldsam ökning av cancer beroende på gifter i mat och vatten, tobak och alkohol samt radioaktivitet – och en förfärlig mängd människor som drabbas av trafiken. Med den utveckling som vi har nu kommer dessa skador och lidanden bara att öka och fordra ännu mera resurser. Då blir det kanske inte så egendomligt att man bara ser ökad materiell och ekonomisk tillväxt som räddningen, även om just denna ytterligare tillväxt och detta slöseri kommer att leda till ännu mer skador, lidanden och krav på resurser till vårdsektorn.

Skall vi komma ur denna onda cirkel vill det till en helt annan politik, som gör det möjligt att minska skador och lidanden samt samhällskostnaderna. Sker detta, kan vi mycket väl komma att kunna klara både vård och äldreomsorg vid en klart lägre ekonomisk tillväxttakt – en tillväxt som håller sig innanför de ramar som natur och miljö sätter.

Den förda politiken tyder på att regeringen med finansministern i spetsen inte förstår vad vi står inför och att man i regeringen uppenbarligen hyser den uppfattningen att naturen måste rätta sig efter finansministern. Den gällande ekonomiska politiken är långsiktigt förstörande, framtidsförbrukande, och därför orimlig – förutsatt att vi är överens om att kommande generationer också har rätt till goda och drägliga liv.

Bertil Torekull har uttryckt detta förhållande på följande sätt: "Och kan vi hur länge som helst skjuta frågan om det moderna tillväxtsamhällets vara eller icke vara ifrån oss? Varför vågar inte politikerna (utom möjligen miljöpartisterna) ifrågasätta människornas livsstil, nämligen ytterst den som förtär våra resurser och äventyrar vår miljö.

Hur länge skall vi blunda för att de ekologiska problemen i själva verket kräver omedelbara antagligen smärtsamma åtgärder och inskränkningar i livssätt och produktionsmönster om vi ska kunna se våra barnbarn i ögonen och ta ansvar för vår jord?"

Enligt miljöpartiet de gröna måste vi i Sverige föra en ekonomiskt långsiktig politik som är präglad av ödmjukhet och ansvarstagande gentemot natur och miljö. En sådan politik måste stimulera till en ändrad livsstil, som leder till minskad användning av råvaror och främjar:

återanvändning och recirkulation,
mindre storskalighet,
färre transporter på vägar,
ökade transporter på järnvägar,
minskad sårbarhet,
ökad miljömedvetenhet i hela samhället,
inhemsk och internationell solidaritet.

En ändrad livsstil med mindre slöseri och förstöring innebär att vi i Sverige måste ge upp vår önskan att ständigt öka vår materiella levnadsstandard, uttryckt som procentuell ökning av bruttonationalprodukten.

För att ändra den ekonomiska politiken så att vi närmar oss möjligheterna att leva innanför de ramar som naturen sätter och vad människor tål, måste bl.a. följande åtgärder vidtas enligt miljöpartiet de grönas "gröna lunta" från januari 1988:

sänka arbetsgivaravgifter utanför de ekonomiskt överhettade områdena,
sänka arbetsgivaravgifter inom vården,
höja drivmedelsskatter med kompensation till glesbygden,
införa skatt på flygbränsle,
höja oljeskatter så att priset motsvarar priset 1985 och reglera skatten så att
realpriset på olja inte sjunker,
höja elskatten,
höja avgifterna på konstgödsel och jordbruksgifter som återförs som
arealersättning till odlarna,
införa miljöskatter,
införa skatter på engångsförpackningar,
ta bort moms på svensk basmat med höjning av den allmänna momsen,
införa den skattefria zonen – ett radikalt höjt grundavdrag för inkomster av
arbete och pensioner.

Vi behöver lyfta fram nya frågor i vårt samhälle: frågor som har med vår
långsiktiga överlevnad att göra, frågor om ansvar för det levande och
kommande generationer, frågor om internationell solidaritet.

Om svaren på de nya frågorna blir att:

vi vill ta långsiktigt ansvar,
vi vill att framtidsförbrukningen skall hejdas,
vi vill att kommande generationer verkligen skall ha rätt till drägliga liv,
vi vill att vi skall upphöra med att suga ut befolkningen i den tredje världen,
vi vill bevara och främja naturens mångfald och fortbestånd –

ja, då måste vi medvetet och konsekvent föra en ekonomisk politik med ett
helt annat innehåll än den som förs i dag. Det svenska folket har för snart tre
månader sedan givit en viljeyttring – att det är dags för de nya frågorna och de
nya svaren.

I miljöpartiet de gröna är vi inte så förmätna att vi anser oss ha alla svaren
på de nya frågorna. Vår kunskapsbas ändras hela tiden, och det medför att vi
kan komma med bättre svar på de avgörande frågorna. Men vi vet i dag
tillräckligt mycket för att sätta i gång det erforderliga ansvarsfulla arbetet.

Vi samarbetar gärna med dem som vill ta tag i dessa frågor och svar och
arbeta fram de praktiska lösningarna och inspirera många i det viktiga
framtidsarbetet. Det är dags nu – det är förhoppningsvis inte för sent, men
det är väldigt bråttom.

Det finns drag i de förslag i finansministerns skiss till ett nytt skattesystem
som kan vara steg i den riktning som behövs för den nya insiktsfulla politiken.
Däremot saknas helt förslag som visar att man är villig att använda
ekonomiska styrmedel för att med hjälp av marknadskrafterna komma till
rätta med framtidsförbrukningen, och detta beror helt säkert på att
finansministern som så många andra fortsätter att ställa fel frågor.

Här i kammaren talas det mycket om god ekonomi, och i många
sammanhang talar man om AB Sverige och säger att vårt lands ekonomi skall
skötas på sätt som liknar de sätt som man sköter bra företag på. Det later
bestickande, och en god företagsledare, en vaken fackförening och alerta
styrelseledamöter kommer säkert inte att acceptera att man låter företaget

täras av att man inte underhåller och sköter maskiner och byggnader och inte ser till att arbetsmiljön är bra så att de anställda orkar arbeta och kan bibehålla hälsan. Skulle de inte göra det, skulle deras dagar i företaget snart vara räknade därför att det snart skulle gå i konkurs.

Likheten mellan det dåligt skötta företaget och det sätt på vilket vi i Sverige långsiktigt sköter vår bas – naturresurserna – är slående. Det är som om vi bara drev företaget med utgångspunkt från vinst- och förlusträkningen. Det är därför som man tror att det enda sättet att komma ifrån problemen är att öka omsättningen och bortser ifrån att man faktiskt måste kunna upprätthålla fungerande lager, så att basen inte förtärs. Att man bara arbetar efter vinst- och förlusträkningen vittnar också om att vi accepterar de stora skador som tillväxtfilosofin ger landets medborgare. Det är mer än dags att också levandegöra bilden av det välskötta företaget Sverige, där vi faktiskt ägnar framtiden betydande intresse och inte låter det förfalla genom att låta grundförutsättningarna vittra bort under inverkan av sura ångor, klorutsläpp, dioxiner och tungmetaller, bilavgaser och mycket annat.

Som framgått av det sagda ställer miljöpartiet de gröna inte upp på den nuvarande ekonomiska politiken, och det är också anledningen till att partiet avstår från att stödja en del reservationer som i och för sig pekar i den riktning som miljöpartiet de gröna anser vara riktig, men vars motiveringar ofta är sådana att de ändå framstår som orimliga i det sammanhang som de har framförts.

Anf. 6 ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Först vill jag tacka för alla de varma välkomnande orden till mig som ledamot av finansutskottet.

En stark ekonomi, och en stark ekonomisk politik, måste alltid vara basen för den reform- och rättvisepolitik som är socialdemokratins kännetecken. Socialdemokratins styrka genom åren har varit just att kunna knyta samman kampen för ett bättre samhälle för de många med den dagliga strävan att skaffa fram de resurser som krävs för detta. Det vi insett, och det som präglat all socialdemokratisk ekonomisk politik sedan 30-talet, det är just de grundläggande sambanden:

Utan goda finanser – ingen riktig trygghet för de sjuka, handikappade eller gamla. Utan balans i utrikeshandeln – ingen möjlighet att i längden bedriva en självständig politik för sysselsättning och rättvisa. Utan god konkurrenskraft – ingen full sysselsättning. Utan stabila priser – ingen rättvis fördelning.

De mål som den socialdemokratiska politiken strävar efter – och som jag, efter måttet av min förmåga, tänker arbeta för i finansutskottet – är därför full sysselsättning, låg inflation, god tillväxt, balans i statsbudget och utrikes affärer. De är mål, som i sin tur är *medel* för att kunna nå en rättvis fördelning.

Mot den bakgrunden känns det mycket tillfredsställande att i dag debattera – och försvara – regeringens ekonomiska politik. Under de senaste åren har den svenska ekonomin stärkts på ett sätt som få hade kunnat föreställa sig vid regeringsskiftet 1982.

Vad som har hänt är att produktionen har ökat, investeringarna har växt, inflationen har sjunkit, bytesbalansunderskottet minskat och budgetunder-

skottet försvunnit. Arbetslösheten har minskat och sysselsättningen har ökat i nästan hela landet.

Det här har skett dels på grund av tur och draghjälp utifrån – det vill jag inte förneka –, men dels också tack vare att socialdemokraternas politik varit konsekvent och uthållig.

De uppgifter som vi närmast står inför redovisas i regeringens proposition om ekonomisk-politiska åtgärder och i det betänkande från finansutskottet som vi i dag debatterar.

Av propositionen framgår att även om ekonomin blivit mycket starkare sedan 1982, så kan vi inte slå oss till ro och tro att allt är perfekt. Den ekonomiska återhämtningen har gått snabbt; så snabbt att realinkomsterna och kapacitetsutnyttjandet stigit så pass kraftigt att vi nu börjar få problem med inflationen och bytesbalansen igen. Den svenska ekonomin är i viktiga avseenden överhettad. Inflationen ligger på ungefär 6 %, vilket är högre än i konkurrentländerna. Kapacitetsbristen – som gäller både kapital och arbete – gör att den svenska exportindustrin, samtidigt som den gradvis tappas i konkurrenskraft, har svårt att hänga med i den internationella marknadstillväxten.

Det medför på kort sikt att bytesbalansunderskottet tenderar att öka, och detta riskerar att driva fram en åtstramning som ingen av oss egentligen önskar. Att produktivitetstillväxten är så pass svag och att överflyttningen av resurser till den högteknologiska industrin och de branscher som har de bästa framtidsutsikterna inte går snabbare kan ge problem på längre sikt.

Vad bör då göras åt detta? Regeringen svarar i propositionen – och jag antar att finansministern kommer att utveckla det närmare i debatten senare här i dag – att den ekonomiska politikens främsta uppgift nu är att bekämpa inflationen. Men inte på ett sätt som ökar arbetslösheten, utan genom att förbättra ekonomins funktionssätt, få marknaderna att fungera mer effektivt och öka tillgången på arbete och kapital.

En rad förslag med den innebörden lades fram i den proposition vi debatterar i dag; fler kommer att presenteras framöver. Jordbrukspolitikens föreslås bli mer inriktad på konsumenternas intressen, tekorestriktionerna skall avvecklas, en utredning om åtgärder för att stimulera konkurrensen tillsätts, inkomstskattesatserna sänks, åtgärder sätts in för att öka rörligheten på arbetsmarknaden och utbudet av arbetskraft. Samtidigt vidtas åtgärder för att kyla ned den överhettade byggmarknaden.

Finansutskottets majoritet anser att den här inriktningen av den ekonomiska politiken är bra och nödvändig. Den svenska ekonomin är nu, efter mer än två års uppgång, inne i en överhettad fas. Vårt betänkande stryker under att det inte finns några klara tecken på att vändpunkten skulle vara passerad eller nära förestående. Kapacitetsbristen och den svaga produktivitetstillväxningen gör därmed att den goda internationella tillväxten inte fullt ut kommer att kunna utnyttjas för en förstärkning av bytesbalansen. Även under 1989 kommer den svenska ekonomin att vara stark – men samtidigt att lida av för hög inflation, flaskhalsar och arbetskraftsbrist.

Mot en sådan inflationistisk utveckling finns i princip tre recept:

För det första: inkomstpolic, vilket innebär att parterna på arbetsmarknaden frivilligt kommer överens om att hålla tillbaka priser och kostnader.

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Den lösningen verkar i dag inte vara för handen. Parterna är oeniga om grundläggande principer för lönebildningen, om beräkningen av löneutrymme och om hur skatteomläggningar av olika slag påverkar detta.

För det andra: en ekonomisk-politisk åtstramning, som beskär efterfrågan på varor och tjänster – och därmed också efter hand beskär efterfrågan på arbetskraft. Utskottsmajoriteten är i och för sig positiv till en stram finanspolitik, men vi är samtidigt skeptiska till en hård åtstramning, dels för att detta riskerar att driva upp arbetslösheten, dels för att det är svårt att i dag se finanspolitiken som ett särskilt verksamt medel mot den lånefinansierade konsumtionsuppgång som driver upp importen. Fallet i hushållssparandet beror i hög grad på avregleringen av kreditmarknaden och på förändringar av hushållens låne- och sparbeteende. Och en omplacering av tillgångar och skulder är inte något som man enkelt hejdar med budgetpolitiska insatser.

Därmed inte sagt att en stramare politik kan uteslutas helt och hållet. Om löneökningarna 1989 skulle ligga på en hög nivå, trots att skattesatserna sänks, kan det bli nödvändigt att genomföra en ekonomisk-politisk åtstramning senare under året. Men i dag skulle en sådan åtstramning, enligt utskottets mening, vara mindre lämplig.

Därmed återstår, för det tredje, den typ av åtgärder som i dag bör prioriteras i kampen mot inflationen. De kan, om man så vill, sammanfattas under beteckningen "utbudspolitik". Det rör sig alltså om åtgärder som gör att ekonomin fungerar mer effektivt och som pressar tillbaka priser och kostnader och samtidigt förbättrar produktiviteten. Jag vill understryka att den typen av åtgärder blir allt viktigare ju mer skeptiska vi är till inkomstpolitik eller åtstramning. Utskottet stödjer regeringens inriktning på utbudsstimulanser.

Så långt utskottsmajoritetens syn. Vad säger då oppositionen?

Ja, herr talman, den frågan går tyvärr inte att besvara, i alla fall inte om man med "oppositionen" menar ett någorlunda sammanhängande alternativ till den socialdemokratiska politiken. Något sådant finns nämligen inte.

Tvärtom har nog oppositionen aldrig förefallit mer inkonstruktiv och uppsplittrad än i dag. Till det betänkande som vi i dag debatterar här i kammaren har oppositionen fogat inte mindre än 71 reservationer och 8 särskilda yttranden. Det måste vara rekord i sitt slag.

Delvis beror det naturligtvis på att oppositionen numera består av fler partier än tidigare. Men det är inte det enda skälet. För om man inskränker sig till att studera den borgerliga oppositionens reservationer skall man finna ytterligare ett rekord, nämligen i inbördes borgerlig splittring. De borgerliga har bara lagt fram 5 gemensamma reservationer. Bara 5 av de 71 oppositions-reservationerna kommer från en gemensam borgerlig plattform. Och de handlar dessutom om åtgärder som inte direkt är knutna till frågor som behandlas den proposition vi diskuterar i dag, t.ex. den vanliga borgerliga käpphästen om avskaffande av löntagarfonderna.

Intressant tycker jag också det är att notera att moderaterna och folkpartiet har lagt fram åtta gemensamma reservationer eller gemensamma särskilda yttranden, medan centern inte en enda gång funnit det möjligt att ena sig med folkpartiet eller med moderaterna var för sig. Jag skulle vilja ta tillfället i akt och fråga Gunnar Björk varför centern inte har kunnat lägga

fram en enda tvåpartireservation tillsammans med folkpartiet.

Själv kan jag inte tolka avsaknaden av sådana på något annat sätt än att det inte längre existerar något mittenalternativ till högerens resp. socialdemokraternas ekonomiska politik. Det är i så fall en viktig upplysning till väljarna. Inte nog med att det borgerliga alternativet har slutat att existera – i den mån det någonsin har funnits. Det är dessutom så, att mittenpolitiken har upplösts i atomer, eller en tunn blå rök, eller vad det nu kan vara som en sådan politik brukar upplösas i.

Mot den bakgrunden är det inte svårt att förstå de borgerliga kommentatorernas uppgivenhet i massmedia den senaste månaden. I Svenska Dagbladets huvudledare, söndagen den 27 november, suckar skribenten och säger att det är "sannerligen inte lätt att säga vad de tre borgerliga partierna skall driva valrörelse tillsammans på 1991".

Det är inte ofta jag har anledning att skriva under på vad Svenska Dagbladets ledare säger, men i det här fallet måste jag erkänna att jag har samma svårighet som den konservative ledarskribenten att se något borgerligt alternativ till den socialdemokratiska politiken.

Den svårigheten blir större när man studerar innehållet i reservationerna. De fem gemensamma reservationerna som avlämnats av de tre borgerliga partierna behandlar avskaffande av valutareglering och löntagarfonder, tilläggs lån till yngre bostadshus, samt stimulans av hushållssparande och högteknologiindustri. Det är, må jag säga, föga imponerande, särskilt med tanke på att de konkreta åtgärder som vart och ett av de borgerliga partierna i andra sammanhang föreslår, t.ex. vad gäller hushållssparandet, går stick i stäv med medreservanternas, och med tanke på att reservationen vad gäller högteknologi inskränker sig till kravet på att regeringen borde tillsätta en utredning. Något eget förslag i frågan har de borgerliga inte. Än mindre imponerande framstår "enigheten", om man mot den ställer de förslag där de borgerliga är öppet oeniga sinsemellan, och där de inte ens försöker dölja den oenigheten.

Det gäller t.ex. så grundläggande frågor som hela synen på stabiliseringspolitikens uppgifter. Där tar moderaterna i sin motion avstånd från en aktiv konjunkturpolitik. Innebörden är, att om t.ex. en ny oljekris skulle drabba Sverige, så skulle regering och riksdag inte ta på sig ansvaret att försöka bekämpa krisen eller mildra effekterna av den. Självklart tar både centern och folkpartiet avstånd från en sådan nyliberal ståndpunkt. Annat vore förvånande. Men själva den inbördes trötan föranleder mig ändå att ställa frågan: Vilken grundsyn skulle en eventuell borgerlig regering ha på konjunkturpolitikens möjligheter och uppgifter? Jag tycker att det är en fråga som det också är viktigt att få svar på i dagens debatt.

När det gäller stabiliseringspolitikens uppgifter i dagens konjunkturläge, noterar jag också en tydlig skillnad mellan folkpartiet och alla de övriga partierna. Folkpartiet kräver en åtstramning av finanspolitiken. Men varken i folkpartiets motion eller i partiets reservationer förs något resonemang om hur mycket finanspolitiken skulle behöva stramas åt eller hur detta skulle ske. Jag vill därför fråga Anne Wibble: Hur mycket skulle folkpartiet vilja dra in? Och vem skall betala?

Andra centrala ämnen, där de borgerliga är oeniga, är t.ex. synen på

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

tillväxten och skattepolitiken. Folkpartiet kritiserar öppet centerns negativa syn på tillväxt. De borgerliga partierna har olika uppfattning om aktiebeskattningen, om skatteomläggningen 1989, om moms, om investeringsfondernas utnyttjande, om arbetsmarknadspolitiken, om byggregleringen, om jordbrukspolitiken och om tekopolitiken; dvs. om praktiskt taget allt som regeringen föreslår i sin proposition.

Därför, herr talman, är det svårt, för att inte säga helt ogörligt, att på den tid som här står till buds gå igenom reservation efter reservation och detaljerat motivera utskottets ställningstaganden. Låt mig bara sammanfattningsvis upprepa att de borgerliga inte förmått redovisa något samlat alternativ till regeringens politik. Somliga av dem talar om behovet av åtstramning, men redovisar inte hur det skall ske. Andra kritiserar regeringen för bristande nit i inflationsbekämpningen, men föreslår i nästa andetag en ytterligare påspädning av inflationstrycket genom avveckling av alla byggregleringar.

Något fungerande alternativ till regeringens politik gives inte heller av miljöpartiet eller vpk. Vpk upprepar sin traditionella kritik vad gäller fördelningspolitiken, men säger inget om att den förstärkning av arbetsmarknaden och sysselsättningen som skett under de senaste åren i sig är det viktigaste bidraget till en rättvis fördelning som den ekonomiska politiken kunnat ge.

Miljöpartiet, å sin sida, tar avstånd från tanken att man skall sätta upp ekonomisk tillväxt som ett mål för den ekonomiska politiken. Jag delar miljöpartiets oro för vår miljö, men jag tror att det är fel att påstå att den ekonomiska tillväxten i sig skulle vara skurken i dramat. Ekonomisk tillväxt betyder inte något annat än ökad produktion. Och det väsentliga för miljön är inte hur mycket som produceras, utan *vad* som produceras och *med vilken teknik* det produceras. Den viktiga uppgiften är därför inte att försöka sätta stopp för produktionen, utan att försöka skapa förutsättningar för att vrida om den till sådana områden och till sådan ny teknik att miljön inte skadas.

Jag skulle vilja avsluta mitt anförande med att ställa några frågor till centerpartiet, detta för att jag tycker att det är utomordentligt svårt att få något grepp om vad centerpartiet egentligen står för i den ekonomiska politiken. Å ena sidan vill man gärna framställa sig som radikala kritiker av regeringspolitiken, å andra sidan hävdar man ju fortfarande att man är ett borgerligt parti, vilket – antar jag – innebär att man kan tänka sig att vid en eventuell borgerlig valseger regera tillsammans med folkpartiet och moderaterna.

För mig går det här inte ihop. Det är speciellt på två områden som jag tycker centerns argumentation är svår att förstå.

Först gäller det synen på arbetslösheten. I er motion om den ekonomiska politiken skriver ni: "Finans- och penningpolitiken måste syfta till att understödja den fasta växelkursen. Arbetsmarknadens parter får därmed ta ett större ansvar för den försämrade konkurrenskraft som uppstår vid löneökningar utanför den acceptabla ramen."

Jag undrar: Vad betyder detta? Är inte innebörden av vad som sägs att regeringen skall strunta i att gripa in om arbetslösheten stiger i höjden, dvs. att det skall "svida i skinnet" på löntagarna, som Fäldin en gång uttryckte

det? Och är inte detta i så fall cyniskt och ansvarslost av ett parti som påstår sig vara småfolkets parti och stå för en rättvis fördelningspolitik?

Utan klart besked beträffande den ekonomiska politikens främsta mål, full sysselsättning, blir centerns myckna tal om en rättvis fördelningspolitik bara tomt skrammel.

Min andra undran gäller det ni skriver om tekoindustrin i en av era reservationer med anledning av utskottsmajoritetens yttrande. Där kräver ni fortsatt stöd till teko med motiveringen – och jag citerar ordagrant – att ”tekoindustrin har sämre lönsamhet än flertalet andra näringsgrenar inom svensk industri”.

Min fråga är: Menar ni på fullt allvar att staten – dvs. skattebetalarna – skall subventionera alla näringsgrenar som har sämre lönsamhet än genomsnittet? Skall alltså staten ta ansvar för att lyfta olönsamma branschers lönsamhet upp till en genomsnittsnivå? Gäller det generellt, för alla branscher som kan hamna i trångmål? Vad skulle det betyda för statsfinanserna – och för marknadsekonomins sätt att fungera? Jag vore glad om jag fick svar på de frågorna – och jag skulle också vara intresserad av att höra hur moderaterna och folkpartiet ser på centerns nya doktrin.

Herr talman! Oskar Lindkvist kommer senare i debatten att behandla sådant som gäller byggsidan. Jag avser att i kommande repliker så långt jag hinner svara på de frågor som jag har fått under den tidigare debatten.

Nu vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i alla dess delar och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 7 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Det var intressant att lyssna till Anna-Greta Leijons debutanförande som ordförande i finansutskottet. Det andades en medvetenhet om problemen som jag tycker var klädsam och som vi kanske inte varit alldeles vana vid. Jag hoppas att Anna-Greta Leijon inte tar illa upp, om jag säger att det egentligen inte fanns mycket för mig att invända mot i den första hälften av hennes anförande.

Jag förstår att det är ofrånkomligt för en ny socialdemokratisk utskottsordförande att pröva greppet att beskylla de borgerliga för långtgående splittring. Vi var t.o.m. inkonstruktiva – jag vet knappt om det ordet finns – men vi får väl pröva det i fortsättningen.

Får jag i all enkelhet påminna Anna-Greta Leijon om de gemensamma borgerliga reservationer som hon själv läste upp – avskaffad valutareglering, avskaffade löntagarfonder, stimulans för hushållssparandet etc. Nog är det en bra grund för en gemensam politik.

De begränsade skillnader som finns på tvären mellan de borgerliga partierna är egentligen obetydliga, om man jämför med den väldiga splittring som det socialdemokratiska partiet visar på längden, över tiden. Jag kontrasterade i mitt anförande vad finansminister Feldt sade för ett år sedan om marknadskrafternas omöjlighet och kollaps mot vad vi fick höra efter valet, nämligen hur viktigt det är att satsa på bättre fungerande marknader och utbudsekonomi.

Det ligger mycket i Anne Wibbles kritik mot regeringen för svekfullt uppträdande. Att jag likväl inte kommer med liknande anklagelser beror på

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

att jag inte vågar riskera att driva finansministerns nya mer förnuftiga tankegångar på flykten. Med våra korta mandatperioder kan varje parti som ändrar sig beskyllas för svek. Jag föredrar att glädja mig åt varje syndare som företer tecken på att bättra sig.

Det spännande just nu är att se hur långt detta omtänkande kan gå och hur snabbt det kan ske. Jag noterade med stort intresse att Anna-Greta Leijon avfärdade inkomstpolitik och åtstramning och förordade utbudsstimulanser. Bra! Men det finns ett hot, vilket även Anne Wibbe var inne på, nämligen talet om att det kan bli åtstramning under 1989. Vilken form av åtstramning är det då Anna-Greta Leijon tänker sig? Är det en penningpolitisk, vilket med min tidigare skisserade uppläggning vore det naturliga, eller är det en finanspolitisk? Sent på året är det svårt att föreslå utgiftsminskningar, då blir det alltså skattehöjningar. Men höjda skatter är inte någon lösning på problemet. Höga skatter är problemet i Sveriges ekonomi.

Jag skulle gärna vilja höra Anna-Greta Leijon ytterligare utveckla vilken form av åtstramning som kan bli aktuell nästa år.

Anf. 8 HANS PETERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det var ett intressant anförande Anna-Greta Leijon höll. När jag läste betänkandet hoppade jag till när jag såg att man hade ägnat vpk:s politik litet större utrymme än vanligt. Jag tänkte att det kanske berodde på att man hade ömma tår vad gäller fördelningspolitiken. Men i Anna-Greta Leijons anförande var behandlingen av vårt parti mycket kortfattad.

Icke desto mindre har jag en del att säga, och jag börjar med att instämma i vad Anna-Greta Leijon sade om det borgerliga alternativet. Vi kan vara överens om att det inte finns något borgerligt alternativ. Det skall bli intressant att se hur sönderfallet fortskrider.

Men det ser ut att vara desto närmare till ett rödblått alternativ. Socialdemokrater och folkpartister har fullt sjå med att skriva sig isär i utskottet trots att man i många grundläggande frågor är överens. Det gäller att hålla upp en splittrad bild och försöka dra en rågång mellan traditionell borgerlighet och nyvunna borgerliga insikter från socialdemokratiskt håll.

Jag hade väl inte hoppats att det skulle finnas något socialistiskt alternativ, men något slags socialistiskt samvete borde väl ändå lyftas fram och vädras i en sådan här debatt. Då måste jag fråga fru Leijon vad hon anser om konsumentverkets undersökning om hushållsekonomin under åren 1978–1988. Är den tillfredsställande? Är den ett tecken på att fördelningspolitiken är riktig?

Jag håller med om att det viktigaste är att skapa arbete och utveckling, och det har man lyckats med. Det är en väsentlig framgång. Det har jag aldrig stuckit under stol med. Men vid sidan av detta finns också andra fakta. Det vore intressant att veta om regeringen är nöjd med att man nu har skapat arbete och tänker låta den hushållsekonomiska utvecklingen fortsätta under ytterligare en tioårsperiod. Borde man inte nu ta verkliga krafttag för att rätta till de avigsidor som uppvisas?

Vad säger man om de regionala skillnaderna? Det finns fortfarande ganska stora regionala skillnader, och som gammal arbetsmarknadsminister borde

väl fru Leijon intressera sig för att flytta industrin i stället för att flytta folk. För vi kan väl vara överens om att koncentration av människor och produktion har både miljömässiga, ekonomiska och inflatoriska effekter.

Fru talman! När det gäller bristen på kapital är mitt intryck att det inte saknas kapital i landet. Man är sen med att investera, men nu vågar man investera, kanske i uppgångens elfte timme. Det faktum kanske också borde lyftas fram att man under första halvåret i år investerar lika mycket utomlands som man gjorde under hela förra året. Det borde också föranleda någon reaktion från fru Leijon.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 9 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Jag skall i den här repliken hålla mig till stabiliseringspolitiken, eftersom den var ett återkommande tema i Anna-Greta Leijons anförande.

Jag tyckte att Anna-Greta Leijon gav mycket tydliga exempel på den interna splittringen just i fråga om stabiliseringspolitiken. Först föreföll det som om hon höll med mig om att åtstramning genom skattehöjningar inte fungerar. Hon avfärdade det – det var alternativ nr 2 som inte gick; inkomstpåolitik gick inte heller. Det skulle bli utbud och stimulanser i stället. Sedan sade hon ändå att en åtstramning kan komma senare, om löneökningarna blir för stora.

Jag har svårt att hitta något tydligare exempel på metoden att försöka sitta på två stolar samtidigt. Jag skulle gärna vilja att Anna-Greta Leijon bestämde sig för vilken modell det är som gäller – skall man föra åtstramningspolitik i socialdemokratisk tappning genom att höja skatterna eller skall man inte göra det? Vad är det för mening med att uttala att det skall komma en åtstramning om man inte avser att fullfölja det? Och hur mycket skall lönekostnaderna då öka innan denna skattehöjande åtstramning skall komma till stånd?

Anna-Greta Leijon påstod att folkpartiet önskar en åtstramning och ställde några frågor om den. Jag vill då påminna Anna-Greta Leijon om att folkpartiet i motsats till regeringen och utskottets majoritet faktiskt har talat om vad det blir för effekter av våra förslag. Jag kan emellertid inte se att det är något krav på åtstramning. Vad vi har gjort är att vi – som regeringen borde ha gjort i sin proposition – redovisat vad som händer med den samhällsekonomiska balansen om folkpartiets förslag genomförs.

Vi vill sänka marginalskatterna mer än regeringen; det späder på efterfrågan. Samtidigt föreslår vi stora sparstimulanser. Det betyder att efterfrågan minskar. Vi har en annan profil på de reducerade bostadssubventionerna. Det betyder också att efterfrågan minskar. Vi har en ganska rejäl utbudsökning genom det av oss föreslagna förvärvsavdraget för pensionärer, som betyder att produktionen ökar ganska snabbt. Det medför att balansen mellan produktion och efterfrågan förbättras högst avsevärt. Därmed möjliggör man lägre prisökningar. Man skapar mindre överhettning och man får ett mindre minus i bytesbalansen. Såvitt jag kan se borde inte Anna-Greta

**Prot. 1988/89:47
16 december 1988**

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Leijon kunna ha någon invändning mot detta, men tydligen är det ändå inte något hon gillar.

Låt mig avslutningsvis bara kommentera det faktum att Anna-Greta Leijon nämnde att det var angeläget att öka utbudet på arbetsmarknaden. Jag tolkar det så – det kanske inte är riktigt – att förslaget om längre semester och förslaget om längre föräldraledighet har försvunnit nu efter valet.

Anf. 10. GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Fru talman! Anna-Greta Leijon ställde ett par frågor till centern som jag skall svara på.

Först till frågan om oenighet. Vi fick genom Hans Petersson ett bra exempel på oenigheten på den socialistiska sidan när det gäller att redovisa ett gemensamt alternativ. Jag tycker det är bra för demokratin att ni så öppet visar att ni inte är överens, trots att den socialdemokratiska regeringen till mycket stor del lever på det stöd som kommunisterna ger dem här i riksdagen. Jag tycker det är en styrka för demokratin att man kan visa den oenigheten utåt som ni gör.

När det gäller fördelningspolitiken vill jag säga att det ändå är så att de svenska hushållen fått det sämre de senaste tio åren. Olika regeringar kan ha ansvaret för det, men just nu är det så, och då krävs det faktiskt åtgärder.

Vi ser också att skillnaderna mellan hög- och låginkomsttagare fortsätter att öka. Den skattepolitik som regeringen nu planerar verkar vara inriktad på att man skall hoppa på de högra tuvorna. Jag tycker det är viktigt att se den inriktningen.

När det gäller de frågor som Anna-Greta Leijon ställde om försörjningsmålet och teko vill jag säga att det försvarsbeslut som socialdemokraterna och folkpartiet 1987 fattade innebar en försämrad försörjning när det gäller livsmedel och teko. Anna-Greta Leijon borde prata med försvarsministern om det.

En hög arbetslöshet kommer vi i centern aldrig att acceptera. Anna-Greta Leijon kan inte på något sätt tillskriva oss någon sådan ambition, utan vi kommer självfallet att kämpa emot en hög arbetslöshet. Men det är klart att ingen kan bortse från konsekvenserna av höga lönelöft. Jag har emellertid förtroende för att arbetsmarknadens parter också känner ansvar för det.

Anna-Greta Leijon fortsatte i ungefär den stil som präglat valrörelserna de senaste åren: i första hand angriper socialdemokraterna andra, och gör vad de kan för att inte presentera sina egna alternativ, eftersom partifolket – verkar det – inte alltid är på det klara med vad som gäller. Men ett svar borde Anna-Greta Leijon ge på frågan vilken fördelningspolitik socialdemokraterna vill föra, bl.a. med tanke på de skatteförslag som de numera presenterar.

Anf. 11 CARL FRICK (mp) replik:

Fru talman! Jag noterade att Anna-Greta Leijon uttryckte oro för miljön. Problemet är bara att det inte har avsatt några spår i finansutskottets betänkande, och det är beklagligt.

Hon sade att det inte är mängden varor utan sättet att producera varor som är problemet. Miljöpartiet de gröna säger att vi måste minska den materiella

förbrukningen i samhället. Jag vill anföra ett mycket tydligt exempel på detta.

Forskarna säger att vi måste minska utsläppen av kväveoxider med 75 % – då kommer vi ned i ungefär de mängder som naturen tål. Alla riksdagspartierna har i en enkät från Naturskyddsföreningen svarat att man är villig att ordna samhället så att vi håller oss inom de gränser som naturen sätter.

När forskarna säger att man måste sänka utsläppen med 75 % betyder det att vi måste vidta åtgärder. Det effektivaste är att minska bilismen och sänka hastigheterna, så att vi kommer ned i mindre utsläpp. Vi måste *minska* mängderna av utsläpp. Mängderna är alltså mycket viktiga.

Det fattades ett mycket klokt beslut här i riksdagen i maj, nämligen att man på grund av drivhuseffekten inte skulle tillåta en ökning av koldioxidutsläppen. Men problemet är att detta inte resulterat i några som helst konsekvensbeslut. Det hade varit värdefullt om man av finansministerns proposition hade kunnat se att det finns en insikt om att man faktiskt måste göra någonting åt de grundläggande, långsiktiga problemen, som ändå kommer att påverka vårt lands ekonomi i framtiden. Man kan inte leva för bara nästa år och nästa år igen, utan vi står inför långsiktiga problem, och oron för det måste resultera i handling. Tack för ordet!

Anf. 12 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Fru talman! Jag har tre minuter på mig. Jag försökte tubba fru talmannen till en förlängning av min repliktid, men det gick inte. Det har å andra sidan Kjell-Olof Feldt i stället.

Både Hans Petersson och Gunnar Björk tog upp konsumentverkets utredning om familjerna och ekonomin. De siffror som där har redovisats är riktiga. Men om dem kan man säga två saker.

För det första har man inte tagit hänsyn till sysselsättningsökningen när man bedömt de olika hushållstyperna.

För det andra spelar det mycket stor roll vilka år man jämför. Man jämför här 1978 med 1987. Man får då fram resultatet av den politik som fördes under de borgliga åren. Det sämsta läget för hushållen redovisas för 1983, efter devalveringen. Den var vi tvungna att genomföra därför att Sveriges ekonomi befann sig i en sådan enorm utförsbacke.

De senaste åren har vi tagit igen en hel del av de problem man pekar på i denna utredning.

Hans Petersson sade apropå reservationen om låginkomstutredningen att reservanterna vill tillsätta en låginkomstutredning som skall arbeta snabbt.

Jag tycker att den gamla låginkomstutredningen hade många fördelar, men ett av problemen var att det tog så lång tid. I dag har vi tillgång till helt andra statistiska underlag än man hade när låginkomstutredningen en gång tillsattes.

Hans Petersson påstår att vi skulle vilja dölja verkligheten. Han säger att det behövs en sammanställning av hur det ser ut i Sverige. Han menar att vi har brist på kunskap och han säger att resultatet väl inte skulle vara så lätt för socialdemokratin att svälja, för man skulle uppleva ojämlikheten när man såg en sådan sammanställning.

Prot. 1988/89:47/
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Jag skulle vilja säga att det där är snack! Om jag inte hade sådan respekt för kammaren skulle jag använda ett litet längre ord.

Socialdemokratiens styrka har varit att vi vågat sätta luppen över vår egen politik, se ojämlikheten i samhället och kritisera det som har genomförts även om det har varit vår egen politik.

Jag vet inte vilka informationer Hans Petersson har. "Heta siffror, kalla fakta" heter ett material som LO har gett ut och som visar all den ojämlikhet som finns i samhället, men också de resultat vi har uppnått. Detta är ett av de bästa argumenten för en fortsatt socialdemokratisk politik – för att skapa jämlikhet.

Jag ber att få återkomma till inläggen från resten av talarna under nästa replik.

Anf. 13 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Jag förstår att det inte kan vara lätt att sänka sig från statsrådets tio minuter till de enkla tre minuter som vi vanliga debattörer har. Det blev inget svar på min fråga, men jag skall ta fasta på ett avsnitt i Anna-Greta Leijons anförande där hon kritiserade den stabiliseringspolitik vi moderater förespråkar.

Hon tog exemplet en ny oljeprischock och sade att den måste mötas med aktiv konjunkturpolitik. Låt mig då påminna om att man har gjort på detta sätt en gång förut i stor skala, i mitten av 1970-talet med den s.k. överbrygningspolitiken. Det slutade med förskräckelse. Vi har all erfarenhet av att sådant leder till bestående bekymmer i vår ekonomi. Vi håller fortfarande på att försöka hantera en del av de obalanser som då uppkom.

En oljeprishöjning kan närmast liknas vid en skattehöjning, pålagd det svenska folkhushållet utifrån, om det nu är från OPEC eller något annat. Den måste leda till en realinkomstminskning i vårt land, alltså en standardförsämring på ett eller annat sätt.

Väljer man att underbalansera budgeten och att med full fart köra igenom problemen, som i mitten av 1970-talet, får man obönhörligen kraftig inflationsökning. Med en mindre ackommoderande politik får anpassning i stället ske genom återhållsamhet på kostnadssidan och omställning av produktionen mot mindre oljeanvändning, dvs. på marknadens villkor.

Just detta exempel visar att det är ett klart försteg för en icke-interventionspolitik när man skall möta denna typ av utifrån kommande störningar.

Det som Anna-Greta Leijon sade i det avseendet gör mig orolig, tillsammans med vad jag var inne på tidigare, nämligen att talet om att man skall bekämpa inflationen inte tycks vara så allvarligt menat.

Om man väntar till nästa år och avläser för stora lönehöjningar och möter detta med skattehöjningar, då kommer det att betyda att kampen mot inflationen inte heller nu kommer i gång, utan att vi via skattehöjningarna får en uppdrivning av inflationstrycket i landet. Det blir på samma sätt om nu det teoretiska skulle inträffa, alltså om OPEC får ihop sin kartell igen och lyckas höja oljepriset med ett antal dollar per fat. Möter man det med underbalansering eller skattehöjningar, då får vi tillbaka den höga inflationstakt som är det grundläggande bekymret och som finansministern säger att han skall sätta i gång att bekämpa.

Vill Anna-Greta Leijon reda ut hur det skall vara med aktiv konjunkturpolitik eller mera långsiktig stabiliseringspolitik?

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Anf. 14 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Fru talman! Tydligt fortsätter de icke-socialistiska regeringsåren att spöka för socialdemokraterna – det verkar vara evigt. Men om man skall skylla på att det som hände de första åren under socialdemokratisk regering berodde på vad den tidigare regeringen gjort, borde man snarast lägga ned all kritik mot de icke-socialistiska regeringarna 1976–79, eftersom det de gjorde var följder av en tidigare förd politik. Man kanske borde visa viss konsekvens på det området.

Det var också den skillnaden att på den tiden klarade sig den icke-socialistiska regeringen bättre än regeringarna i omvärlden. I dag klarar sig den socialdemokratiska regeringen sämre än regeringarna i omvärlden.

Jag vill återkomma till fördelningspolitiken, eftersom den är viktig. Man ser tendenser till att den skall fortsätta att vara en viktig politisk strömdelare. Jag tror det är viktigt att få fram en samlad plan. Det är bra att Anna-Greta Leijon visar att det förs en debatt inom socialdemokratin, och att man tydligen har en hel del olika åsikter där.

Ett sätt att hjälpa låginkomsttagare vore en skatteutjämning som höll nere kommunalskatterna, vilket ju gynnar de lägre inkomsttagarna, och att införa differentierad moms som också skulle gynna de lägre inkomsttagarna. Med sådana förslag skulle man kunna komma till rätta med en hel del av de aktuella problemen. Det föreligger konkreta förslag här.

Jag skulle vilja fråga Anna-Greta Leijon vad det är som gör att hon är så tveksam till en bättre skatteutjämning och sänkt moms på basmat.

Anf. 15 HANS PETERSSON (vpk) replik:

Fru talman! Jag antar att fru Leijon har läst utredningen från konsumentverket mycket ingående. Jag har läst referat av den.

Fru Leijon sade att man inte har tagit hänsyn till den ökade sysselsättningen. Men om man jämför utvecklingen för konsumentprisindex och utvecklingen för lönerna samt kostnaderna för mat och bostad, då ser man de stora skillnaderna. Även om man i undersökningen inte tagit hänsyn till den ökade sysselsättningen – vilket jag ställer mig frågande till – innebär det i alla fall att man måste arbeta mer för samma standard. Det är ju också en försämring fördelningspolitiskt, om man tvingar människor till längre arbetstid och hårdare arbetsinsatser för att de skall kunna hålla uppe hushållsekonomin. Egentligen är det samma sak som redovisas oavsett hur man ser på det.

Jag får tacka för klarspråket om fördelningspolitiken. I yrkandet om avslag på våra förslag i betänkandet står bara att det finns en fördelningspolitisk spänning i detta, och att den skall ägnas uppmärksamhet. Jag tycker att man borde försöka sänka bostadskostnaderna i stället för att höja dem. Man borde slopa matmomsen, sänka matpriserna, genomföra skattereformer som ger mest åt låginkomsttagare i stället för åt höginkomsttagare och inte övervältra delar av betalningen på vidgad moms, vilket slår mot låginkomsttagare. Man borde vidta åtgärder mot spekulationsekonomin. Överskottet på kapital har naturligtvis sökt sig till diverse mark- och byggnadsspekula-

tion. Ett stort antal av de nya miljardärerna i vårt land finns inom bygg- och bostadssektorn. Detta är också tecken på att man kan göra sig rik på människors behov av bostad, hus och hem, och industrietableringar.

Detta i sin tur bygger på regionalpolitisk kollaps. Tillväxten sker i tätortsområden, i tidigare heta områden. Då sker naturligtvis, enligt marknadsekonomin lagar, en fantastisk värdeökning i dessa områden, som i sig ger utrymme för spekulation. Denna driver upp inflationen och försämrar de vanliga inkomsttagarnas möjlighet till försörjning.

Oavsett vad Anna-Greta Leijon säger, är detta ett faktum. Det är vad som har hänt med hushållen under samma period som vinsterna har ökat och ekonomin i övrigt har gått framåt i vårt land och människor har arbetat mera.

Jag erkänner att det är bra resultat, Anna-Greta Leijon, men det borde föranleda en konkret politisk åtgärd i stället för att man glider vidare och säger att utvecklingen innebär problem. Det har man sagt i flera betänkanden nu om den ekonomiska politiken.

Kanske det kommer något i januari. Jag vet inte. Fru Leijon vet.

Anf. 16 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Jag fick inte heller något svar av Anna-Greta Leijon, men det kanske kommer senare. Jag vill ta fasta på att hon sade att det känns tillfredsställande i dag att försvara den socialdemokratiska politiken. Precis så sade hon. Jag undrar om det kan vara riktigt sant. Är det inte bara de vanliga fraserna som man måste säga? För vad har denna politik lett till?

Hushållen har fått det sämre – det var en av Hans Peterssens viktigare invändningar. Priserna har ökat och fortsätter att öka ännu mer. Sverige kan inte betala för sig. Vi har minus i våra betalningar med utlandet – enligt konjunkturinstitutets rapporter stiger detta minus till 20 miljarder 1990. Skatterna är rekordhöga.

Jag undrar om Anna-Greta Leijon vill utveckla det som hon senare kom fram till, nämligen att en långsiktig produktivitetssökning skulle vara bra för att kunna förbättra för hushållen. Där är då utgångspunkten att förhållandena inte är så bra i dag, utan att man måste förbättra dem.

De senaste åren har produktivitetssökningen varit oerhört låg i Sverige. Nästan hela tillväxten har bestått av sysselsättningsökning, alltså flera arbetstimmar, medan utbytet per arbetstimme har ökat med några tiondels procent per år. Alldeles särskilt låg har ökningen varit inom den offentliga verksamheten.

Då vill jag knyta an till det som står i både propositionen och betänkandet, nämligen att konkurrens är ganska bra för att höja produktiviteten. Då tycker jag att det är naturligt att man försöker se till att det som är bra, konkurrensen som medel för att höja produktiviteten, faktiskt ges en chans just på de områden där produktiviteten är så sällsynt låg. Det gäller alltså stora delar av den offentliga verksamheten.

Men precis på det området, där man skulle ha störst möjlighet att verkligen åstadkomma något positivt, där säger socialdemokratin stopp. Där skall det inte vara någon konkurrens. Vårdmonopol skall vara kvar. Utbildningsmonopol skall vara kvar. Omsorgsmonopol skall vara kvar.

Jag tycker att detta vittnar om att utbudspolitik och annat möjligen har

lärts ut till några socialdemokratiska talare *som ord*, men i fråga om vad de orden innehåller, hur de i praktiken skall omsättas i handling, återstår ännu väldigt väldigt mycket.

Låt mig till sist påminna om den fråga som jag ställde: Blir det någon åtstramning genom skattehöjningar? Fungerar det som medel eller gör det inte? Anna-Greta Leijon sade nämligen båda sakerna. Hon sade att åtstramningen fungerar inte, och hon stod också fast vid det som står i utskottets betänkande, att åtstramningen kommer nog senare. Vilket är det egentligen som gäller här nu?

Anf. 17 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Fru talman! Gunnar Björk inledde med att säga att de icke-socialistiska regeringsåren fortsätter att spöka för socialdemokratin. Det hade varit riktigare, om han sagt att de icke-socialistiska åren fortsätter att spöka för Sverige. Spöket är tyvärr väldigt påtagligt och levande. Den stora upplåning som det här landet varit tvunget att dra på sig för att ni skötte ekonomin så dåligt är fortfarande ett ok för det svenska folket.

Lars Tobisson började sitt första inlägg med att erinra om den tid då han och jag tillhörde styrelsen för SFS, Sveriges förenade studentkårer. Ungefär då, eller strax efter, började jag jobba på arbetsmarknadsstyrelsen, och då sysslade jag med vad man egentligen kan kalla för utbudspolitik.

Jag började på detaljen för kvinnligt arbete. Vad det handlade om var att röja undan hinder för de kvinnor som ville söka sig ut på arbetsmarknaden. Det är en viktig del av den utbudspolitik som regeringen fortsätter med i dag, och där tror jag att vi kan göra väldigt mycket.

Där har också den tredje vägens ekonomiska politik lyckats väldigt bra. Lars Tobisson sade att den tredje vägens politik har misslyckats. Jag skulle vilja säga att inget kan vara mera felaktigt.

Visst, inflationen är för hög hos oss i förhållande till andra länder, men det väger ändå mycket lättare i vågskålen än det positiva som vi har uppnått i form av låg arbetslöshet och hög sysselsättning. Och det mänskliga lidande som arbetslösheten för med sig i de länder som har prioriterat inflationsbekämpningen framför kamp mot arbetslösheten avskräcker nog inte bara oss socialdemokrater.

Men vi måste gå vidare med de utbudsstimulerande åtgärderna. Anne Wibble säger att folkpartiet ville ha förvärvsavdrag för att öka pensionärernas arbetsvilja. Varför höll folkpartiet då så envetet emot, när den socialdemokratiska regeringen ville ge en skälig ersättning åt delpensionärerna? Minskningen av arbetskraft på grund av utslagning från arbetsmarknaden var ju av mycket mycket större betydelse för ekonomin.

En av våra viktigaste uppgifter är att hindra utslagning i förtid från arbetsmarknaden, ett bra sätt att få marknaden att fungera, att häva brister som vi har i dag. Där är – det håller jag med Anne Wibble om – en av de viktigaste åtgärderna att se till att arbetshandikappade får mer chanser. Men den rätta metoden är inte att differentiera lönebidragen, som Anne Wibble föreslår, utan den rätta metoden är att få en annan arbetsmiljö, så att vi inte skapar så många handikappade, och att få arbetsgivarna att inte uppträda så skamligt som de gör många gånger nu, när de å ena sidan ropar efter

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

arbetskraft och å andra sidan säger nej, nej till dem som har ett arbetshand-
kapp.

Tyvärr, tre minuter är för kort. Men ni andra får ju chansen i repliker på
finansministerns inlägg.

Anf. 18 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Jag trodde att kammarens ledamöter på denna sin sista
arbetsdag för året uppskattar att jag har begränsat mig till ett tiominutersin-
lägg. Dessutom tycker jag att den debatt som har förts har varit tillräckligt
innehållsrik för att jag skall behöva göra alltför långa tillägg till den.

Det enligt min mening märkligaste uttalandet i den debatt jag nu har
lyssnat till gjorde Lars Tobisson. Problemet är att statsbudgeten nu visar ett
stort överskott, sade Lars Tobisson.

Nu är det ju faktiskt tvärtom. Överskottet i statsbudgeten visar att ett stort
problem har lösts. Tack vare att vi har kunnat sanera statsfinanserna kan vi
nu mer intensivt arbeta med de strukturella problemen i vår ekonomi. Vi
behöver inte längre jaga ett gigantiskt budgetunderskott och engagera det
mesta av våra politiska och ekonomiska resurser för det problemet.

Nu betyder inte det att vi plötsligt har fått utrymme för att börja göra en
massa nya utgifter. Det skulle snabbt föra oss tillbaka till de tidigare
statsfinansiella problemen. Men under förutsättning att vi kan fortsätta med
en stram utgiftspolitik betyder det att vi har fått utrymme för att angripa de
problem vi har kvar. Det är framför allt två på ekonomins område:
inflationen och den låga ökningen av produktiviteten.

Regeringens förslag för att få till stånd bättre fungerande marknader, ökad
konkurrens, bättre regional balans osv. kallas nu för utbudspolitik. Via det
begreppet åkallar framför allt moderaterna och folkpartiet sina gamla
nyliberala gudar, som vi socialdemokrater härmed skulle ha börjat tillbedja.
Samma tes driver för övrigt vänsterpartiet kommunisterna.

Det är riktigt att vi socialdemokrater inte har använt ordet utbudspolitik
lika flitigt som en del andra, men vi har sedan länge praktiserat den politiken.
Vad är vår arbetsmarknadspolitik annat än det som nu kallas utbudspolitik? I
de flesta länder är arbetsmarknadspolitikerna socialpolitik, att ta hand om
arbetslösa. I vårt land har den sedan länge varit att främja tillkomsten av nya
jobb, bättre utbildning för människor, valfrihet och rörlighet på arbetsmark-
naden – allt det som har främjat tillväxten och utvecklingen av vår ekonomi
samtidigt som det har gett människor bättre jobb.

Vad är vår industripolitik annat än det som nu kallas utbudspolitik? Vad är
vår energipolitik eller vår sedan lång tid ytterst öppna handelspolitik? Vi är
t.o.m. på sådana områden som den offentliga upphandlingen föregångare
när det gäller att utnyttja den fria marknaden.

Avregleringen på kreditmarknaden inleddes för flera år sedan. Transport-
marknaden har successivt frigjorts från regleringar, och där tas nu det sista
steget, när det även går att åka taxi utan att staten skall bestämma hur många
bilar som får finnas på gatorna samtidigt.

Vi har alltså gjort mycket i Sverige för att effektivisera vår ekonomi. Låt
mig säga, eftersom det tjasas så mycket om att vi är dåliga när det gäller
inflationen, att om de länder som behöver 10 % arbetslöshet för att komma

ner till 4 % inflation ställs samman, medan vi i Sverige med praktiskt taget full sysselsättning ändå har lyckats hålla inflationen nere på nivån 4 % i ett par år och 6 % i år, så visar det att många länder i dag skulle avundas oss vår förmåga att med en relativt rimlig utveckling av priserna – även om vi med våra ambitioner tycker att den är för snabb – hålla inflationen i schack jämsides med att ha en hög aktivitet på arbetsmarknaden.

Vi vill nu gå vidare när det gäller jordbruket, de kvarstående tekorestriktionerna och valutaregleringen. Det är delvis om detta som denna proposition handlar. Vi gör dessutom ganska rejäla ingrepp när det gäller att bemästra överhettningen på byggmarknaden.

Här är jag något förvånad, fru talman, över den debatt som har förts från oppositionens sida. Ni har upprepat gamla, väl kända ståndpunkter, men ni har nästan inte alls diskuterat de konkreta förslagen i propositionen. Om ni nu är så intresserade av och engagerade i utbudspolitik och anser att lovande ansatser till en sådan politik finns i denna proposition, varför har ni då inte gett någon bild av hur ni ser på de konkreta förslag som propositionen innehåller?

I propositionen får Sveriges riksdag och Sveriges folk veta att vi står inför utomordentligt viktiga och svåra ting, som nu skall uträttas. Det gäller att bemästra de problem som otvivelaktigt uppstår när tekorestriktionerna försvinner, hur vi skall klara byggandet och inflationen samt hur vi skall kunna förnya jordbrukspolitiken. Om detta har ni inte haft någonting att säga.

Jag noterar särskilt att den ivrigaste avregleringsanhängaren, moderaten Lars Tobisson, inte nämner jordbruket när han talar om områden där antalet regleringar skulle behöva minskas. Det kunde vara intressant att höra Lars Tobissons förklaring till tystnaden på den punkten.

Tobisson gjorde dock en iakttagelse som det är svårt att säga något emot, nämligen att regeringen om några veckor lägger fram sin budgetproposition. Uppenbarligen hoppas han att jag skall kasta något ljus över innehållet i denna proposition. Det skall jag nu inte göra, av lätt insedda skäl. Men en sak vill jag säga.

Tobisson åberopar uttalanden som jag gjorde för ett år sedan om marknadskrafternas kollaps. Det är riktigt att jag gjorde sådana uttalanden, men vad jag då talade om var, att om vi enbart litar till marknadskrafterna när det gäller sysselsättningen och fördelningen av produktionsresultatet går det illa. Det finns en rad exempel på det runt om i världen.

Moderaterna, folkpartiet och centern har dragit alldeles för långtgående slutsatser av framgångarna med den tredje vägens politik. Jag vill då särskilt vända mig till moderaterna och säga att det är en medveten stabiliseringspolitik som har avskaffat arbetslösheten i Sverige. Det är en medveten stabiliseringspolitik som har gett oss en ekonomi i bättre balans. Därför råder det ingen motsättning mellan en aktiv stabiliseringspolitik och en långsiktig strukturpolitik. Det kommer att avspeglats i budgetpropositionen. Vi måste alltså fortsätta att låta politiken vila på båda dessa grundpelare. Den tredje vägens politik kan därmed fortsätta, men den är inne i en fas där vi kan fästa blicken längre fram i tiden, därför att de akuta problemen inte tynger ner så mycket som de gjorde tidigare.

Jag vill säga en sak till om det arbete som riksdagen skall uträtta till våren. Viljan att sänka skatter är utbredd bland oppositionen, men för möjligheterna att sänka skatter är det ganska ointressant hur mycket man vill sänka skatterna. För möjligheterna att sänka skatterna är det viljan att hålla tillbaka de offentliga utgifterna som är avgörande, och här har ni inte varit så duktiga, inte ens denna höst.

Jag vill säga till er i oppositionen, att ni får rikliga tillfällen under våren att visa er vilja i det avseendet, dvs. att avstå från populistiska överbud på en rad områden. Håll i er, och avstå från att skriva alltför yviga motioner, är min uppmaning. Då kan möjligen grunden läggas genom budgeten för budgetåret 1989/90, så att 1991 års skattereform också kan bli en skattesänkning. Men det blir den inte om Sveriges riksdag nu tror att mattan är utlagd för en ny, kraftig utgiftsexpansion på en rad områden. Det är viljan i det avseendet, fru talman, som visar vilken vilja man har att lätta skattebördan för svenska folket.

Anf. 19 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Finansministern hade tydligen problem med att finna något direkt anstötligt i mitt anförande. Han fick gräva fram ett lösrückt citat, där jag sade att problemet är att det finns ett överskott i den offentliga sektorn. Det är naturligtvis inte något problem att budgetbalansen har återställts, men det är ett problem om man tänker sig att bedriva åtstramningspolitik genom skattehöjningar. Det leder bara till att man fortsätter den nuvarande kursen, dvs. att socialisera enskilt sparande och föra över det till offentligt sparande utan att det förbättrar den totala sparandesituationen, där det nu finns ett underskott som kommer fram i en brist i bytesbalansen.

Det har funnits en tendens att vilja betrakta arbetsmarknadspolitikerna som ett alibi för att socialdemokraterna länge har fört utbudspolitik. På den tiden Anna-Greta Leijon var anställd i arbetsmarknadsstyrelsen satt jag i dess styrelse och bedrev med stort intresse arbetsmarknadspolitik. Den var alldeles utmärkt som ett sätt att underlätta arbetskraftens rörlighet och anpassning till förändringar på marknaden. Det var bara det att socialdemokraterna efter hand kom av sig: de vågade inte fortsätta den rörlighetsbefrämjande politik som egentligen var själva grundtanken. Det kännetecknas bl.a. av att de avskaffar flyttningsbidrag och starthjälp, för att nu, när väckelsen har dykt upp, återkomma med samma lösning men under beteckningen merkostnadsbidrag, som vi skall votera om här i dag.

Finansministern menade att den tredje vägens politik visst inte är misslyckad, eftersom Sverige har klarat att hålla en hög sysselsättning. Men kännetecknande för denna doktrin var ju att det skulle gå att förena hög sysselsättning och låg inflation. Vi har ju den nye ordförandens i finansutskottet ord på att inflationen är för hög, och jag tror att finansministern är beredd att hålla med om även detta. Denna kombination gick alltså inte, och därför gäller det att ta itu med inflationen. Jag vill, som sagt, inte ta i för mycket här, så att finansministerns nya tankar förflyktigas. Men jag är glad över att man säger att det inte kan bli tal om åtstramning i en situation, där vi inte klarar större tillväxt än ungefär 1 % kommande år, trots att det är överhettning. Här måste man i stället befria ekonomin från hinder på

utbudssidan. Vi kommer då till jordbrukspolitiken och teko. Observera att vi stöder de framlagda förslagen. Vi säger att det beträffande teko borde gå snabbare, men begär inte av oss att vi skall ha färdiga förslag, då regeringen har tillsatt en utredning där detaljerna beträffande t.ex. jordbrukspolitiken skall utredas. Där kommer vi att delta och arbeta i avreglerande riktning.

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Anf. 20 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Det kan ju vara så att finansministern delar Anna-Greta Leijons egenartade uppfattning, som hon gav uttryck för på slutet. Därför måste jag be att få informera om att det är en skillnad mellan att föreslå ett förvärvsavdrag, som ökar arbetsutbudet, och att föreslå ökningar inom delpensionen, vilket minskar arbetsutbudet. Det blir helt olika effekter. För säkerhets skull vill jag få detta markerat.

Finansministern nämnde två problem inom den svenska ekonomin. Jag tror att alla i kammaren kan vara överens om vilka problem det är: prisökningstakten och den låga produktivitetsökningen. Eftersom finansministern är något mera van än Anna-Greta Leijon, än så länge, att hushålla med sina minuter, kunde kanske finansministern, som ändå i sin proposition har skrivit om behovet av konkurrens för att förbättra produktivitetsutvecklingen, tala om varför detta inte skall gälla inom stora delar av den offentliga verksamheten. Enligt alla rapporter, nu senast konjunkturinstitutets decemberrapport, har den offentliga verksamheten en osedvanligt dålig produktivitetsökning, ungefär 0,1 %. Varför envisas socialdemokratin med att slå vakt om vårdmonopol, utbildningsmonopol och omsorgsmonopol?

Jag vill faktiskt ta upp ytterligare en sak i konjunkturinstitutets decemberrapport. En mening i rapporten gjorde mig ganska upprörd. Det står att "KI har lagt in den beräknade inkomstökningen för hushållen från den beslutade förbättringen av föräldraförsäkringen". Därför har man justerat upp sin prognos beträffande konsumtionsökning, hushållens köpkraft och allt möjligt annat. Jag vill be finansministern att tala om för riksdagen vilket beslut som åsyftas. Det måste gälla något regeringsbeslut, för något riksdagsbeslut finns ju inte. Jag tycker att han kunde tala om för riksdagen vad han uppenbarligen har talat om för konjunkturinstitutet senast den 5 december, då den här rapporten justerades.

I praktiken innebär det här två saker, som båda måste vara felaktiga från hans egen utgångspunkt. Man späder nämligen på inflationen och minskar arbetsutbudet. I första hand kunde finansministern tala om vad den här meningen på s. 13, slutet av första stycket, i KI:s decemberrapport faktiskt syftar på.

Anf. 21 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Fru talman! Finansministern frågade varför vi inte har sagt någonting om jordbrukspolitiken, som ju är ett av de avsnitt som behandlas i finansutskottets betänkande.

I reservation 62 har vi i centerpartiet beskrivit hur vi ser på konsumentmålet, folkhälsomålet och inkomstmålet, och vi har en hel del avvikande synpunkter på utformningen av propositionen. Beträffande konsumentmålet tror vi att man kan göra som man gör i EG, dvs. sänka matmomsen. Det har

vi också berört tidigare. När det gäller folkhälsomålet säger vi att man inte bör importera sådana livsmedel som inte får tillverkas i Sverige. I fråga om inkomstmålet är det viktigt att klargöra att lantbruket måste få en rimlig företagsekonomisk lönsamhet, och beträffande miljömålet framhåller vi att man bör se till att det blir en minskning av kemikalieanvändningen. Det står klart att vi har en helt annan inställning än regeringen. Våra åsikter finns också redovisade i reservationer.

Jag vill med finansministern diskutera miljömålet, som vi har behandlat tidigare och som vi har en reservation om. Enligt min mening är det nödvändigt att miljöhanteringen får ett större genomslag i den ekonomiska politiken. Vi ser hur konsekvenserna av en dålig miljö slår igenom i form av en minskning av skogsråvaran, vilket får ekonomiska följder. Vidare ser vi att det blir en höjning av vårdkostnaderna på grund av dålig miljöhantering. Landstingets kostnader ökar ständigt. Det blir också på vissa områden ett ganska stort produktionsbortfall. Vidare uppstår det korrosionsskador, som kostar samhället ganska mycket pengar. Man har ibland uppskattat att miljöskadorna kostar 60–100 miljarder kronor. Oberoende av vad man kommer fram till för siffror kan man se att miljöförstörelsen i dag kostar samhället väldigt mycket pengar. Därför tycker jag att det vore ganska naturligt, om man i den ekonomiska politiken hade miljömålet som en viktig punkt. Det är intressant att konstatera att centerpartiet under många år har kämpat i denna fråga. Folkpartiet har delvis tänkt om, vilket hedrar folkpartiet. Men det är en gåta att miljöpartiet kan avstå från att ge sitt stöd. Nu ansluter sig miljöpartiet till de s.k. betongpartierna. Jag skulle vilja fråga finansministern: Vad är skälet till att finansministern inte kan tänka sig att man skriver in även miljömålet som en del i den ekonomiska politiken?

Anf. 22 HANS PETERSSON (vpk) replik:

Fru talman! Jag vill börja med marginalskattefrågan, som ju är en huvudsak i hela den ekonomisk-politiska filosofi som regeringen lägger fram. Man menar ju att marginalsattesänkningar måste genomföras för att man skall kunna lägga grunden till låga löneavtal. Enligt min mening är detta ett grovt tankefel, eftersom man bevisligen kan se att låginkomsttagare och arbetarfamiljer har halkat efter under en mycket lång period. De får anstränga sig mycket mer för att hålla uppe sin standard, om det ens går. Det borde vara precis tvärtom, dvs. att man genomförde en skattereform där man gav mest åt dem som befinner sig i de normala inkomstlägena. Detta skulle möjligen kunna underlätta avtalsrörelsen. Det går inte om man ger mest åt dem som redan har höga löner och bättre försörjningsläge. Jag tror alltså att det ligger ett grovt tankefel bakom hela strategin beträffande marginalskattefrågan.

Så över till avregleringsfilosofin. Det här är ju inte någonting nytt. Man har förstått att det skulle komma. Man väntar bara på att det skall avregleras fullständigt på valutaområdet. Jag förstår att det här är den nyliberala politik som skall genomföras – avreglering av teko- och livsmedelsområdet. I stället för att sänka matmomsen kan man naturligtvis tänka sig att importera livsmedel och pressa ned priserna. Det är väl så det skall gå till. Mot bakgrund av det äppelbeslut som riksdagen fattade för någon vecka sedan måste man fundera vad det hela innebär i längden. Man anser sig alltså inte

kunna upprätthålla krav på livsmedelsproduktion här i landet. Skall det vara samma krav på importerade livsmedel? Det fordras en utförlig förklaring från regeringen av vad som menas med avreglering. Vi har ju t.ex. fattat beslut om att äggproduktionen baserad på burhöns skall avvecklas inom tio år. Av länsveterinären i mitt hemlän har jag fått veta att det inte alls ser ut på det viset inom EG. Hur skall det bli då? Skall man importera ägg som produceras på ett annat sätt ute i Europa och slå ut de svenska bönderna, eller skall man upprätthålla något slags reglering och restriktion med hänsyn till vissa miljö- och hälsomål i den svenska livsmedelspolitiken? Detta är mycket viktiga frågor, och jag varnar för avregleringsfanatismen.

Beträffande konkurrensfrågorna vill jag framhålla att vi inom vpk har reserverat oss. Enligt vår åsikt är det riktigt att man studerar konkurrensfrågorna, men arbetariörelsen har ju under hela sin uppbyggnad mött en oreglerad kapitalism och tvingats göra ingrepp. Vi har marknadsföringslagar, konsumentskyddslag m.m. för att reglera den fria kapitalismen. Skall man nu gå den andra vägen med en avreglering, måste man vara klar över att man möter de fria monopolen, marknadskoncentrationerna och marknadssuppdelningarna. På det viset får man en inflatorisk prispress uppåt, när man skall plocka av folk allt de lyckats tjäna och få i fickorna av sitt arbete. Då måste regeringen vara klar över att man borde granska också den kapitalistiska utvecklingen, företagsuppköpen, koncentrationsprocessen m.fl. marknadsmekanismer, när man gör en konkurrensutredning.

Anf. 23 CARL FRICK (mp) replik:

Fru talman! Anna-Greta Leijon sade att hon var oroad för miljön. Jag hörde inte ett enda ord från finansministern om de begränsningar som vår samhällsekonomi har. När man diskuterar långsiktig ekonomi måste man ta hänsyn till att det finns naturliga begränsningar. När man hör dessa skildringar verkar det som om det finns oändliga expansionsmöjligheter. Tillväxt, ekonomi och materiell förbrukning skall stiga med ett visst antal procent per år. Det finns dock begränsningar. Jag vädjar till en insikt härom. Detta måste man ta sig en allvarlig funderare på. Man kan inte fortsätta denna stadiga lunk mot att ständigt förbruka mer, slita på våra resurser och förbruka framtiden.

Tack för ordet.

Anf. 24 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Jag har inte lämnat konjunkturinstitutet några som helst sekretä informationer om kommande propositioner. Jag skulle tro att vad som har hänt är att konjunkturinstitutet utgår från att socialdemokraterna kommer att hålla sina vallöften. Det talas om "beslutet". Såvitt jag kan förstå är det enda beslut de kan syfta på att väljarna valde en socialdemokratisk regering. Det är beslutet.

Till Anne Wibbe vill jag säga att hon har helt fel i fråga om delpensionen. Möjligheten att ta delpension har i själva verket ökat utbudet av arbetskraft. Den har betytt att många människor kunnat avstå från att helt och hållet sluta arbeta och gå i pension. De har kunnat upprätthålla en del av sin arbetsinsats tack vare delpensionen. Erfarenheterna från införandet av delpensioner

visar faktiskt att heltidspensioneringen minskade och att vi i stället fick fler människor kvar på arbetsmarknaden.

Jag vill också tacka Lars Tobisson. Det hör ju inte till vanligheterna. Men han har varit så otroligt artig i dag. Jag vill tacka honom för löftet att arbeta konstruktivt för en förnyelse av jordbrukspolitiken i, som han sade, avreglerande riktning. Jag hoppas att vi kan bli fler om den saken.

Låt mig så hoppa över till den andra kanten av politiken, till Hans Petersson. Han återvänder ständigt till sitt tema att om de svenska hushållen måste sänka sin levnadsstandard beror det på att vinsterna är så höga. Jag skall inte förneka att vinsterna är mycket höga i Sverige i dag och att detta är ett problem. Men, Hans Petersson, kan vi inte någon gång komma överens om att vår levnadsstandard bygger på hur mycket vi producerar och hur många som har arbete? Det är det alldeles avgörande. Sanningen är ju den att under den period då svenska folkets levnadsstandard minskade kraftigt, då sjönk också vinsterna till absolut bottennivå. Under en period då vinsterna har stigit har också reallönerna stigit. Det är klart att lönerna i det korta perspektivet hade kunnat stiga ännu mer, om vinsterna hade varit lägre. Det håller jag med om. Det är dock inte givet att vi med en sådan politik hade uppnått ens den standardförbättring och den sysselsättningsökning som nu uppnåtts.

Hans Petersson är förkrossad över att svenska konsumenter i fortsättning-
en skall kunna välja att köpa utländska äpplen, om de så vill. Det kallar han avregleringsfanatism. Jag undrar om inte svenska folket består av rätt många fanatiker i så fall, som vill kunna välja mellan äpplen och äpplen eller t.o.m. mellan äpplen och päron, om det skulle behövas.

Gunnar Björk frågar mig om jag står fast vid direktiven till momsutredningen. Ja, det gör jag. Men var står Gunnar Björk numera? I går, när centerpartiet diskuterade skattepolitiken, fick vi höra att det numera inte heter sänkt skatt på basmat. Nu heter det sänkt skatt på vardagsmat. Där har Gunnar Björk inte hängt med i svängarna. Han talar fortfarande om sänkt skatt på basmat. En sak tror jag att många är intresserade av att veta, inte minst inom momsutredningen. Betyder det någonting att centern nu vill ha sänkt skatt på vardagsmat och inte på basmat? Vad är vardagsmat? Betyder det att vi skall ha en moms för den mat vi äter på vardagarna och en annan för den mat vi äter på söndagarna? Jag tror t.o.m. att kyrkan är intresserad av svaret på den frågan.

När det gällde centerns tal om regionalpolitik vill jag säga följande. Det var mer stillastående på arbetsmarknaden när arbetslösheten var hög. Det är ganska naturligt. Det är ingen idé att ens fundera på att flytta när det inte finns några jobb att flytta till. Nu har sysselsättningen ökat, och det finns många jobb. Det finns i dag fler jobb än människor i många regioner. Då blir folk naturligtvis intresserade av att flytta. Många vill flytta därför att de vill ha andra jobb – ökade inkomster och mer intressanta arbetsuppgifter. Jag kan inte förstå annat än att det måste ligga i människors intresse att vi får en mer allsidig sammansättning när det gäller arbetstillfällen och möjligheter till utveckling och att detta kan spridas över hela landet. Tack vare att förnyelsetakten i näringslivet nu ökar har också sysselsättningen kunnat förbättras över hela landet. Framför allt är de jobb som nu finns mycket

tryggare än de som fanns tidigare. Jag förstår inte denna gammelkonservatism från centerns sida, att bekämpa industriell förnyelse i tron att det ökar tryggheten och de långsiktiga utvecklingsmöjligheterna i skogslänen. All erfarenhet visar att detta är fel och att förhållandet är det motsatta.

Det har talats mycket om det låga sparandet i Sverige. Det är riktigt att det är ett allvarligt problem att hushållssparandet gått ned så kraftigt. Jag måste då ett ögonblick snudda vid den skattereform som nu är under arbete. Lars Tobisson – jag vet inte om det också gäller Ann Wibbe – kritiserar våra tankar om att skärpa kapitalbeskattningen. Det är fel, säger Tobisson. Han menar att man inte kan skärpa kapitalbeskattningen när hushållssparandet är så lågt. Men jag tror att han har fel. Ser vi på vad som har hänt med de svenska hushållen finner vi inte att de har ökat sitt sparande i den meningen att de har större finansiella tillgångar – mer pengar på banken, mer premieobligationer, mer aktier och även mer villor. Problemet är att de lånat ännu mer. Deras lån har växt mycket snabbare än deras insättningar på bank och deras förvärv av finansiella tillgångar. Otvivelaktigt har ett starkt skäl för folk att låna varit att beskattningen gjort det mycket gynnsammare att låna än att spara. Därför kan vi inte, Lars Tobisson, lösa våra problem med sparandet om vi inte gör något åt kapitalbeskattningen, så att sparande i den traditionella formen gynnas, medan upplåning blir mindre gynnsamt än i dag.

Fru talman! För tre månader sedan var de borgerliga partierna beredda att framställa sig som ett regeringsalternativ. Det var före valet. I dagens debatt har man noga undvikit att inta någon gemensam ståndpunkt. Jag har läst de reservationer som man har avgett till finansutskottets betänkande för att se vad det finns kvar av ett borgerligt regeringsalternativ. Det finns några gemensamma reservationer. På ett område där de borgerliga partierna tidigare ansträngde sig för att bli överens, nämligen om riktlinjerna för den ekonomiska politiken, har de nu för första gången tror jag sedan 1982 hamnat på olika linjer. Jag vill fråga vad som menas med det som har skrivits. Moderaterna är generösast, de ställer sig i allt väsentligt bakom motionerna från folkpartiet och centern. Folkpartiet dämpar den här ekumeniska stämningen och anser att de borgerliga partiernas motioner företer stora likheter. Centern däremot knäpper till och säger att det bara finns likheter mellan motionerna. Var finns likheterna? Består de i att ni har samma marginaler och uppsättning av bokstäver, eller finns det något innehåll i den ekonomiska politiken som företer några likheter?

I debatten om skatterna i går visade det sig att riksdagen har sex olika linjer beträffande beskattningen. Jag måste säga att det är omöjligt att föra ekonomisk politik, om man inte kan förena linjerna när det gäller beskattningen. Om de borgerliga partierna är oense på en sådan väsentlig och grundläggande punkt, undrar jag vad det egentligen finns för motivering för att de i var sin reservation påstår att de har likheter sig emellan när det gäller inriktningen av den ekonomiska politiken.

Det har talats mycket om moral i politiken, men det vore hederligare att tala om att ni inte har någon gemensam politik och att det är det som ni är stolta över.

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Anf. 25 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Finansministern frågar efter likheter mellan de borgerliga partiernas reservationer om den allmänna ekonomiska politiken. Jag får då peka på att största delen av dessa reservationer är identiska till sin lydelse. Om man däremot ser på finansministerns uttalande så finns det egentligen ingen likhet alls mellan den svavelosande marxistiske predikant som stod i denna talarstol för ett år sedan och fördömde marknadskrafterna och den måttfulle och t.o.m. artige politiker som i dag säger att utbudsekonomi är något som man kan pröva, och att man skall tro honom på hans ord.

Det är framför allt två saker som är litet besvärande och som gör att man kan misstänka att talet om utbudspolitik kan vara litet tunt. Den ena är att man inte är beredd att vidta den i alla fall mest utbudsstimulerande åtgärd som finns, nämligen att sänka det rekordhårda skattetryck som vi har i Sverige. Den andra är att man inte är beredd att avmonopolisera vård, omsorg och utbildning, som man alltså förbehåller den offentliga sektorn. Dessa saker utgör ett betydande utbudshinder.

Det fanns emellertid en intressant passus i finansministerns första anförande, där han sade något om att om riksdagen visar återhållsamhet med utgifter i vår, kan den stora skatteomläggningen bli en skattereform i betydelsen skattesänkning, sänkning av skattetrycket. Här finns alltså en antydning om nytänkande, nämligen att totalfinansiering, eller t.o.m. överfinansiering, som trots allt så att säga ligger i korten inför skatteutredningarna, bara är ett skrämiskt.

Vad oss moderater anbelangar behöver finansministern inte vara orolig. Vi har, som jag redogjorde för i mitt anförande, som mål en långsiktig balans i statsbudgeten och utgiftsminskningar som kan användas för skattesänkningar. Men varför dessa hot om kraftiga skärpningar av skatten på boende, pensionssparande, aktiesparande och nyföretagande när detta skall sättas i kraft först år 1991, dvs. om drygt två år? Det kan inte undgå att verka avhållande på nya satsningar. Och det kan framkalla omdispositioner bland människor som tror att det blir på detta sätt, när det senare kan visa sig att dessa omdispositioner varit onödiga.

Jag måste besvara frågan om möjligheten att stimulera sparandet genom att skärpa kapitalskatterna. För mig förefaller det fullkomligt omöjligt. Jag kan inte förstå hur man kan tro att detta är möjligt. Vill finansministern bestrida att en sådan åtgärd rimligen måste leda till kapitalflykt, i synnerhet om finansministern gör allvar av de planer som han nämnde, nämligen att helt avskaffa valutaregleringen? Hur kan man tro att det är möjligt att skärpa kapitalbeskattningen och ändå hålla kapitalet kvar i landet?

Anf. 26 HANS PETERSSON (vpk) replik:

Fru talman! Finansministern gjorde ett nummer av att man har förbättrat sysselsättningen, och jag vet inte hur många gånger jag skall behöva upprepa att jag tycker att det är den positiva sidan av ekonomin. Men all fördelningspolitik utgår egentligen från lönekampen. Det är ju kampen mellan arbete och kapital, mellan den organiserade fackföreningsrörelsen och arbetsköparna, som utgör grunden för behovet av all fördelningspolitik som förs.

Om fördelningen är rättvis minskar naturligtvis pressen på staten att göra

något för att justera resultatet. Som en första åtgärd för att justera resultatet finns skattepolitiken. Genom skattepolitiken kan man gynna missgynnade eller gynnade i lönekampen. Regeringen föredrar att gynna dem som redan har fått de bättre lönerna i stället för att gynna dem som har de sämre lönerna. Det är här som jag anser att tankefelet ligger när regeringen lägger upp en ekonomisk politisk strategi som innebär att man genom skattesänkningar skall lägga grunden för ett löncavtal. Då gynnar regeringen, enligt min mening, fel grupper med sina förslag.

På andra plats i denna ordning kommer naturligtvis socialpolitiken och alla dess ingredienser med stöd till utsatta personer i samhället.

Det är på detta sätt fördelningspolitiken ser ut. Det är kampen mellan arbete och kapital som lägger grunden för vad finansministern och andra behöver göra eller tvingas föreslå inom den sociala politikens område och inom skattepolitikens område. Jag menar att det då är viktigt att på ett riktigt sätt analysera vad som händer.

Jag håller med om den här beskrivningen av utvecklingen, jag läste nämligen *Anna-Greta Leijons papper i all hast*. Det finns en tidigare undersökning som visar tio år, 1975–1985, av stagnerande realinkomster för hushållen. Undersökningen visar att hushållen håller konsumtionen uppe genom mera arbete. Förhållandet är tydligen detsamma under 1978–1988, dvs. att det är på grund av mer arbete som hushållen kan behålla sin standard. Om man skall se det som enbart positivt att folk måste arbeta mer för att kunna köpa sin mat, eller om man skall se det som ett tecken på att det råder en orättvis fördelning, beror på vilken utgångspunkt man har. Jag menar att det är ett tecken på en orättvis fördelning. Men det är klart att det är bra att folk har haft möjlighet att köpa mat och kläder som tidigare så att de slipper svälta eller vara utan kläder.

Det går naturligtvis att göra sig rolig över de utländska äpplena. Men faktum är att det till synes ganska obetydliga men mycket viktiga beslut som riksdagen fattade i förra veckan, dvs. att man inte skall ställa samma krav på importerade äpplen som på inhemskt odlade äpplen, inger de värsta farhågor när det samtidigt sägs att man vill avreglera livsmedelspolitiken. Det är ju själva kärnan i allt. Skall Sverige tillåta import av varor som är producerade på ett annat sätt än vad som accepteras i Sverige och som är producerade enligt andra regler än dem som vi har när det gäller företagare och näringsidkare i Sverige? Det är ju omöjligt att ha båda dessa idéer samtidigt. Jag menar att man borde ha lärt sig vad en avreglerad kapitalism innebär.

Anf. 27 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Fru talman! Det som sades till avregleringens lov var mycket intressant. Nu skall man tydligen ställa stora krav på livsmedel tillverkade i vårt land, vilket är riktigt, men man skall inte alls bry sig om hur livsmedel som vi köper från utlandet har hanterats. Tydligen skall man när det gäller Sverige gärna köpa billig mat. Även om djuren från andra länder har farit mycket illa och pumpats fulla med hormoner skall de köpas billigt av Sverige och avlivas när de är i dåligt skick. Det är den politik som avregleringsivrarna står för då det gäller livsmedelspolitiken.

Finansministern är litet oklar i fråga om baslivsmedel, basmat och

vardagsmat. Man kan ju använda olika uttryck, men vad som avses finns redan instämplat och diariefört på finansdepartementet i den förteckning som jag har skickat in till utredningen för indirekta skatter. Jag har då använt ordet basmat. Det är alltså detta som gäller i den diarieförda promemorian på finansdepartementet.

De listor som jag bett att få gällde obearbetade baslivsmedel. Jag har begärt två undantag: tillägg på bröd och köttfärs, eftersom de äts rätt mycket av folk. Förteckningen över dessa livsmedel, omfattar två och en halv A 4-sidor, och jag skall inte besvära kammaren med att läsa upp den, men åtminstone jag betraktar dessa som baslivsmedel.

Vi får väl se vad utredningen kommer fram till, men jag hoppas att de krafttag som finansministern tog under våren när det gällde att ge tilläggsdirektiv skall följas av en positiv inställning så att vi åtminstone på en punkt anpassar oss efter EG – att sänka momsen på mat.

Finansministern trodde att kyrkan på något sätt var inkopplad på detta. Oblat ingår emellertid inte i min lista – det vill jag gärna deklarera. Men detta faktum hoppas jag inte gör att finansministern avstår från att gå till kyrkan i jul. Jag önskar honom en trevlig helg.

Anf. 28 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Får jag be finansministern att vidarebefordra denna intressanta promemoria från Gunnar Björk till kommitténs övriga ledamöter. Jag tycker att finansministern är litet väl mycket för att hemlighålla promemorior. Men den här kanske ändå kunde vidarebefordras.

Finansministern gav faktiskt ett mycket bra exempel på det jag sade i mitt anförande, att socialdemokraterna försöker sitta på två stolar samtidigt. Han sade i sitt senaste inlägg att deltidspensionen var väldigt bra. den ökar arbetsutbudet. Högre ersättning för att vara ledig leder alltså till ökat arbetsutbud. När man väntar ytterligare två minuter handlar det om att öka ersättningen för att jobba, för det ökar arbetsutbudet. Det är nämligen effekten av förändringar i marginalskatterna, som finansministern nu börjar tycka är ganska bra. Då förstår jag inte hur högre ersättning för att vara ledig och högre ersättning för att jobba ger samma effekt. Det är faktiskt inte riktigt sant.

Konjunkturinstitutet har inget fått veta, sade Kjell-Olof Feldt. Nej, den förra rapporten, där konjunkturinstitutet inget visste eller i varje fall ingenting skrev, kom faktiskt också efter valet. Så om institutet bara har gått efter vallöften som normalt skall hållas enligt vanlig normal hederlighet, har det ändå gjort en förändring från höstprognosen till decemberprognosen.

Konjunkturinstitutet har uppenbarligen gjort en uppjustering av hushållens köpkraft på grund av den väntade eller beslutade – hur man nu får formulera det – förändringen i föräldraförsäkringen. Hur passar detta ihop med finansministerns uppmaning till oppositionen? Det kanske gäller även socialdemokratiska ledamöter i riksdagen som ibland ändrar på regeringens förslag när det gäller att avstå från populistiska överbud. Är detta inte ett överbud om det faktiskt leder till en ökning av köpkraften? Finansministern har uttalat sig väldigt om att det är angeläget att inte öka överhettningen utan tvärtom minska den på olika sätt. Man får faktiskt de olika inslagen i

finansministerns anföranden och förslag att passa osedvanligt dåligt samman. Jag tar detta som ett bevis för att det tyvärr är väldigt många ord som saknar täckning i den beskrivning som ges.

Får jag slutligen säga att jag tror att finansministern måste ta sig en funderare när det gäller den kraftiga höjningen av kapitalbeskattningen, som behandlas i en annan promemoria som jag gärna skulle vilja se offentlig, nämligen den om det framtida skattesystemet.

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Anf. 29 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Lars Tobisson säger att regeringen inte är beredd att sänka skatterna. Men i all sin dar, riksdagen biföll ju i går regeringens förslag att sänka marginalsatterna 1989 med 5 miljarder kronor realt. Det framgick också av det beslutet att oppositionen är hopplöst splittrad i skattefrågan.

Ni talar väldigt ofta och gärna om skattereformer. Det är er obetaget. Sanningen är att de enda skattereformer som genomförts under senare år har haft socialdemokratin som drivkraft. Det hade inte blivit några skattereformer alls om de borgerliga skulle ha försökt komma överens om skatterna. Visserligen behövde vi spräcka en borgerlig regering för att få igenom 1982 års skattereform, men det var det värt. Det lär väl också den här gången bli så att socialdemokratin får ta på sig huvudbördan att åstadkomma en skattereform. Men jag har tolkat så pass många signaler från oppositionspartierna under gårdagens debatt, liksom i dag och i andra sammanhang, att jag fortfarande är optimist och tror att vi skall kunna nå resultat.

Gunnar Björk talade om att det som gäller basmaten numera är diariefört i finansdepartementet. Därmed är den plågande ovissheten undanröjd. Basmat är detsamma som vardagsmat. Vi får också veta att bröd och köttfärs skall man bara äta på vardagarna. Detta skall man låta bli på söndagarna och möjligen ta en oblat, såvitt jag förstår, enligt Gunnar Björks recept.

Nu vill Anne Wibble ha Gunnar Björks promemoria från mig. Hon har tydligen ingen tanke på att gå tvärsöver salen till Gunnar Björk och be att få den. Tydligare kan väl inte sammanbrottet i mittensamarbetet beskrivas, när en sådan enkel handling inte längre kan utföras mellan två syskonpartier i politiken.

Lars Tobisson påpekade att jag för ett år sedan lät som en svavelosande predikant, medan jag i dag är måttfull och t.o.m. artig. Han frågar sig varför jag genomgått denna metamorfos, gjort denna omsvängning. Det borde kunna tolkas som ett led i regeringens miljöpolitik. Vi vill minska svavelutsläppen också här. Det är även ett svar till Gunnar Björk på ett annat plan. Han vill nämligen ha ett miljömål för den ekonomiska politiken. Låt mig säga att vi verkligen har utformat den ekonomiska politiken så att vi tagit hänsyn till dess effekter på miljön. Jag känner till väldigt få beslut som regeringen har tagit eller propositioner som regeringen lämnat till riksdagen där i dag inte miljöhänsynen framkallat förändringar i besluten och i politikens innehåll. Därför anser jag att detta mål, som jag vill se som övergripande för hela vår politik, gäller också den ekonomiska politiken.

Fru talman! Anne Wibble vill fiska litet i budgetpropositionens innehåll. Jag ber henne vänta till den 10 januari eller tills läckorna börjar synas – vi vet ju att sådana varit ganska normala under senare år, även om det är beklagligt.

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Mänskligt att döma är jag måhända den sista representant för regeringen som står i kammarens talarstol detta år. Därför vill jag begagna tillfället att till finansutskottets ledamöter och övriga tappra åhörare här framföra en önskan om en god jul och ett gott nytt år.

Förste vice talmannen anmälde att Anne Wibble anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 30 KNUT BILLING (m):

Fru talman! Regeringens förslag i proposition 47 är en bekräftelse på att socialdemokraterna fullständigt tappat greppet vad gäller bostadspolitiken.

I stället för att angripa de grundläggande orsakerna till att det är i det närmaste omöjligt för medborgarna att tillgodose sina önskemål vad gäller bostäder, trots att antalet bostäder är mycket stort i förhållande till invånarantalet i Sverige, väljer man – nu som tidigare – att föreslå en rad regleringar och subventionsförändringar för att komma till rätta med de problem som tidigare subventioner och regleringar åstadkommit.

Renovering samt om- och tillbyggnad av bostäder var nyligen högprioriterad verksamhet. Det är endast fem år sedan socialdemokraterna här i riksdagen drev igenom ett tioårigt bostadsförbättringsprogram med omfattande subventioner, med det uttalade syftet att stimulera ombyggnadsverksamheten. Men nu, efter endast halva programperioden, skall man inte längre stimulera. Nu föreslås den garanterade räntan för ombyggnadslån bli fördubblad. Det betyder att ROT-verksamheten i praktiken upphör. Kostnadshöjningarna kommer ju inte att kunna kompenseras med högre hyresuttag på grund av bruksvärdessystemets konstruktion.

De som kommer att drabbas hårdast av de föreslagna åtgärderna är alla de hyresgäster som bor i fastigheter med upprustningsbehov. Men dessutom medför tvärstoppet plötsligt ändrade planeringsförutsättningar och ofta ekonomiskt avbräck för berörda fastighetsägare. De byggföretag som har specialiserat sig på ombyggnader råkar också illa ut, eftersom de har varken personal eller utrustning för nybyggnation.

Det är inte förvånande att bostadsministrarnas förslag mötts med protester från i stort sett alla agerande på bostadsmarknaden. SABO, Fastighetsägareförbundet, HSB, Byggtreprenörerna, Byggnadsarbetareförbundet, SBC och en lång rad enskilda företag, fastighetsägare och bostadsrättsföreningar har i skrivelser till bostadsutskottet riktat allvarlig kritik mot förslagen.

Fru talman! Vi avvisar regeringens förslag om minskade räntebidrag vid ombyggnad. Enligt vår uppfattning är det nödvändigt att äldre fastigheter kan moderniseras och upprustas. De är ofta ett omistligt inslag i bostadsmiljön. Om det blir ekonomiskt ogenomförbart att i fortsättningen rusta upp äldre fastigheter därför att regelsystemet favoriserar nybyggnad, är risken uppenbar att äldre stadsdelar kommer att drabbas av en ny rivningsvåg liknande den vi upplevde under 1960-talet och i början av 1970-talet. Detta kan man undvika endast om kapitalkostnaden är lika hög vid ombyggnad som vid nybyggnad.

Vi har under flera år föreslagit att nuvarande räntebidrag vid ombyggnad skall ersättas med ett system med skattefria avsättning till reparationsfond.

Även folkpartiet står nu bakom detta krav.

Det är beklagligt – inte minst för alla dem som bor i äldre hus – att socialdemokraterna ställer sig avvisande till detta förslag och gör det utan någon egentlig argumentation. Systemet skulle nämligen möjliggöra att vi en gång för alla skulle få ett enkelt och rättvist system för att vårda äldre hus och omistliga miljöer.

I vår partimotion framhöll vi att regeringens förslag skulle innebära att man inte längre skulle kunna fullfölja riksdagens beslut om upprustning av äldre ålderdomshem. Om denna konsekvens var avsiktlig eller bara ett uttryck för sedvanligt slarv inom bostadsdepartementet är svårt att säga, men vid bostadsutskottets behandling av propositionen beslöts under alla omständigheter att föreslå att ålderdomshem skall undantas från den föreslagna fördubblingen av den garanterade räntan. Det är naturligtvis bra i och för sig. Ännu bättre hade dock varit om utskottet hade föreslagit avslag på hela förslaget. Då hade nämligen inte detta och alla de övriga undantag bostadsutskottet föreslagit behövts.

Vad vi nu kommer att få, om finansutskottets förslag vinner riksdagens bifall, är nämligen ett bostadspolitiskt mischmasch av sällan skadat slag. Hittillsvarande bidragsregler för ombyggnadslån föreslås nämligen gälla inte bara för ålderdomshem utan också

- om lånet avser ombyggnad av servicebostäder för äldre, och det är särskilt definierat,
- om lånet gäller ombyggnad av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, och det är särskilt definierat,
- om lånet som enda åtgärd avser hissinstallation,
- om lånet gäller ombyggnad av kontorslokaler m.m. till bostäder, förutsatt att ombyggnaden ger ett tillskott av bostäder som är tillräckligt stort, samt
- om lånet avser en ombyggnad som ger upphov till ett nettotillskott av bostäder, förutsatt att detta är tillräckligt stort.

Beträffande de två sistnämnda punkterna skall regeringen göra bedömningen.

Vidare vill man ge regeringen rätt att tillämpa de gamla reglerna

- om det är motiverat av arbetsmarknadsskäl eller från bostadsförsörjningssynpunkt,
- om det gäller småhus som uppförs utan lejd arbetskraft, s.k. självbyggeri, och
- om det gäller till- eller påbyggnad av småhus med prefabricerade element och fastigheten är belägen i glesbygd.

Det finns journalister som anser att svensk bostadspolitik är krånglig. Hur kan de ha fått den uppfattningen, fru talman?

Men det är inte nog med detta. Det finns särskilda övergångsregler också. Regeringen föreslog att de nya reglerna skulle gälla för alla ärenden där preliminärt lånebeslut fattas efter den 26 oktober 1988. I en lång rad motioner krävdes att låneansökningar som inlämnats till det kommunala förmedlingsorganet före detta datum skulle behandlas enligt hittillsvarande regler. Motionärerna menade att fastighetsägarna följt gällande bestämmel-

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

ser och inte rimligen borde drabbas därför att olika samhällsorgan inte fattat beslut.

Detta har utskottets majoritet tagit fasta på – för hela Sverige med undantag för de tre storstadsregionerna samt Uppsala och Håbo kommuner. Reglerna skall med andra ord träda i kraft på olika sätt i olika delar av vårt land. Detta är, fru talman, en minst sagt underlig ordning. Det får väl närmast tolkas som ett utslag för den storstadsfientlighet som numera helt präglar centern och de socialistiska partierna.

Fru talman! Det är inte nog med att utskottets förslag är krångligt och kommer att leda till att den redan i dag omfattande byråkratin inom bostadspolitikerna byggs ut än mer. Det kommer också att leda till godtycke. Med alla dessa undantag och de möjligheter till särskilda bedömningar som regeringen ges, blir det i det närmaste omöjligt för en fastighetsägare att i förväg bedöma om ett ombyggnadsprojekt kommer att få hittillsvarande räntebidrag och därmed kunna förverkligas. Ombyggnadsprojekt kommer att bedömas olika i olika delar av landet. Vad som är ett tillräckligt antal tillkommande lägenheter i det ena fallet kan vara otillräckligt i det andra osv.

Regeringens förslag innebär också att stoppet för övrigt byggande förlängs i storstadsregionerna och att det i övriga landet under 1989 begränsas till 95 % av 1988 års nivå.

Redan när nu gällande byggstopp infördes hävdade vi att det inte skulle lösa några problem men skapa desto fler. Utvecklingen har visat att våra farhågor var välgrundade. Byråkratin frodas, och redan nu är t.ex. byggkvoten i Stockholms län in-tecknad fram till 1990. En lång rad ytterst angelägna objekt har inte kunnat inrymmas i kvoten. I vissa bostadsområden kommer angelägen kommersiell och samhällelig service inte att kunna erbjudas medborgarna under lång tid på grund av byggstoppet. Företag med god lönsamhet och utveckling kan inte bygga ut sin verksamhet. Socialdemokraternas förhoppning att dessa företag skulle flytta ut verksamheten från Storstockholm till övriga landet har, som vi förutsåg, kommit helt på skam.

Fru talman! Konjunkturinstitutet har nyligen redovisat att bygginvesteringarna kommer att sjunka i Sverige nästa år. Detta är med all sannolikhet en prognos som kommer att slå in. Nu, när en lång rad företag behöver bygga ut sin produktionskapacitet med nya anläggningar, då är det stopp. Nu, när det finns behov av en lång rad kommersiella och samhälleliga investeringar på grund av att bostadsbyggandet efter flera års bottennotering åter kommit upp till den nivå det låg på när Sverige hade en borgerlig regering, då är det stopp. När det fortfarande finns hundratusentals bostäder som behöver rustas upp och moderniseras, då skall den verksamheten stoppas. Risker är att dessa hus kan komma att rivas och att för de enskilda människorna omistliga boendemiljöer kommer att försvinna. Det är detta som blir resultatet av utskottsmajoritetens förslag.

Avslutningsvis vill jag citera några rader från ett brev som jag i dag fick från Svenska Byggnadsarbetareförbundet och dess ordförande, Bertil Whinberg:

”Från Byggnadsarbetareförbundet har vi i brev till riksdagens finans- och bostadsutskott pekat på att det förslaget med stor sannolikhet innebär i det närmaste tvärstopp för reparations- och ombyggnadsverksamheten av äldre bostadslägenheter. I synnerhet som det i propositionen anges att begräns-

ningen ska gälla 'tills vidare', underförstått att bättre villkor åter ska gälla längre fram i tiden.

Förslaget kan – om det översätts till en annan bransch – liknas vid att riksdagen föreslås besluta ålägga Volvo att från viss månad stoppa en fjärdedel av personbilstillverkningen för att satsa de produktionsresurserna på byggande av lastfordon. Det skulle de flesta bedömare anse helt orimligt. Från Byggnads vågar vi påstå, att förslaget om det halverade räntestödet till ROT-lånen kan få motsvarande effekt för många företag i byggnadsindustrin, samtidigt som planeringen raseras och följden blir att produktionskostnaden ökar.

Regeringen har i annat sammanhang uttalat att man ska företa en total översyn av statsbidragen till bostadssektorn.

Från Byggnadsarbetareförbundet vill vi med detta brev än en gång föreslå att förslaget om halvering av räntebidragen till ROT-lånen återförvisas till regeringen för att övervägas i samband med den totala översynen av bostadsbyggandets villkor.”

Detta är ett klokt råd, fru talman, och därför yrkar jag bifall till de moderata reservationerna.

Anf. 31 ERLING BAGER (fp):

Fru talman! Eftersom det är första gången Ulf Lönnqvist är närvarande vid en bostadspolitisk debatt efter det att han har tillträtt sitt nya arbete, vill jag hälsa honom välkommen i sin nya roll. Jag vet inte om den nye bostadsministern vill ha ett råd ifrån ett oppositionsparti. Mitt råd är: Försök att komma bort ifrån ryckigheten i bostadspolitiken och försök att föra en mer långsiktig bostadspolitik. Det skulle gagna boendet i landet på ett mycket positivt sätt.

Fru talman! Den socialdemokratiska regeringens bostadspolitik har präglats av ryckighet och panikåtgärder. Man har fört en politik före valet, och en annan efter. Enbart några veckor efter valet slog man till med åtgärder, som socialdemokraterna inte vågat knyta om i valrörelsen. Det sades t.ex. i valrörelsen att bostadssubventionerna inte skulle minska om socialdemokraterna fick fortsätta att regera. Nu efter valet kommer förslag till minskade bostadssubventioner av omfattande karaktär. Vore det inte ett anständighetskrav att socialdemokraterna förde samma bostadspolitik före valet som efter?

Det nu föreliggande förslaget till höjd garanterad ränta vid ombyggnad utgör ett nytt och slående exempel på ryckighet. De obalanser på bostadsmarknaden som den hittills förda politiken har lett till går det inte att komma till rätta med genom nya brandkårsutryckningar. Det behövs i stället långsiktiga och mer generella åtgärder av det slag som har framförts, inte minst i de partimotioner som folkpartiet har lagt fram under flera år.

Upphovet till de problem som regeringen nu med så drastiska metoder försöker komma till rätta med är att räntebidragen vid ombyggnad under en lång tid har legat på en alltför hög nivå. En följd härav är att ombyggnaderna har blivit alltför omfattande och därmed också dyra och kapitalkrävande. Vi har fått vad många kallar för lyxsaneringar. Ju mer omfattande och genomgripande renoveringar man vill göra, desto mer generösa subventioner och lån kommer till. Vi har dessutom gett bidrag för att slå samman

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

lägenheter. Därigenom har ett stort antal smålägenheter försvunnit. Det är sådana lägenheter som nu t.ex. ungdomar efterfrågar.

Det finns i och för sig starka skäl som talar för att bostadssubventionerna vid såväl ny- som ombyggnad behöver minskas. Detta måste dock ske på ett mer varsamt och planmässigt sätt. Folkpartiet har under en följd av år föreslagit förändringar av lånereglerna så att en mer varsam ombyggnad skulle kunna uppnås, vilket oftast också hyresgästerna efterfrågar. Detta har socialdemokraterna vägrat inse. Man har haft full fart på lyxsaneringarna, och nu tvärstopp.

Att som regeringen föreslår i ett slag drastiskt förändra finansieringsföresättningar vid ombyggnad skulle däremot få oöverskådliga konsekvenser. En är en kraftigt ökad rivningsvåg, kanske lika omfattande som den som vi hade på 1960-talet. En annan konsekvens skulle bli ett totalt stopp för ombyggnad av ålderdomshem, som riksdagen så sent som våren 1987 beslutade att stödja under motstånd från socialdemokraterna. Nu har dock några av de negativa effekterna som propositionen har ställt till med kunnat rättas till under den beredning som har skett i bostadsutskottet. Där har även socialdemokraterna försökt bidra med att rätta till några av de effekter som skulle kunna drabba många så hårt. Man har gjort undantag för ombyggnad av ålderdomshem. Det gäller sådant som folkpartiet påpekat mycket kraftigt i sina motioner. Övergångsbostäder för flyktingar skall inte hämmas, när vi vet att den rådande situationen ute i kommunerna är att man har behov av lägenheter för flyktingar. Förslaget skulle ha inneburit ytterligare svårigheter. Nu har man på den punkten kunnat rätta till propositionen. Det har ju också gjorts undantag för gruppboendestäder för åldersdementa, självbyggen för egnahemsbyggare, ombyggnader som innebär nytillskott av lägenheter och kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

Fru talman! Jag har här tidigare redogjort för de negativa konsekvenser som skulle bli följden av ett genomförande av regeringens ogenomtänkta och i all hast utarbetade förslag till ändrade ombyggnadslåneräntor. Samma kritik kan riktas mot förslaget om upptrappning av de garanterade räntorna för hyres- och bostadsrättshus. Utskottets majoritet har inte rättat till det på den här punkten. Regeringens förslag är att man skall uppnå en besparing på 300 milj. kr. Regeringen föreslår att riksdagen skall godkänna dessa besparingar. Däremot skall regeringen inte förrän senare ta ställning till hur besparingarna skall läggas ut på olika årgångar av hus. Detta är märkligt och helt emot den ordning som tillämpats tidigare. Ett fullständigt förslag bör föreläggas riksdagen. Med det nu anförda vill jag yrka avslag på det ofullständiga förslaget som har presenterats i den proposition som regeringen har kastat fram. Regeringen bör återkomma med ett genomarbetat förslag med konsekvenser av dessa besparingar.

Den nödvändiga minskningen av bostadssubventionerna till bl.a. ombyggnad måste ske under mer avvägda och planerade former. Det kan exempelvis ske i enlighet med förslaget i folkpartiets partimotion Fi11. Där sägs att minskningen dessutom måste kombineras med andra åtgärder, t.ex. höjda barnbidrag och flerbarnstillägg. Även andra åtgärder som underlättar en minskning av subventionerna måste vidtas. En sådan möjlig åtgärd är skattefria avsättningar till särskilda reparationsfonder. Genom att ett system

med reparationsfonder tillskapas ges fastighetsägarna bättre möjlighet att på ett planmässigt och effektivt sätt underhålla sitt fastighetsbestånd, samtidigt som behovet av statliga medel för denna verksamhet minskar eller bortfaller.

Fru talman! Jag vill något kommentera de byggreglerande åtgärderna. Bostadsmarknaden, som är en av mest genomreglerade marknaderna i landet, visar på ett mycket påtagligt sätt effekten av den socialdemokratiska regeringens förkärlek för regleringar. De ständiga ingreppen har gett en marknad i obalans, vilket i sin tur tas till intäkt för nya ingrepp och nya regleringar. Denna utveckling kan naturligtvis inte fortgå. Det är inte möjligt att i längden rätta till fel och brister i den generella finanspolitiken genom selektiva regleringar.

De hittillsvarande byggregleringarna har inte heller löst några problem så som var meningen. Det enda resultatet har i stället blivit ett byråkratiskt krångel och att angeläget byggande ofta har blivit försenat eller inte alls kommit till stånd. I Stockholm är byggkvoten redan nu intecknad fram till år 1990. Även i Göteborg råder motsvarande förhållande. Man har alltså via dessa regleringar ofta hindrat expansiva och arbetsskapande företag att vidareutveckla och bygga ut sin verksamhet. Effekterna blir oftast oönskade på många områden.

Fru talman! Alla krissymptom som nu uppträder på bostadsmarknaden kan inte regeringen lastas för. Även kommunerna spelar en viktig roll i bostadspolitik. Vidare kan t.ex. snabba förändringar i efterfrågan och flyttningsmönstren skapa problem som i varje fall på kort sikt inte alltid kan påverkas på politisk väg.

Men det råder inget tvivel om att socialdemokraterna bär ett betydande ansvar för den situation som har uppstått. Bristen på smålägenheter är i hög grad en följd av en medveten socialdemokratisk politik såväl ute i kommunerna som på riksplanet, där ROT-programmet och lagändringar har drivit fram lägenhetssammanslagningar. Den låga rörligheten beror bl.a. på skatteregler och regleringar som socialdemokraterna drivit igenom och försvarar. Ingreppen mot bostadsrättsboendet är en del av det subventions- och regelverk som socialdemokraterna genomdrev inom bostadssektorn förra året.

Det finns också vinnare i systemet. Den som fått en nyproducerad och subventionerad hyreslägenhet har t.ex. möjligheter att tillgodogöra sig delar av subventionerna genom svart försäljning eller genom att helt lagligt lämna lägenheten som en del av betalningen för ett småhus.

Tecknen på att ett omfattande bruk av administrativa regleringar har någon gynnsam effekt t.ex. på rättvisan i boendet är också få. Tvärtom vet vi att på en genomreglerad bostadsmarknad har oftast den lättast att ta sig fram som har goda kontakter och inte drar sig för att betala svart.

Fru talman! Jag vill med det här anförda yrka bifall till de reservationer rörande bostadspolitik som folkpartiet ställt sig bakom i betänkandet.

Anf. 32 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Av totalt avgivna 32 motioner med anledning av regeringens proposition 47, det s.k. höstpaketet, berör inte mindre än 23 motioner det bostadspolitiska området. Hälften av dessa 23 motioner är reaktioner från de

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

socialdemokratiska ledamöterna mot regeringens förslag i denna del. Dessutom har det kommit in 31 skrivelser från olika organisationer, myndigheter, företag och enskilda med protester mot regeringens föreslagna bostadspolitiska åtgärder.

Det är en mycket hård dom som mött bostadsministerns förslag. Den nye bostadsministern kunde ha önskat sig en bättre debut med sin första proposition. Det är bra med rivstarter, herr bostadsminister, men det måste finnas konsekvens och reson i de åtgärder som vidtas.

Fru talman! Bostadspolitiken måste ha sociala mål. Reformeringen måste ske långsiktigt. Tvåra kast och kortsiktiga ryck skapar osäkerhet och mer byråkrati. För bostadsmarknadens aktörer blir det med en kortsiktig politik viktigare att satsa på lånekonsulter och regelexperter än att arbeta för kvalitet, trivsel och god boendemiljö för bostadskonsumenternas bästa.

Tyvärr har vi alltför länge fått leva med kortsiktighet och tvåra kast i regeringens bostadspolitik. Det tycks fortsätta och t.o.m. bli än värre.

De båda föregående talarna har redogjort för följderna av regeringsförslaget på bostadsutskottets område. Jag kan instämma i mycket av det som sagts och skall därför inte uppta tiden med att närmare beskriva de konsekvenserna än en gång.

Från centerns sida har vi avvisat bostadsministerns förslag i proposition 47 på samtliga punkter utom den om höjningen av den garanterade räntan för nybyggnadslån till hyres- och bostadsrättshus.

Regeringens förslag har varit föremål för omfattande ändringar i utskottsbehandlingen. Inte mindre än elva tillkännagivanden görs på bostadsområdet. Det är förmodligen rekord. Ändå är det långt ifrån tillräckligt för att det skall vara ett heltäckande och bra förslag, som centern ser det.

Men vi har valt att medverka till att göra förslaget så bra som möjligt och inte ställt oss passiva vid sidan. Jag har svårt att förstå moderaternas passivitet därvidlag. Det går naturligtvis bra att raljera över att det blir krångligt på det här sättet, men det är bättre att få ett så bra förslag som möjligt än att riskera att det sämsta tänkbara förslaget genomförs. Om centern och de övriga oppositionspartierna inte hade valt denna väg utan gjort som moderaterna, dvs. ställt sig vid sidan, hade förslagets konsekvenser drabbat bostadsmarknaden betydligt allvarigare än vad nu är fallet.

Jag skall i fortsättningen uppehålla mig vid centerns syn på de symptom på bostadsmarknaden som regeringen vill angripa med sina förslag och dessutom något kommentera de ändringsförslag utskottet lägger fram och som centern står bakom.

I regeringsförslaget angrips problemen på bostadsmarknaden på fel ställe och med fel åtgärder. Det är inte i första hand en ändring från ombyggnad till nybyggnad som behövs utan en omfördelning från ett ohämmat kontors- och arbetsplatsbyggande i storstadsområdena till ett ökat bostadsbyggande över huvud taget.

Under de senaste fem åren har det i Stockholm byggts arbetsplatser för 35 000 människor men endast 13 000 lägenheter. När bostadsministern och andra socialdemokrater glatt säger att bostadsbyggandet har ökat i Stockholm med 22 % i år, kan vi konstatera att byggandet av kontor och andra lokaler för arbetsplatser samtidigt har ökat med 30 %. Det har inte byggts så

få lägenheter här i Stockholm sedan andra världskriget som nu och inte heller så mycket i fråga om kontorsytor. Och värre skall det bli.

Länsstyrelsen lämnade förra fredagen en rapport som visar att Stockholmsregionen under åren 1988–1992 kommer att få 69 000 nya arbetsplatser mot tidigare planerade 40 000. Julen 1992 kommer det att finnas nya arbetsplatser som motsvarar 357 Hötorgsskrapor till en beräknad investeringskostnad på 26 miljarder kronor. 200 av dessa tänkta höghus är kontor. Det handlar om 3,5 miljoner kvadratmeter, varav 2 miljoner kvadratmeter utgör enbart kontorsytor. Det skall jämföras med de 5,5 miljoner kvadratmeter som har byggts mellan åren 1950 och 1988. Får jag fråga socialdemokraterna: Vad skall ni ha alla dessa kontorsarbetsplatser till, och varifrån skall ni ta människorna till dem? Redan i dag byggs 75 % av lokaltorna här i Stockholm för uthyrning och för verksamhet som det inte finns eget behov av eller till vilka nyttjare inte är utsedda.

Hur skall det bli med befolkningsomflyttningen och bostadsbristen fram till 1992? Vi vet redan hur stora dessa är i dag.

Vad gör då socialdemokraterna för att stoppa arbetsplatsbyggandet och för att få fram fler bostäder? Jo, de föreslår att ombyggnadsverksamheten skall stoppas i hela landet. Kontorsutbyggandet skall få fortsätta. Regeringens politik går alltså ut på att straffa sådana fastighetsägare som vill rusta upp sina hus och sådana hyresgäster som redan har höga hyror, men låter de stora byggjättarna härja fritt med ett ohämmat arbetsplatsbyggande som driver upp kostnaderna, flyttar om folk till storstäderna och gör bostadsbristen än värre. Det finns inte ett dyft av social bostadspolitik i ett sådant handlande.

Varför, bostadsministern och Oskar Lindkvist, gör ni inget åt de stora byggjättarna utan ger er på de små människorna? Det har t.o.m. gått så långt att kommunalpolitiker här i Stockholm själva måste gripa in genom att inte bevilja byggnadslov för att försöka stoppa alla kontorsbyggen när regeringen ingenting gör.

Självfallet borde det ohämmade arbetsplatsbyggandet i storstadsområdena stoppas och bostäder byggas i stället. De planerade 3,5 miljonerna nya kvadratmeter arbetsplatser fram till 1992 här i Stockholm motsvaras av t.ex. 39 000 nya lägenheter. Det finns alltså möjlighet att styra resurser till bostadssektorn.

Om socialdemokraterna hade lyssnat på centern för ett år sedan hade vi varit en god bit på väg åt det hållet. Vi föreslog då, och det förslaget har vi upprepat, att en investeringsavgift om 25 % skulle läggas på kontorsbyggandet. De resurser som då skapas kan användas till ökat bostadsbyggande genom ett stimulansbidrag på t.ex. 30 000 kr. per lägenhet, vilket vi har föreslagit. Vårt förslag har vunnit ökad anslutning. Såväl vpk som miljöpartiet har vid utskottsbehandlingen anslutit sig av vårt förslag. Även bostadsministern har i sina bästa stunder uttalat sig positivt. Nu väntar jag på socialdemokraterna här i riksdagen. Jag tycker att ni skall följa Aftonbladets ledare från den 9/12 eller ett uttalande från SABO:s styrelse, som också har anslutit sig till centerns förslag på den här punkten. Tag tillfället i akt vid voteringen senare!

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservationerna 39 och 58. Jag yrkar också bifall till reservation 43.

Jag vill också något kommentera förslaget att minska räntesubventionerna till hyres- och bostadsrättshus med 300 milj. kr. Detta förslag har socialdemokraterna fått igenom vid utskottsbehandlingen på grund av att oppositionspartierna varit splittrade. Moderaterna och folkpartiet vill dra in högre belopp. Centern, vpk och miljöpartiet yrkar avslag på regeringens förslag om minskade räntesubventioner.

Denna åtgärd föreslås utan att man närmare redovisat hur den kommer att slå mot hyresgästerna. Det kommer att innebära hyreshöjningar för många. För vilka och hur mycket vet ingen. Detta är allvarligt!

Med regeringens bostadspolitik har hyrorna redan stigit mycket mer än lönerna. Boverkets statistik visar också att den 3-procentiga marginalskattesänkningen nästa år uppenbarligen blir minst gynnsam för hyresboende eftersom de i genomsnitt har de lägsta inkomsterna. Hanteringen av de garanterade räntorna för hyreshusen måste ha ett klart samband med kravet på ett upprätthållande av de sociala målen i bostadspolitik. Det är därför förvånande att socialdemokraterna så lättvindigt vidtar denna åtgärd som går emot det bostadssociala synsättet.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 53, och under förutsättning av bifall till reservation 43 yrkar jag bifall även till reservation 46.

Anf. 33 KNUT BILLING (m) replik:

Fru talman! Agne Hansson sade att vi moderater ställt oss vid sidan om. Det ogillade han. Det gällde ju att göra det här så bra som möjligt. Det har Agne Hansson själv gjort, fru talman, genom att tillsammans med företrädare för en del andra partier få igenom mängder av undantag som gör att det som han inledningsvis sade, nämligen att man skall undvika kortsiktighet och byråkrati, har blivit resultatet. Byråkratin blir än värre, Agne Hansson, genom det som centern har varit med på i bostadsutskottet.

Agne Hansson ägnade en ovanligt stor del av sitt anförande åt att kritisera utvecklingen i Stockholms län. Det är inte förvånande. Den storstadsfientlighet som numera präglar centerpartiet har vi vant oss vid, men denna gång fick vi höra osedvanligt mycket. Vi fick också höra Agne Hansson redovisa en ny metod. Han sade nämligen att byggnadsnämnderna stoppar arbetsplatsbyggnad i Stockholms län, eftersom regeringen inte gör det.

Herr talman! Det skulle vara mycket intressant om Agne Hansson kunde ge exempel på vilka byggnadsnämnder i Stockholms län som på detta sätt vägrar byggnadslov. Det är nämligen, Agne Hansson, olagligt att göra så om det finns en gällande plan. Därmed gör sig byggnadsnämnderna alltså skyldiga till brott mot plan- och bygglagen som Agne Hansson med emfas har genomdrivit i riksdagen. Därför ser jag fram emot att få upplysning av Agne Hansson om vilka kommuner som bryter mot plan- och bygglagen.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 34 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag håller med Billing på en punkt: undantagen gör inte byråkratin enklare. Vi har emellertid ändå valt att se till de enskilda människorna, nämligen de enskilda hyresgästerna och fastighetsägarna i det här fallet.

Tack vare undantagen, Knut Billing, kommer bl.a. på grund av övergångsbestämmelseregeln ändring ombyggnader för i runda tal 735 milj. kr. att kunna genomföras här i landet – ombyggnader som inte skulle ha kunnat genomföras, om regeringens förslag hade gått igenom ograverat i utskottet.

Tack vare undantagen och vårt agerande i utskottet, Knut Billing, kan alla ombyggnader av ålderdomshem och alla ombyggnader av kontor och arbetsplatser till bostäder, kulturhistoriskt värdefulla upprustningar, egna-hemsbyggen i glesbygden, ombyggnader över huvud taget i glesbygderna av arbetsmarknadsskäl och mycket annat komma i gång. Det är sådant som annars skulle ha stoppats enligt regeringens förslag. Vi har valt att se till att de här ombyggnaderna ändå kommer i gång, framför att släppa fram ett förslag som skulle ha gjort att de inte hade varit möjliga att genomföra.

Sedan till storstadsproblematiken, herr talman.

Det är icke storstadsfientligt att se till att man inte bygger ihjäl sig på kontor och arbetsplatser i storstadsområdena. Tvärtom är det en fördel för storstadsområdena.

När jag hänvisade till att man från kommunalpolitiskt håll försöker stoppa det här, tänkte jag på vad Mats Hulth sade i ABC-nytt i går kväll. Han sade att situationen nu är så allvarlig att vi själva måste ingripa och genom olika åtgärder – jag tror t.o.m. han nämnde byggnadslovsgivningen – se till att man inte kommer i gång med de här byggena nu utan får en förskjutning av dem.

Detta var bakgrunden. Jag menar att regeringen och socialdemokraterna här i riksdagen bör lägga ned sitt arbete på att hjälpa till med denna förflyttning av resurser från arbetsplatsbyggande till bostadsbyggande. Det är först då man kan få mer bostäder i Stockholm, för det är det som behövs, och det är detta som centern är ute efter, Knut Billing.

Anf. 35 KNUT BILLING (m) replik:

Herr talman! Agne Hansson säger att han har sett till människornas bästa. Då är det intressant att konstatera att bland alla dem som har protesterat mot förslaget finns SABO, Fastighetsägareförbundet, HSB, Byggentreprenörerna, Byggnadsarbetareförbundet, SBC och en lång rad enskilda företag, fastighetsägare och bostadsrättsföreningar. Bostadsutskottet har aldrig fått så många skrivelser som i detta ärende. Ändå säger Agne Hansson, när han stöder förslaget, att han har sett till människornas bästa. Jag undrar vem som begriper det bäst – de som har skrivit till oss eller Agne Hansson.

Som enda exempel nämnde Agne Hansson socialdemokraten Mats Hulth. Det var ju intressant – jag hoppas att Oskar Lindkvist, som kommer senare i debatten, kommer att ta upp detta om att man skall gå in och agera i strid med PBL.

Det är faktiskt så, Agne Hansson, att den som är bäst på att avgöra om det behövs nya lokaler för arbetsplatser i Stockholms län är marknaden. Det är inte Agne Hansson utan alla de företag som vill bygga för att expandera,

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

därför att de har order och kan sälja sina produkter och anställa mer folk. Det är de som kan göra bedömningarna. När Agne Hansson gör bedömningarna går det illa för Sverige.

Anf. 36 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Låt mig bara säga, för att spara tid, att vi delar den uppfattning som SABO och alla andra protesterande har. Vårt förstahandsyrkande är ju avslag på regeringens förslag på de här punkterna, men när detta har fallit måste man se till att göra sakerna så bra som möjligt, och det är vad vi vill försöka göra. Det är också därför som det kommer att finnas förutsättningar för att fler kan få bostad här i Stockholm. Med moderaternas politik är detta omöjligt, för då skall man tydligen bara bygga arbetsplatser.

Tredje vice talmannen anmälde att Knut Billing anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 37 JAN STRÖMDAHL (vpk):

Herr talman! Det förslag i det ekonomisk-politiska paketet som väckt mest rabalder är förslaget om dubbling av förstaårsräntorna vid ombyggnad med statliga lån. Regeringens förslag att räntehöjningen skulle träda i kraft samma dag som förslaget offentliggjordes har satt ytterligare fart på reaktionerna.

Den våldsammaste reaktionen kommer från fastighetsägare och byggare, som nu har lärt sig en metod att få ut maximala subventioner och hyror och slippa underhåll och reparationer genom våldsamt överdrivna ombyggnader. Deras reaktion är förklarlig men inte särskilt mycket att respektera i grund och botten.

Sedan har vi reaktionen från de små fastighetsägarna och bostadsrättsföreningarna, villaägarna som behöver bygga till ett rum därför att familjen blir för stor, osv., som nu ser sina planer på tillbyggnad och förbättring grusade. Den kritiken är värd att tas på allvar, och utskottets majoritet har också gjort ändringar i regeringsförslaget som ger denna kategori sitt stöd.

En specialreaktion kommer från Byggnadsarbetareförbundet. Knut Billing har redogjort för en del av denna. Jag menar att den reaktionen bygger på en felsyn och en missuppfattning om ROT-programmets förträffliga resultat, om man ser till konsumenterna, de boende. Klart är att programmet gav sysselsättning i en kärv tid för byggnadsarbetarna, och det är klart att de är oroliga, om den goda sysselsättningssituationen skulle vika. Men alla är överens om att sysselsättningen för byggnadsarbetarna nu är mer än god. Skall man göra någonting för att rätta till de drivkrafter som finns bakom ombyggnadsverksamheten så är detta rätta tillfället.

Det är litet överdrivet att säga att all reparations- och ombyggnadsverksamhet kommer att läggas ned om regeringens förslag skulle gå igenom. Det enda som egentligen påverkas är ombyggnadsverksamheten. De stöd från samhället som finns för att underhålla och reparera finns kvar, faktiskt i förbättrad form. Jag kan tillägga att redan i dag har tio gånger fler lägenheter fått räntestöd enligt RBF – räntebidragsförordningen, som ger stöd för

reparationsåtgärder – än sådana som fått lån enligt de nu diskuterade ombyggnadslånereglerna.

Den mest lågmälda och allvarligaste reaktionen kommer emellertid från hyresgästerna, de som är drabbade genom erfarenheter av ombyggnads- och saneringsverksamheten. Deras reaktion är inte alls sådan som den vi nu har fått redogörelse för. De har inte heller samma väl uppoljade kanaler att framföra sina reaktioner genom. Jag kan säga att den reaktion som jag har mött ute på fältet är att man välkomnar ett stopp för de här lånen, som har varit så starkt pådrivande för ombyggnadsåtgärder vilka av de allra flesta har uppfattats som alldeles överdrivna.

Eftersom det här i riksdagen finns så många talesmän för de grupper som jag tidigare nämnt, skall jag hålla mig till den grupp som nu faktiskt välkomnar de här åtgärderna – som välkomnar ett ombyggnadsstopp och som i stället för ombyggnad vill ha underhåll och reparationer.

Jag har erfarenhet av den här frågan sedan många år i Stockholm och Stockholms förorter, och jag har också följt vad som skett ute i landet. Detta är ingen storstadsfråga. I t.ex. Rosta-området i Örebro har man sett exempel på precis samma drivkrafter och precis samma reaktioner. Nyligen har jag tagit del av reaktionerna i Karlskrona, i Mariebergs-området från 50-talet – precis samma drivkrafter, precis samma reaktioner, precis samma överdrivna planer på att fullständigt bygga om, och bygga sönder, väl fungerande bostäder och bostadsområden.

Men det som ligger bakom – och som är motorn – är dessa lån, som man har uppfattat som mycket fördelaktiga och som har inneburit mycket stora subventioner. Det budskap som gått från fastighetsägare till fastighetsägare har lytt: Sluta underhålla, sluta reparera, bygg om i stället och ta ut nybyggnadshyra för det hela! Det är klart att detta drabbar dem som bor i dessa områden. Detta är ingenting som uppfattas som positivt – som vi nu har fått höra och som Byggnadsarbetarförbundet påstår i sitt brev. ROT-programmet har i verkligheten reducerats till ett hotprogram. Det gäller alltså bara ombyggnad och tillbyggnad – och man har glömt R-et i början av ordet. Jag hoppas och tror att de justeringar som nu kommer till stånd sätter tillbaka R-et igen, så att det blir fråga om reparation och underhåll – det som man behöver i de allra flesta fall.

Detta är alltså huvudorsaken till att vi från vänsterpartiet kommunisterna ställer upp på regeringens huvudlinje när det gäller ombyggnadslåneräntorna. Vi hälsar också med glädje att detta de facto innebär att regeringen sent omsider erkänner att det krävdes en justering av ROT-programmet. Det erkännandet har suttit ganska långt inne. Men i nuvarande arbetsmarknads-situation har man råd att erkänna detta.

Vi fann emellertid samtidigt att förslaget var ganska hårt, onyanserat och ologiskt i vissa delar. Därför lade vi fram förslag om att man skulle göra justeringar och nyanseringar. När man nu t.ex. åstadkommer nya bostäder genom att bygga om andra lokaler av olika slag och på det sättet bidrar till bostadsförsörjningen, skall man inte få sämre villkor än när man bygger nytt. Vi ville ha stöd för kulturhistorisk bebyggelse, vi ville kunna fortsätta att sätta in hissar, osv. Det mesta av detta som vi föreslog i en motion har vi också fått utskottets majoritet bakom.

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Det som vi inte fick med oss utskottets majoritet på, och som vi har reserverat oss för, är vårt förslag att man inte skulle införa en rambegränsning när det gäller de ränte- och amorteringsfria tilläggslånen – som så att säga kan användas som ett tillägg till ombyggnadslån eller RBF-stöd. Vi ansåg att i ärenden som gäller stöd till kulturhistorisk bebyggelse och miljonprogramområdena, och som man prövar för tilläggslån, är prövningen ändå så noggrann att man inte behöver begränsa ramen. Man får ta de kostnader som blir, om man nu kan hålla nere kostnaderna för räntebidragen när det gäller ombyggnadslån. I den frågan får vi kanske återkomma. Men det är klart att de justeringar som har skett – och som innebär att man inte försämrar låneräntan för kulturhusombyggnader – minskar behovet av att släppa ramen för tilläggslånet.

Vi har inte heller lyckats få med oss majoriteten på ett förslag om att till de återstående subventionsmöjligheterna – räntestöd och skatteavdrag – föra över de regler som finns knutna till ombyggnadslån och som ger brukarna, hyresgästerna, en ganska stark möjlighet till inflytande via gemensam besiktning och via ett varsamhetsyttrande. Därvidlag får väl i stället hyresgäströrelsen vara på alerten och utnyttja de förhandlingsmöjligheter som man ändå har – och kräva förhandlingar i dessa underhålls- och reparationsärenden.

Herr talman! Vi tycker från vpk:s sida att det kan bli ett ganska bra resultat, även om jag kan hålla med kritikerna om att det hela är ganska komplicerat och rörigt. Det har det ju varit förut också, och jag vet inte om det här blir rörigare.

Men det behövs vissa preciseringar från regeringens sida. Jag kan passa på att vända mig till bostadsministern. Vi menar att riksdagens beslut är så svårtolkat i vissa punkter att det är nödvändigt att regeringen, eller någon myndighet som regeringen bestämmer, snabbt går in och gör vissa tolkningar och preciseringar.

Under resans gång har jag fått påstötningar om att det är mycket oklart vad man menar med etapper i pågående ombyggnad. Det skall ju inte vara meningen att man nu kan få de gamla villkoren, om man vill fortsätta med olämpliga etapper i mycket stora tilltänkta projekt flera år framöver.

Jag vill också peka på det problem som ligger i att man för resten av landet nu går efter ansökningsdatum när det gäller skillnader mellan gamla och nya regler. Inom branschen vet man att många mera slipade fastighetsägare kastar in "tomhylsor" till förmedlingsorganen. Långt innan man har en aning om vad man skall göra med husen – om man t.ex. skall göra några ombyggnader – och långt innan det skett samråd med boende, innan man har ritningar osv. – lämnar man in en tom ansökan, dvs. det står ett fastighetsnamn och en namnteckning på denna s.k. ansökan. Det är väl tveksamt om sådana "tomhylsor" skall betraktas som ansökningar och medföra helt andra villkor än vad som medges ansvarskännande fastighetsägare, som inte är lika slipade, som så att säga kört hela projekteringen och fått sitt bygglov innan de lämnar in ansökan om lån.

Jag vill ytterligare understryka att det nu faktiskt blir större möjligheter att på fördelaktiga villkor underhålla, reparera och utnyttja räntebidragsförordningen för framför allt de allmännyttiga företagen – och skatteavdragsmöjlig-

heterna för de privata fastighetsägarna. Jag tror inte att man behöver vara så rädd för att allting som är vettigt avstannar eller att all sysselsättning inom ROT-sektorn försvinner. Men det kanske blir ett bättre resultat för de boende på det här sättet.

När det sedan gäller de två övriga förslagen inom bostadsdelen av paketet har vi från vpk, stödda av hyresgäströrelsen med all den kraft den kan uppstå, motsatt oss de försämringar som direkt leder till hyreshöjningar. Ändringen av ombyggnadslåneräntan kommer förmodligen inte att leda till hyreshöjningar, om den får effekten att man i stället nöjer sig med underhåll och reparationer.

Något som dock direkt leder till hyreshöjningar är det ganska fräcka förslaget att be riksdagen om lov att ta in 300 milj. kr. genom konfiskering av gamla räntebidrag på något helt odefinierat sätt. Det motsätter vi oss definitivt. Vi motsätter oss också förslaget om höjning nu av nybyggnadslåneräntan, samtidigt som man vill ha en ökad nyproduktion av hyresrätts- och bostadsrättsbostäder. Det bidrar enbart till att öka inflationen och ytterligare försvåra nyproduktionen av bostäder.

Boverket har också pekat på att motiveringen att detta skulle innebära något slags likställdhet med egnahemsägarna är mycket oegentlig. Egnahemsägarna har som grupp redan vunnit på en marginalskattereform, och gruppen hyresgäster är förlorare i marginalskatteformen.

Jag ansluter mig till de yrkanden som framställts av Hans Petersson.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 38 JILL LINDGREN (mp):

Herr talman! Låt mig först konstatera att den tågorbryning som tillämpats vid framtagandet av detta betänkande lett till att bostadsutskottet och dess ledamöter förlorat ca 10 dagar i behandlingstid och att slutbetänkandet redan när det når kammaren tappat den särskilda sakinriktning som betänkanden som kommer direkt från resp. utskott ofrånkomligen har. Man hade säkerligen starka skäl när denna nyordning infördes i riksdagsordningen förra året. Ändå kan det finnas anledning att ompröva detta beslut.

För att övergå till sakfrågan: Regeringen har i sin proposition föreslagit åtgärder som skall frigöra arbetskraft för nybyggnation av bostäder, skaffa 300 miljoner till statskassan, minska ränteavdragen för ombyggnader till ungefär hälften, lindra denna kostnadsförhöjning när det gäller miljonprogrammens hus, som ofta är s.k. sjuka hus, genom tilläggs lån på 165 miljoner och få riksdagen att ställa sig bakom att detta skall gälla retroaktivt fr.o.m. den 26 oktober i år.

Den här propositionen ger intryck av panikåtgärder. Och kanske är det inte så konstigt. Bostadsköerna växer, efterfrågan på bostäder ökar och priserna på marknaden når höjder som vi tidigare bara anat. Vi i miljöpartiet tycker att det är bra med ett förlängt stopp för övrigt byggande i storstäderna, om man skall mena allvar med strävan att få bukt med bostadsbristen. Jag håller dock med dem som kritiserar regeringen för en ryckig politik när det

gäller byggandet. Det tycks bara vara två alternativ att välja på: full fart framåt eller tvärstopp.

Det var ju inte länge sedan som alla resurser skulle sättas in på ombyggnader. Då blev resultatet, som vi ser det, att villkoren stimulerade till alltför omfattande och ofta icke önskvärda ombyggnader – man river ut utrustningar och inredningar i lägenheterna och byter mot nytt, vare sig det behövs eller ej, därför att lånereglerna tolkas så att ombyggnadsinsatserna skall ge nybyggnadsstandard. Detta vill vi ha bort, men inte på ett sådant vis att man sätter tvärstopp för ombyggnadsverksamheten genom att plötsligt – och dessutom retroaktivt – halvera räntestödet för ombyggnadslån. Det är viktigt att befintlig bebyggelse används på ett sätt som ger effektivt utnyttjande av resurserna. Det betyder att de hus som vi har skall kunna förnyas och byggas om för att bättre tjäna sina ändamål och för att vi skall kunna spara energi och få en bättre miljö. Hit hör då också att ombyggnadsregler skall gynna åtgärder som möjliggör källsortering av sopor, installation av solvärmeanläggningar, värmeväxlare och andra tekniska utrustningar som spar energi och minskar kostnaderna för uppvärmning – både för individen och för samhället i stort. Minskat importbehov av fossila bränslen osv. blir ju t.ex. en positiv följd för hela landets ekonomi.

Det är också ytterst viktigt att antalet kontorslokaler och liknande som byggts i övermått i storstädernas centrala delar kan minskas radikalt genom att de invändigt görs om till bostäder. Jag vill göra ledamöterna uppmärksamma på det förslag till stimulansbidrag för ombyggnad av kontor och andra lokaler till bostäder i storstädernas centrala delar som miljöpartiet har tagit upp och som redovisas i reservationerna 58 och 59. Detta är mycket viktigt för att ge bättre balans mellan lokalyta och bostäder, minska bostadsbristen, minska trafikproblemen och samtidigt ge storstädernas centrala delar ett bättre liv – även utanför kontorstid. Arbetsplatser alstrar ju tre till fyra gånger mer trafik än vad bostäder gör. Det är viktigt att komma ihåg när man planerar tätorterna.

Utvecklingen i min hemstad, landets huvudstad Stockholm, de senaste 15 åren är belysande för hur man skjuter bostadsproduktionen framför sig som en plog och bidrar till att skapa ett krisläge som det vi nu står inför. Vi saknar bostäder i största allmänhet – men särskilt små lägenheter i centrala delar, lägenheter med låga hyror som passar ensamstående – både ungdomar och äldre, t.ex. pensionärer.

Vad har då hänt de senaste 10–15 åren? Ja, utan att göra anspråk på att vara fullständig i denna redogörelse – vilket inte går i detta sammanhang – finner jag det ytterst viktigt att påpeka och påminna dem som hört detta tidigare om att under en lång tid försvann mellan 1 200 och 1 500 små lägenheter varje år i Stockholm genom s.k. saneringar. Det var hus som revs eller byggdes om till kontor eller lägenheter som slogs ihop till större. Om vi gör en snabb, grov summering ser vi alltså att under bara 10 år har kommunen på så sätt bidragit till att med ca 12 000–15 000 lägenheter minska tillgången på just sådana lägenheter som vi är i skriande behov av. Detta har hänt i Stockholm. Samma utveckling har man såvitt jag vet haft i Göteborg och Malmö.

Samtidigt har man dessutom sagt ja till ytterligare stora kontorskomplex –

som vi kan se vida omkring den omtalade Globen – där kommunen skrivit ett *bindande kontrakt med byggarna om 124 000 m² för kontor o.d. för att finansiera projektet så att kommunen inte skall belastas. Hur mycket arbetskraft har inte detta krävt, som kunde ha använts t.ex. till bostadsbyggande!*

Vi vet också hur det nu ser ut vid vår centrala järnvägsstation. Nära intill här, vid Slussen, håller Landstingsförbundet på att färdigställa nya kontorslokaler samt hotell och konferenslokaler. Deras gamla kontor blir dock inte bostäder utan ytterligare nya kontor.

Vid ett sammanträde med bostadsdelegationen för Storstockholms 25 kommuner förra fredagen framgick det att Stockholm nu, mellan 1988 och 1992, bygger kontorsarbetsplatser o.d. för 69 000 nya anställda – Agne Hansson var inne på detta – trots att det inte finns någon arbetslöshet här i Stockholm. Arbetslösa är svårplacerad arbetskraft. Hur mycket arbetskraft som också kunde ha använts till bostadsbyggande har inte engagerats i detta, och hur mycket mark går det inte åt! Varifrån får man folk till anställningarna på de arbetsplatser som skapas? Det är också viktigt att notera att denna kontorsyta inte är beställd och inbokad i förväg, utan den är fri för uthyrning till den som anmäler intresse. Det är alltså inte ett behov som i dag föreligger.

Ja, situationen är kritisk. Men enligt min mening är det de kommunala politikernas prioriteringar av övrigbyggandet som starkt har bidragit till att vi har hamnat i denna situation. Villkoren tycks vara sådana, PBL eller inte PBL. Hur kommer det sig? Och nu ökar risken att man, för att avhjälpa krisen, tar till så drastiska åtgärder att vi, i likhet med det som hänt de sjuka hus vi byggde i miljonprogrammet, skapar en mängd nya problem. Självklart är det inte likadana problem, men vad kan hända? Vi riskerar svåra omställningsproblem, med tvära kast mellan ombyggnadsverksamhet och nybyggnadsverksamhet. Regeringen planerar att släppa in byggmaterial från hela Norden. Det är bra om vi kan förse marknaden på det sättet. Men jag tror också att vi då måste ha ursprungskontroll. Vi behöver veta i förväg att vi inte riskerar att få in material som kan orsaka problem i byggnationen. Det gäller formaldehyd och annat material. Ett ökat samarbete i Norden är annars någonting som vi i miljöpartiet välkomnar starkt.

Det talas också om förtätning av befintlig bebyggelse. Eftersom det råder markbrist är risken mycket stor för att man bygger på naturmark, jordbruksmark eller på annan mark som man vid moget övervägande inte skulle ha byggt på därför att den är värdefull som naturområde. Den kan också utgöra viktiga rekreatiomsområden för människor som behöver frisk luft och motion, vilket vi alla behöver för att hålla oss friska. Det kan var utrymmen som barn behöver för att ha rörelseytor utomhus. Men det kan också vara sankmark, som ger oss nya sjuka hus.

Herr talman! Vad jag vill poängtera med detta är att vi måste ha en mer balanserad utveckling när det gäller byggandet. Vi måste ha mindre svängningar mellan perioder med antingen intensivt byggande av kontor och liknande lokaler eller intensivt byggande av bostäder, när vi skapat krisartad bostadsbrist genom en längre tids försummelse. Reglerna måste därför anpassas så att bra bostäder skapas löpande. Det betyder att äldre hus och befintlig bebyggelse skall kunna byggas om och rustas upp på sådana villkor

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

att detta gynnas, i stället för rivning och/eller nybyggnation. Miljöpartiet avser att återkomma med förslag på detta område under den allmänna motionstiden.

Vi kommer också att i januari lämna in motioner om gynnsamma regler för s.k. ekologiskt byggande, dvs. byggande som så effektivt som möjligt utnyttjar naturens bidrag till energiförsörjning, uppvärmning och underhåll.

När det gäller boendekostnader och bidrag för boendet har miljöpartiet de gröna målet att subventionerna på sikt skall avskaffas. Men det är viktigt att detta inte görs på ett sådant sätt att låginkomsttagare inte får råd till ett gott boende. Miljöpartiet vill – i stället för dagens subventioner – införa ett rejält grundavdrag för alla och ett bastillägg som är behovsprövat efter inkomst och antal barn, i stället för det bostadsbidrag som vi har i dag, vilket är bundet. Detta är pengar som mottagaren själv kan välja att använda till bostadstäckning eller till att klara andra kostnader, t.ex. höga resekostnader, som man har i glesbygden, där boendekostnaderna i gengäld inte är så höga som i de stora tätorterna. Till detta återkommer vi också i budgetförslaget från miljöpartiet på nyåret.

Den höjning av räntan med 0,1 % för befintlig bebyggelse som miljöpartiet nu sagt ja till, hoppas vi skall bidra till att människor som bor i större lägenheter än de egentligen behöver skall byta till mindre, så att lägenhetsytan fördelas på ett bättre sätt. Beträffande tidpunkten för införandet av nya bestämmelser har vi i miljöpartiet sagt oss att det är orätt att införa ränteregler som höjer kostnaderna för de boende och de byggande med retroaktiv verkan. Ombyggnader av fastigheter är något som människor planerar under lång tid och med mycken möda. Detta gäller även finansieringen av sådana ombyggnader. De som drabbas hårdast är förstas människor med egnahem som inte kan bygga själva – betänkandet undantar ju självbygge – och människor som äger endast en eller ett fåtal hyresfastigheter och därmed har begränsade möjligheter att få gynnsamma ekonomiska villkor på annat sätt. Stora bolag och konsortier finner som regel andra vägar när hinder av detta slag uppstår. Det är också viktigt att i detta sammanhang komma ihåg, att trots attorstäderna växer bor fortfarande en stor del av svenska folket på mindre orter, i småhus som de äger själva. De måste kunna bygga om till rimliga kostnader och ta vara på gamla hus, även om de inte är klassade som kulturhus eller byggnadsminnesmärken.

Från miljöpartiets sida hade vi också velat se att den trots allt långa listan på undantag gällande ombyggnadsrättevillkoren, som bostadsutskottets majoritet ställt sig bakom, ytterligare hade förlängts med de fastigheter som byggs om för att spara energi. De pengar som statens energiråd avsatt för sådana ändamål syftar till experimentverksamhet. Men den typ av rutinåtgärder vid ombyggnad som nu går att vidta, med hjälp av de energirådgivare som finns – och som skulle behövas i långt större utsträckning – kommer att strypas om inte regeringen skyndsamt sätter in andra åtgärder på det området. Jag hoppas att energi- och miljöministern eller bostadsministern skall komma med några glädjande nyheter på detta område snarast möjligt, annars blir energisparandet kanske bara tomma ord.

Jag skulle vilja passa på att härifrån talarstolen, eftersom det inte kom med i betänkandet, vädja till bostadsministern att mycket noga följa upp de beslut

som nu fattas och de åtgärder som vidtas samt återkomma om konsekvenser-na blir så allvarliga att människor får problem.

Avslutningsvis vill jag, herr talman, yrka bifall till miljöpartiets reservation till betänkandet och till de övriga reservationer som vi stödjer, nämligen de som Carl Frick räknade upp i sitt inlägg.

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Anf. 39 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Bostadsbristen blir allt tydligare i Sverige. Frågan är inte om något skall göras, utan hur vi skall gå till väga för att ändra på denna utveckling. Utgångspunkten för regeringens proposition har varit att frigöra resurser till förmån för ett ökat bostadsbyggande. De restriktioner som det handlar om är inte ett mål i sig, utan de är medel för att nå politiska mål. De förslag som bostadsutskottet och finansutskottet har yttrat sig om innebär i sina huvuddrag att de nuvande begränsningarna av s.k. övrigt byggande i storstadsområdena förlängs, att liknande restriktioner, på 95 % nivå, införs i övriga landet och att ombyggnadsramar för 1989, avseende den statliga långivningen till ombyggnad av bostäder, införs i hela landet. För att uttrycka sig mer påtagligt kan man säga att den garanterade räntan vid ombyggnad av bostadsrättshus och allmännyttiga bostäder höjs ingångsåret från 2,6 % till 5,25 %, vid ombyggnad av enskilt ägda hyreshus från 2,35 % till 5,1 %, och för ombyggnad av egna hem höjs den garanterade räntan från 4,9 % till 10 %.

Avsikten med dessa åtgärder är att ombyggnadsverksamheten skall dämpas. Den skall hållas tillbaka, för det är ett nytillskott av lägenheter som nu är det mest angelägna.

Bakom detta regeringsförslag finns det majoritet i bostadsutskottet och det finns motsvarande majoritet i finansutskottet. Vi som medverkat till majoritetsbetänkandet gör samma bedömning som regeringen gjort, vilket mycket värtaligt utvecklades av Jan Strömdahl. Vi säger att i en region överhettad av byggaktiviteter, där viljan hos byggmästarfolket att bygga kommersiella lokaler är så genomgående och tydlig, måste någon ställa upp och reagera till de bostadslösas förmån. Det är egentligen en kort sammanfattning av regeringsförslaget men också en påminnelse om att det handlar om ett politiskt ansvar i bostadsfrågan.

Vi har nu hört hur kritiken har utformats. Vi har hört Knut Billing som företrädare för moderata samlingspartiet och Erling Bager som företrädare för folkpartiet säga att förslaget inte har någon relevans med utgångspunkt i deras ideologi.

Vad Knut Billing sade har vi hört många gånger förr. Han säger att det inte är regleringar som behövs utan att det är en ökad frihet på bostadsmarknaden, där man tillsammans skall lösa de uppkommande problemen. Och han säger att vägen till en balanserad bostadsmarknad är avreglering. Han känner flåset i nacken från Erling Bager i folkpartiet, som tycker att det är fel att genom byggregleringar eller, som det heter, andra regleringar bromsa nödvändiga investeringar. Han vill att dagens byggnadsreglerande åtgärder skall avvecklas och att några nya regleringar inte skall införas.

Centern har anvisat en annan lösning, nämligen en investeringsavgift. Det är ingen hemlighet att investeringsavgiften är ett alternativ som har

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

diskuterats, men slutsatsen har blivit att de påbjudna restriktionerna har större verkningsgrad och större genomslagskraft och att man snabbare når de syften som avses med det förslaget än vad man skulle uppnå med investeringsavgifterna. Det har varit bakgrunden till att vi diskuterar detta förslag som ett mera hårdhärtat inslag på bostadsmarknaden.

Hur skulle det bli om man släppte loss restriktionerna och gick Knut Billing och Erling Bager till mötes genom att avreglera och ge byggintressena chansen att ordna och fixa för att utveckla bostadsmarknaden i storstadsområdena? Vi kan ta den näraliggande region där vi just nu befinner oss som exempel. Här finns i dag ett lager av byggprojekt utanför bostadssektorn på 14 miljarder kronor, utöver att åren 1989 och 1990 redan är fulltecknade inom den 70-procentiga kvoten. Det innebär att om den kommersiellt inriktade byggverksamheten skulle få utvecklas utan några hinder, skulle det inte byggas några bostäder alls, men det skulle bli en enormt god tillgång på lokaliteter av annat slag. Detta är orimligt. Det visar att moderaterna och folkpartiet vill lämna ifrån sig sitt politiska ansvar för bostadsfrågans lösning till de kommersiella intressena, dvs. att man inte är beredd att för egen del ta något politiskt ansvar alls för bostadsfrågans lösning. Man har gått tillbaka till det som inträffade efter 1982 års val och målar i de mest dystra färger upp hur den nya regeringen genom regleringar av olika slag ändrar förutsättningarna för bostadsfrågans utveckling.

Herr talman! Jag vill bara säga att det gjorde regeringen rätt i. Vid den tidpunkten fanns det 40 000 tomma lägenheter. Det fanns i vissa regioner en arbetslöshet bland byggnadsarbetare på mellan 10 och 11 %. Arbetsmarknaden var inte i god kondition, och många hade fått uppleva en utveckling där resursfördelningen hade kommit snett. Det var alldeles självklart att det i denna situation var nödvändigt att vidta åtgärder för att stimulera avsättning av bostäderna, för att skapa intresse för ombyggnadsverksamhet, för att med stimulansåtgärder från samhällets sida se till att man fick en större effektivitet på bostadsmarknaden.

I dag är läget omvänt. I dag bör inte ombyggnadsverksamheten prioriteras utan den får stå tillbaka till förmån för nyproduktion – detta för att man skall nå det syfte som vi alla strävar efter, nämligen balans och långsiktighet på svensk bostadsmarknad. Men det måste ske på villkor som värnar de många människornas behov. Vi måste komma till rätta med kostnadsutvecklingen. Det skulle vara intressant att höra både Billing och Bager kommentera kostnadsutvecklingen i storstadsområdena, där man byggt kommersiella lokaler i en ständigt överhettad konjunktur, där priserna drivits upp och kostnaderna har ökat stadigt och oroväckande men där hela detta kostnadsfält har flyttats över till bostadsområdet. Vilka är det som i slutänden får ta konsekvenserna av denna olyckliga kostnadsutveckling? Jo, det är hyresgästerna. Byggmästarintressena klarar sig alltid. De är vinnare i denna konjunktur. Med de höga kostnaderna i bostadsbyggandet är det i förlängningen hyresgästerna som får bära de tyngsta bördorna.

Det har sagts mycket om behandlingen i utskotten och det har diskuterats vilka förändringar som har skett under utskottsarbetets gång. Det är bra att det påpekas att det är utskotten som skall ändra och förbättra propositioner-

na och anlägga synpunkter på dem om det ligger i linje med de intressen som majoriteten i utskotten representerar.

Till sist vill jag säga att jag tyckte att Agne Hansson var litet för självisk i all sin mysighet i talarstolen när han sade att de elva tillkännagivandena i bostadsutskottet inte hade varit möjliga att genomföra, om inte centern hade uppträtt som den gjorde. När man i centern blev medveten om att man inte kunde få igenom ett avslag på propositionens förslag var hela ambitionen att göra det bästa möjliga av läget. Jag vill bara påminna Agne Hansson att många av de motioner som har biträtt och som i positiv mening innebär en förändring av propositionen, kommer från socialdemokratiska motionärer. Det är bra att vi kan hitta gemensamma lösningar, men jag tyckte det var något för djärvt att tillskriva centern hela äran av denna förändring.

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Anf. 40 KNUT BILLING (m) replik:

Herr talman! Oskar Lindkvist säger att bostadsbristen blir allt påtagligare i Sverige. Ja, det är väl alldeles korrekt att bostadsbristen har ökat under de år som socialdemokraterna har haft majoritet här i riksdagen. Han säger också att man nu höjer ingångsräntan från 2,6 % till 5,25 % och får det att låta som om detta inte är särskilt märkligt. Men, Oskar Lindkvist, det är faktiskt så att det genom bruksvärdessystemets konstruktion blir omöjligt att bygga om ett hus utan de subventionerade lånen.

Sedan säger Oskar Lindkvist att vi moderater hävdar att vi skall lösa problemen på bostadsmarknaden genom avreglering. Ja, det är alldeles korrekt. Oskar Lindkvist redovisade själv ganska utförligt de resultat som vi nu ser. Han sade att man har ett lager av låneärenden som uppgår till 14 miljarder och en fulltecknad kvot för åren 1988 och 1989 i Stockholms län. Så går det när man reglerar, Oskar Lindkvist.

Sedan kritiserar Oskar Lindkvist den borgerliga bostadspolitiken. Men även om den i alla avseenden inte var helt fullgod under de borgerliga regeringsåren låg ändå bostadsbyggandet på en högre nivå. Ni har nu efter sex år lyckats komma upp till den lägsta siffra för bostadsbyggandet som de borgerliga regeringarna kunde prestera. Det är alltid något, men jag tror inte att ni skall kritisera de borgerliga partierna särskilt mycket.

Oskar Lindkvist säger att vi måste komma till rätta med kostnadsutvecklingen. Men, Oskar Lindkvist, Byggnadsarbetareförbundet har sagt att det förslag som ni nu lägger fram kommer att leda till att produktionskostnaderna ökar. Jag har tidigare i debatten citerat detta, det är precis så man skriver i sitt brev till riksdagsledamöterna. Vi har aldrig sett en sådan ökning av produktionskostnaderna som under de senaste åren då socialdemokraterna har haft regeringsansvaret. Produktionskostnaderna fullkomligt rusar i höjden. Vad beror det på? Jo, det beror på att ni snart har reglerat allting inom svensk bostadspolitik. Det är resultatet, Oskar Lindkvist. Siffrorna talar sitt tydliga språk.

Anf. 41 ERLING BAGER (fp) replik:

Herr talman! Oskar Lindkvist undvek att kommentera den huvudkritik som vi från folkpartiet riktade mot propositionen. Den först framförda kritiken gällde att man skall föra samma politik före valet som efter valet.

Oskar Lindkvist gick i stället in och talade om de mål och de medel regeringen hade med denna proposition. Man kan nästan se i ögonvrån på Oskar Lindkvist att han skäms litet grand över att ett sådant här förslag kom så hastigt efter valrörelsen. Vi i folkpartiet tycker att man skall kunna föra samma politik före valrörelsen som efter den. Det är ett anständighetskrav att man gör på det viset.

Jag kritiserade ryckigheten i den socialdemokratiska bostadspolitiken. Inte heller detta tog Oskar Lindkvist upp i sitt anförande. Vi diskuterar nu ROT-programmet, ombyggnadsverksamheten och lånen. Vi har under hela den period som ROT-programmet funnits föreslagit en mer varsam ombyggnad. Man skulle förändra regelverket på så sätt att det skulle värna om ett genomförande av en renovering och ombyggnad av fastigheten som svarar mot det behov som finns. Det skall inte vara så, som nu varit fallet, att ju mer omfattande ombyggnaden varit, desto fler generösa lån och subventioner får man. Socialdemokraterna har vägrat att lyssna på detta. Man har fortsatt med ett program som innebär lyxsaneringar. Nu kommer plötsligt ett tvärstopp. I stället för att reglera verksamheten tidigare och utforma ett program för en mer varsam ombyggnad lägger man fram ett förslag som innebär att man tvärt stoppar ombyggnader.

Ett annat exempel på ryckigheten är att man under ROT-programmet utgett bidrag för att slå samman lägenheter, och man har på det sättet raderat ut massor av smålägenheter som inte minst efterfrågas av ungdomar. Man har vägrat inse att det är en felaktig politik. När sedan ungdomar och andra efterfrågar fler smålägenheter, då upptäcker man att det här är galet och kommer med nya subventioner i form av något som kan kallas för hittelön till fastighetsägare som kan uppbringa en mindre lägenhet, en etta eller en tvåa. Det är subventioner hit och subventioner dit och en ryckighet som är kolossal.

Låt mig också nämna att man år 1982 under hela valrörelsen förde fram budskapet att när socialdemokraterna får regeringsansvaret så skall man öka byggandet och det skall bli fler byggnadsarbetare som får arbete; och som följd av detta får andra, bl.a. möbelfabrikanter, mer arbete och slutligen får Ludvig Svenssons gardinfabrik i Kinna hjälpa till att tillverka gardiner. Hur blev det? Det blev precis tvärtom. Bostadsproduktionen minskade drastiskt efter det socialdemokratiska maktövertagandet.

Anf. 42 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag skall av hänsyn till kammaren försöka att inte vidga den här debatten alltför mycket. Låt mig bara konstatera att Oskar Lindkvist och jag är ense om att det är för att frigöra resurser för ett ökat bostadsbyggande som vi skall vidta åtgärder. Det är då fråga om att ställa upp till fördel för de bostadslösa. Vi är däremot inte ense om vilka medel man skall använda och vilka åtgärder man skall vidta.

Jag bestrider bestämt att de här föreslagna åtgärderna, att i första hand ge sig på ombyggnadsverksamheten, skulle ge den största effekten. Detta försökte jag belysa i mitt tidigare anförande genom att hänvisa till att nybyggande av arbetslokaler i dag tar den klart största delen av resurserna. Jag noterade med tillfredsställelse att även Oskar Lindkvist tog upp den

saken och att han var oroad över utvecklingen. Jag visade exempelvis på att det planerade byggandet av kontorslokaler och arbetsplatslokaler skulle innebära investeringar på 26 miljarder kronor för vilka man ungefär skulle få 39 000 lägenheter. Jag tycker att detta visar på den dimension som det här är fråga om. Jag vill fråga Oskar Lindkvist om han kan uppnå samma klara effekt statistiskt genom att ge sig på ombyggnadsverksamheten. Jag väntar mig att även socialdemokraterna snart är beredda att ansluta sig till centerns förslag om en begränsning av byggande av detta slag att man och i stället styr över verksamheten till ett ökat bostadsbyggande. Det är detta som måste till för att vi skall få till stånd fler bostäder.

Jag vill slutligen säga att det är möjligt att jag var litet väl självisk i min argumentering – jag medger gärna det, man skall ju vara vänlig när man närmar sig jul. I repliken till moderaten Knut Billing jämförde jag centerns agerande med moderaternas agerande, och i den jämförelsen kan möjligtvis Oskar Lindkvist ge mig rätt. Jag medger gärna att det finns utrymme för att diskutera och för att finna lösningar tillsammans med socialdemokraterna i bostadsutskottet, och jag vill också ge Oskar Lindkvist en eloge för att det har varit möjligt att förbättra detta förslag. Men det kanske också berodde på att Oskar Lindkvist hade insett att socialdemokraterna inte hade egen majoritet i bostadsutskottet.

Anf. 43 JAN STRÖMDAHL (vpk) replik:

Herr talman! Jag ville ta upp det som Oskar Lindkvist sade om investeringsavgift för övrigt byggande. Han säger att centern har föreslagit denna investeringsavgift i stället för den övriga regleringen av detta byggande som nu finns och som skärps i och med regeringsförslaget.

Ja, jag tycker att läget är allvarligt. Jag vill ge Agne Hansson rätt i hans beskrivning, där han bl.a. refererar till länsstyrelsen i Stockholms län, vars undersökning visar att byggandet av kontor och andra lokaler har exploderat och kommer att öka ytterligare några år framåt. Jag menar att det behövs ännu kraftigare åtgärder än regeringen här har föreslagit.

Därför har vi från vpk anslutit oss till centerns förslag om en investeringsavgift på övrigt byggande. Men vi ser det inte på samma sätt som centern som ett alternativ till regeringens förslag, utan som ett komplement, en förstärkning av regeringens förslag. Därför har vi inte heller en gemensam reservation.

Jag skulle vilja fråga Oskar Lindkvist om inte socialdemokraterna nu – inte minst efter HSB:s skrivningar och ledaren i Aftonbladet – skulle kunna tänkas vara beredda att gå med på denna ytterligare skärpning och därmed reglering av kontorsbyggande och övrigt byggande.

Anf. 44 JILL LINDGREN (mp) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att instämma med Jan Strömdahl i det han senast sade. Nog behövs det väl, Oskar Lindkvist, ännu mer kraftåtgärder för att dämpa kontorsbyggnationen och övrigt byggande?

Utskottet har gått med på vissa insatser. Jag tycker det är bra att man ställer upp för att stimulera till ombyggnad av befintliga kontorshus invändigt till bostäder, med hjälp av den fortfarande låga räntan.

Visst är det en stor bostadsbrist, Oskar Lindkvist, men hur har den uppstått? Jag tycker det är så påtagligt att man har blundat och inte tagit situationen på allvar. År efter år har gått, bostadsköerna har vuxit, och bristen har blivit större. Åtgärder borde ha föreslagits för länge sedan.

Vad som förvånar mig som stockholmare är att en av Stockholms starkaste män, Mats Hulth – partikamrat till bostadsministern och Oskar Lindkvist – står valhant och inte vet hur han skall bära sig åt, eller också låtsas han att han inte kan göra någonting åt det. Om det verkligen är så att den som har mest makt i Stockholms stadshus inte kan göra någonting åt bostadsbristen, då måste reglerna ändras ordentligt.

Dock vore det skönt att slippa dessa drastiska åtgärder, dessa tvära kast. En mer långsiktig politik, ett större ansvar från dag till dag skulle behövas.

Jag tror att man litet på sikt måste se på hur man kan hjälpa enskilda att få större inflytande över sitt boende. Detta kan ske lagligt och ekonomiskt genom att bromsa regleringar och genom att ha ekonomiska skyddsnät i form av bidrag och skattelättnader för de ekonomiskt svaga grupperna.

Om man menar allvar med att hela Sverige skall leva, måste man möjliggöra för sådana som äger sina hus och bor utanför tätorterna att rusta dem, bygga på dem när familjen växer, och att bygga om dem när det behövs för den funktion de skall fylla. Det handlar t.ex. om energisparande och andra åtgärder man behöver göra för att följa med utvecklingen. Detta är någonting som vi måste ta itu med på lång sikt så att vi slipper få sådana här krispaket.

Anf. 45 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Knut Billing har inte riktigt velat förstå att den enorma utvecklingen på byggmarknaden i storstäderna drar upp kostnadsläget, för över höga prisnivåer på bostadssektorn och genererar ökade kostnader dels för samhället i form av ökade subventioner och ökade bostadsbidrag, dels för den enskilde i form av ökade hyreskostnader. Det är precis detta som har skett. I den processen är hyresgästerna de stora förlorarna och byggmästarintressena de stora vinnarna. Samhället har ingenting att vinna på att ytterligare ge spelrum på bostadsmarknaden för intressenter som har vinstintresset som allt avgörande för sin verksamhet. Jag tror Knut Billing, när han får tillfälle att meditera litet i stillhet, så småningom kommer fram till att detta förhållande inte är acceptabelt. Därför tycker jag det är angeläget att betona vikten av de av regeringen föreslagna åtgärderna.

Knut Billing vill inte bara ha en fri marknad. Han vill dessutom dra in mer pengar än de 300 miljoner regeringen föreslagit i sin proposition. Han vill dra in 1 miljard, dvs. det skall vara ännu dyrare. Man skall inte bara ha högt kostnadsläge, baserat på aktiviteter som inte tjänar bostadsintressenterna, utan man skall också vara med och betala 1 miljard utöver de ökade hyreskostnaderna. Det är en fullständig omöjlighet.

Jag hade trott att Erling Bager hade lärt något av sitt umgänge med moderaterna och Knut Billing. Även Erling Bager har dåliga kort i denna fråga. Folkpartiet föreslår ju vissa försämringar av stödet på bostadsmarknaden. Det handlar då inte bara om dessa 300 miljoner, utan folkpartiet vill plocka ytterligare 300–350 milj. kr. av hyresgästerna, det kan Erling Bager

som är en duktig ekonom tala om. Varken folkpartiet eller moderaterna är så där riktigt generösa mot hyresgästerna.

Jill Lindgren ser utvecklingen i ett backperspektiv. Mycket hade kunnat ändras om man hade kunnat se denna fantastiska utveckling, men svaret till både Jill Lindgren och Jan Strömdahl är att om det behövs ytterligare åtgärder är vi självfallet intresserade av att diskutera dem.

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Anf. 46 ERLING BAGER (fp) replik:

Herr talman! Det finns en mycket stor skillnad mellan folkpartiets bostadspolitik och den socialdemokratiska. Det verkar som om Oskar Lindkvist inte vill lyssna och svara på de frågor som ställs.

Folkpartiet har redovisat sina besparingar före valrörelsen till skillnad från socialdemokraterna. Vi har redovisat att vi tycker att det är nödvändigt att minska bostadssubventionerna, och vi har föreslagit det på ett mera anständigt sätt än den socialdemokratiska propositionen redovisar.

Detta vill inte Oskar Lindkvist kommentera. Vore det inte, Oskar Lindkvist, ett anständighetskrav att föra samma bostadspolitik före valet som efter valet? Hyresgästföreningarna tycker det. Jag skulle kunna visa tidningsurklipp, som jag har i min bänk och varav framgår hur man protesterar mot sveket från socialdemokraterna i den förda valrörelsen om bostadspolitiken. Det vill Oskar Lindkvist inte heller kommentera. Men detta är den faktiska sanningen, om man skall summera vad som skett i valrörelsen.

Ta ansvar för era förslag till nedskärningar och låt bli att vulgärräkna på folkpartiets förslag! För en saklig bostadspolitik så kanske det finns vissa beröringspunkter för den svåra match som återstår för framtiden, nämligen att börja trappa ned bostadssubventionerna.

I Oskar Lindkvists första anförande fick jag en fråga om kostnaderna. När det gäller prisökningarna inom byggandet har vi sagt och hävdad att de allt större subventionerna har påverkat byggprisutvecklingen och byggkostnaderna.

Vi har pekat på det här sambandet och sagt att man bör, som ett led i att försöka komma till rätta med de ökande byggkostnaderna, börja att göra en avtrappning av subventionerna. Det har vi framfört i många partimotioner, som Oskar Lindkvist kunnat ta del av. Det är också mitt svar på den fråga han ställde.

Anf. 47 KNUT BILLING (m) replik:

Herr talman! Oskar Lindkvist säger att den minskning av räntebidragen som vi föreslår driver upp boendekostnaderna. Ja, visst gör den det i viss utsträckning, för fastigheter som är byggda för länge sedan, fastigheter som har mycket låga räntebidrag och som hade mycket låga byggkostnader.

Det tycks vara så att våra förslag alltid driver upp hyrorna, men när socialdemokraterna efter något år tar hälften av våra förslag driver det inte alls upp hyrorna. Oskar Lindkvist får ändå bestämma sig.

Sedan säger Oskar Lindkvist att jag inte förstår varför kostnaderna ökar. Jag vill fråga Oskar Lindkvist: Om nu socialdemokraterna trumpetar ut att bostadsbyggandet skall öka kraftigt, jämfört med tidigare låga nivå, genom ytterligare regleringar, är det prisuppdrivande eller prissänkande? Tacksam för ett svar.

Oskar Lindkvist, har Byggnadsarbetareförbundet fel när det i sitt brev till riksdagen hävdar att det framlagda förslaget innebär att produktionskostnaderna ökar?

Anf. 48 JILL LINDGREN (mp) replik:

Herr talman! Till Oskar Lindkvist vill jag säga att om jag ser det som hänt de senaste tio åren i backspeglarna, så beror det inte på att jag inte har följt utvecklingen utan på att tiden har gått, tyvärr.

Under de senaste tio åren har jag följt utvecklingen mycket noga, och jag vet att när man i Stockholms stadshus haft att välja mellan bostäder och kontorslokaler har socialdemokraterna, med hjälp av folkpartister och moderater, gång efter gång fattat beslut som inneburit att bostadsbyggandet dragit det kortaste strået.

Det är problemet, och jag vill försöka komma underfund med om det är lagarna som sätter hinder i vägen eller om det är ett ekonomiskt tänkande som säger att bostadsbyggande har vi aldrig råd med. Det får inte kosta någonting, och ekonomiskt går det bara att försvara kontorsbyggande. Eller vad är det som gör att bostäderna kommer till korta?

Jag är väldigt glad om Oskar Lindkvist vill hjälpa till genom att han och övriga ledamöter i bostadsutskottet – kanske också bostadsministern vill vara med – sätter sig ned tillsammans med lokala politiker och tar reda på vad det egentligen är som gör att bostadsbyggandet gång efter gång efter gång drar det kortaste strået.

Är det krokodiltårar vi ser när Mats Hulth beklagar sig över bostadsbristen? Eller är det så att reglerna faktiskt inte tillåter bostadsbyggande? Jag är glad om vi kunde titta på det tillsammans.

Anf. 49 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Knut Billing konstaterar att när vi driver upp kostnaderna är det inte till nackdel för hyresgästerna, men när moderaterna gör det är det alltid till hyresgästernas nackdel. Det beror helt enkelt på att moderaterna aldrig har besvärat sig med att betrakta bostaden som en social angelägenhet. Där är den stora skillnaden mellan socialdemokratin och moderata samlingspartiet.

Det är också svaret till Erling Bager, som nu medger att det kostar mer pengar med folkpartiets förslag än vad som framgår av resonemanget i utskottets betänkande.

Det är intressant att notera hur Erling Bager har svarat för den verkliga praktinsatsen i den här debatten. Han har åberopat Hyresgästernas riksförbund som part i målet mot socialdemokraterna i bostadsfrågan.

Jag vill bara påminna om att i valrörelsen, den som vi blev påmind om i Erling Bagers senaste inlägg, fick hyresgäströrelsen på moppe av självaste Birgit Friggebo sedan den hade kritiserat folkpartiet. Hon kallade Hyresgästernas riksförbund för en socialistisk kamporganisation. Denna socialistiska kamporganisation har nu plötsligt blivit en bundsförvant till folkpartiet i bostadsfrågan.

Jag skall inte reta upp Erling Bager ytterligare med att läsa vad som står i folkpartiets partimotion, men jag erinrar om att där finns en lång uppräknings

av försämringar för de boende som folkpartiet vill genomföra. Förslagen leder till högre hyror, och det blir svårare för många människor att efterfråga lägenheter.

Herr talman! Den här debatten har med all önskvärd tydlighet visat att den faktor som driver upp kostnaderna i storstäderna, till men för boende och bostadssökande, är de väldiga vinstintressen som länge har fått spela ganska fritt på området. Det är mycket bra att regeringen ser till att det sker en ändring. Det förslag som nu har lagts fram är mycket välkommet.

Till slut vill jag säga till Jill Lindgren, som nu tittar sig omkring i backspegeln, att jag faktiskt inte känner igen den bild av Stockholm, av Stockholms socialdemokrater och av Stockholms bostadspolitik som hon tecknade i sitt inlägg. Ändå har jag följt bostadsdebatten i Stockholm under väldigt många år. Jag kan försäkra dem som har en annan uppfattning än den Jill Lindgren gav uttryck för att bostadsfrågan alltid haft prioritet hos socialdemokratin i Stockholm.

Andre vice talmannen anmälde att Knut Billing, Erling Bager och Jill Lindgren anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 50 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag skulle värdesätta ifall bostadsutskottets vice ordförande ville vara kvar och eventuellt besvara en fråga som jag avser att ställa i mitt inlägg.

I den här debatten har det pratats om lyxsaneringar i storstadsområdena. Förvisso har det förekommit sådana, men jag skall ta upp ett praktiskt exempel på vad som kommer att hända efter det dråpslag som nu riktas mot möjligheterna att renovera fastigheter i storstäderna. Jag är kanske själv litet part i målet, därför att jag bor i ett område där de negativa konsekvenserna kommer att bli mycket stora.

Gullviksborg i Malmö består av åtta höghus och tio låghus. Sedan några år tillbaka pågår där en renovering, och 85 % av bostadsbeståndet är färdigrenoverat. Jag vill betona att det inte handlar om någon lyxsanering. De som har velat har fått sina balkonger inglasade. De som bor på första våningen har kunnat få en uteplats med några kvadratmeter gräsmatta i de fall det varit praktiskt möjligt. Man har tagit bort den gamla ytbeläggningen, som definitivt var miljöfarlig, och satt tegel i stället.

Hyresgästerna i detta område har under åren deltagit aktivt i resonemang- et kring ombyggnadsverksamheten, och de har fått igenom en del av sina krav. Detta är absolut inte, herr talman, något exempel på en lyxsanering, utan det handlar om hederlig, gammal vanlig, behövlig renovering.

Jag skulle vilja be Oskar Lindkvist att någon gång komma ner till Malmö och titta på detta område, där åtta höghus och fem låghus har renoverats, medan fem hus inte kommer att renoveras därför att lånevillkoren framöver blir sådana att ingen kan eller vill betala en hyra för t.ex. en trerumslägenhet som kommer att stiga med 1 000 kr. genom regeringens dråpslag.

Jag vill fråga vad Oskar Lindkvist svarar de hyresgäster som bor kvar i den del av Gullviksborg i Malmö där 15 % av beståndet inte har renoverats,

**Prot. 1988/89:47
16 december 1988**

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

medan 85 % har renoverats. Jag förstår att det är dyrt att bygga om och att renovera, men ett så kraftigt och snabbt slag som den fördyring som riksdagen tydligt kommer att driva igenom i dag är det mycket svårt att förklara, framför allt för malmöborna i Gullviksborg.

Herr talman! Jag är säker på att många andra i Sverige kan peka på samma effekter av detta förslag.

Anf. 51 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat vad jag svarar de hyresgäster i Malmö som bor i dåliga lägenheter, som på grund av regeringens förslag nu inte får någon ombyggnad. Mitt svar till dem är att orsaken till att ombyggnadsrätterna har ändrats och försämrats är att nyproduktion av lägenheter skall släppas fram. I valet mellan att låta ombyggnaden av gamla fastigheter fortgå och att släppa fram nyproduktionen är det rimligt att i bostadsbristens Sverige släppa fram nyproduktionen. Det svaret tror jag att Sten Andersson med gott samvete kan ta med sig till Malmö.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 52 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Herr talman! Jag förstår att Oskar Lindkvist inte lyssnade på mitt inlägg, åtminstone inte i början. Det handlar inte generellt sett om hyresgäster i Malmö, utan om ett område som är geografiskt klart avgränsat, där 85 % av bostadsbeståndet har renoverats men där renoveringen av återstående 15 % kommer att stoppas. Sedan två år tillbaka står 100 lägenheter tomma där, just i avvaktan på en renovering.

Det svar som Oskar Lindkvist gav till mig tror jag inte att han har kurage nog att åka ner till Malmö och lämna till dessa hyresgäster.

Anf. 53 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Jo, jag har kurage att både åka till Malmö och tala med hyresgästerna där. Men nu handlar detta om att omständigheterna har tvingat oss att släppa fram nyproduktionen. Bostadsutskottet och finansutskottet har emellertid skrivit att det av arbetsmarknadspolitiska skäl eller bostadsförsörjningsskäl skall vara möjligt för myndigheterna att göra bedömningar. Jag utesluter inte att detta kan vara ett område som det bör finnas möjligheter för myndigheterna att se positivt på.

För att kunna ge ett bestämt besked måste jag veta mer om projektet än det som Sten Andersson har sagt i sina anföranden. Jag tycker alltså att det är värt att pröva de möjligheter som nämns i utskottets betänkande när det gäller att ompröva detta projekt.

Anf. 54 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Herr talman! Jag skall inte fortsätta att polemisera mot Oskar Lindkvist. Jag noterar och tar till mitt hjärta att han gav en öppning i denna debatt. Om han framöver kommer att sakna uppgifter om området Gullviksborg i Malmö, skall jag se till att han får allt det han behöver.

Anf. 55 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! Vi som har skrivit motion Fi19 är naturligtvis utomordentligt nöjda med utskottens behandling av våra krav. Att-satserna om äldreboendet och de regionala bedömningarna av räntesatsen har antagits. Även önskemålet i den tredje att-satsen har tillgodosetts, t.o.m. med en bättre lösning än den som vi motionärer föreslog.

Det borde vara uppenbart för var och en att riksdagen genom dagens beslut lägger mycket stor vikt vid att byggsysselsättningen kan upprätthållas och att de bostadssociala målen inte sätts åt sidan. Regeringen ges nu möjlighet att hantera höjningen av den garanterade räntan på ett nyanserat sätt. Men det förutsätter också, herr talman, att regeringen är beredd att ompröva sitt beslut från november i år, om ett tak för ombyggnadslån på tillsammans 7,2 miljarder. Det innebär nämligen en halvering av lånevoly-men i förhållande till föregående år. Om regeringen inte är beredd till detta, handlar den inte i riksdagsbeslutets anda, och effekten kan bli en helt onödig byggarbetslöshet.

Anf. 56 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Så sent som i våras ansåg socialdemokraterna i regering, näringsutskott och kammare att det var helt nödvändigt med fortsatta importrestriktioner på tekoområdet. I valrörelsen togs från socialdemokratiskt håll avstånd från förslaget om en avveckling av importbegränsningarna, när detta framfördes från främst folkpartiet. Inte minst de tekoanställda bibringades uppfattningen att någon avveckling av restriktionerna inte var aktuell.

Men när valet väl är över och vallöftena enligt känt maner är till intet förpliktande låter så regeringen meddela att importbegränsningarna är till betydande skada såväl för konsumenterna som för samhällsekonomin, varför de måste avvecklas. Det som var nödvändigt, viktigt och värdefullt ännu i september, före valet, är till nackdel och skada i samma månad efter valet. Helomvändningen är total, och de socialdemokratiska ledamöterna i näringsutskottet och finansutskottet följer lydigt med i svängarna. Förbittringen är med rätta stor inom tekobranschen för detta svek. Protesterna har heller inte uteblivit från såväl arbetsgivare som anställda.

Regeringen presenterar sitt avvecklingsförslag på ett enligt min mening synnerligen bristfälligt sätt. På knappt en halv sida i propositionen förkastas den sedan länge bedrivna handelspolitiken på tekoområdet, som förts med stöd av internationella regler i samarbete med andra i-länder. Omläggningen är total, det internationella samarbetet överges och landets gränser skall stå vidöppna för import av tekovaror även från länder där det bevisligen sker prisdumpning med statsmedel.

Någon analys av konsekvenserna av denna helomvändning har regeringen inte måktat med att göra. Enligt min mening är riskerna för omfattande företagsnedläggelser stora, vilket i hög grad kan komma att drabba Sjuhäradsbygden. För flera av de utvecklingsländer som man anser sig vilja stödja genom åtgärden torde effekten bli den rakt motsatta. Från EG:s sida lär man knappast stillatigande finna sig i att Sverige ger en signal till omvärlden att öka sina exportansträngningar till vårt land med en minskning

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

i motsvarande grad från EG som följd. Risken är uppenbar för åtgärder från EG:s sida riktade mot Sverige.

Vad slutligen gäller de förväntade stora effekterna på konsumentpriserna tror jag att vi alla gör klokt i att något dämpa entusiasmen. Erfarenheterna från den låga dollarkursen talar sitt tydliga språk. Vart tog prisraset vägen i det sammanhanget?

Såväl regering som riksdag har vid flera tillfällen uttalat sig om nödvändigheten av ett breddat och fördjupat samarbete med EG. Detta skall ske på varje område så långt det är förenligt med neutralitetspolitiken. Från näringslivets sida är inställningen alldeles otvetydig till detta samarbete. Det är således av största vikt att vi i vårt land agerar så att vi inte fjärrar oss från EG. Tyvärr innebär den aviserade avvecklingen av tekobegränsningarna att frågan om ett samarbete och en harmonisering med EG beträffande handelspolitiken och dess liberalisering på en så utpräglat konkurrensutsatt sektor som teko helt har åsidosatts. Detta är allvarligt och beklagligt.

Det finns ingen anledning att ifrågasätta uppriktigheten bakom de uttalanden som från skilda håll gjorts beträffande nödvändigheten av en harmonisering med EG. I konsekvens härmed borde alla de som förfäktar denna uppfattning rimligen ställa sig bakom kravet på att handelspolitiken på tekoområdet successivt och målmedvetet anpassas till och harmoniseras med EG, vilket jag har dristat mig att framföra i en motion. Men ack, nej då! En överväldigande majoritet av ledamöterna i näringsutskottet och finansutskottet yrkade avslag på motionen.

Herr talman! Politik och logik går förvisso inte alltid hand i hand!

Anf 57 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Hans Nyhage talade ganska klokt. Det finns ju en reservation, som i stort sett innebär ett bifall till hans motion. Så han har ju möjligheter.

I dag uttalar vi oss helt enkelt om vilken politik som skall gälla när vi lägger upp en ny strategi för vår tekopolitik. Regeringen har ju fallit till föga eller intagit samma ståndpunkt som den som moderata samlingspartiet och folkpartiet har haft under ett antal år, nämligen att det viktigaste av allt är att avreglera. På det sättet tror man att man skall kunna erbjuda konsumenterna lägre priser, så att de skall kunna inbespara pengar. Nu skall vi ha klart för oss att vad det handlar om är en ganska liten volym, eftersom man redan i dagsläget har tagit större delen av den svenska marknaden när det gäller importerade varor. För några år sedan sade man att det var möjligt att tjäna 4 000 kr. per familj, om regleringarna togs bort. I dag har summan krympt med drygt en tusenlapp. Nästa år är väl också den tusenlappen borta.

Men gör man den aviserade omläggningen, om man inte skriver under ett multifiberavtal som innebär begränsningar mot lågprisimporten, kommer ju detta att få konsekvenser. Det rör sig här om en lågprisimport som baseras på varor som har producerats i former som vi här i Sverige inte på något sätt kan godkänna, varken när det gäller behandlingen av dem som arbetar eller i fråga om de miljömässiga aspekterna. I Sverige kommer de ju att få till konsekvens att många företag får bekymmer, framför allt kommer de som arbetar i företagen att drabbas. Jag tror inte att företagen i och för sig, i varje

fall inte de större företagen, får så stora problem. De flyttar ju bara sin verksamhet till utlandet, och då klarar de sig. Men många små och medelstora företag kommer att få bekymmer. Framför allt har de som arbetar med tekoprodukter all anledning att vara oroliga. Det betyder också att de bygder som är beroende av tekoindustrin också kommer att få problem. Det är inte så säkert att det är lätt att få fram ny verksamhet. För Sjuhäradsbygden som jag representerar – i dag talar jag för den reservation som centerpartiet avlämnat i finansutskottet – baseras ju bygdens struktur i mycket stor utsträckning på att de här små och medelstora företagen på tekoområdet finns. Dessa företag håller bygden levande. Även målet levande landsbygd kräver att vi har en livskraftig tekoindustri.

En grundläggande förutsättning för en bra beredskap på området textila produkter är en egen tillverkning av många av produkterna. Framför allt måste vi ha kvar ett kunnande i landet, och då handlar det inte bara om kläder utan om en mängd andra saker som sjukvårdsartiklar och insatsvaror i övrig industri. Dessutom har tekoindustrin vidgat sitt tillverkningsområde med många nya material.

Som Hans Nyhage sade är det litet märkligt att Sverige i dag vill gå före andra länder i Europa när det gäller de här begränsningarna och inte underteckna ett multifiberavtal. Sverige med sina åtta miljoner invånare kan ju inte konsumera så mycket mer av vad de ifrågavarande länderna producerar, vilket gör att trycket på Sverige kommer att bli mycket svårare, liksom också konsekvenserna för våra företag. Sker avregleringen i takt med avregleringen i det övriga Europa kan det vara bra. Men samtidigt måste vi också kräva att tillverkningen i u-länderna sker i acceptabla former. Därför tycker jag att resonemanget i centerpartireservationen är rimligt, nämligen att man i de avtal som kommer att träffas mellan länderna också får in en socialklausul, som medför något så när rimliga villkor också för dem som arbetar. Nu är det också mycket viktigt att vi hjälper till och satsar på svensk teko, så att man får en bättre teknik. Textilindustrin är nämligen en teknikkrävande näring. Man har i många avseenden en långt driven teknik. Det här kräver ganska stora investeringar. Lönsamheten är inte sådan inom näringen att man utan vidare kan göra investeringar. Här finns det all anledning för samhället att satsa. De utvecklingslån som vi har föreslagit och som man måste ta ställning till i vår finns det, enligt vår mening, all anledning att införa. Man må sedan kalla det utvecklingslån eller något annat, det kan göra detsamma. Det måste skapas förutsättningar för ökade investeringar och för ökade satsningar på utbildning, design och marknadsföring.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till reservation 66.

Anf. 58 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Miljöpartiet de gröna anser att handeln med varor i princip skall vara fri och att den skall bedrivas på lika villkor och med ansvar.

Lika villkor kan uppnås genom social- och miljöklausuler, där importen baserad på i Sverige förbjudna förhållanden och metoder kan regleras. På detta sätt kan lika konkurrensförhållanden etableras. Ytterst handlar det också om frågan om huruvida vi skall ha kvar en egen tekoindustri i landet, en tekoindustri som kan slå ut till följd av en orättvis konkurrens.

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Det produceras tekovaror under fruktansvärda förhållanden i tredje världen och att vi då, som Anne Wibble sade under förmiddagen, skall importera dessa kläder hit till Sverige för att barnfamiljerna skall kunna köpa sina kläder billigare kan inte vara riktigt, om produktionen sker genom barnarbete eller under andra oacceptabla miljöförhållanden. Vem betalar priset för att vi skall kunna köpa billigare? Jo, det gör barnen som arbetar med detta.

Nuvarande importrestriktioner motverkar en angelägen industriell utveckling i utvecklingsländerna, det är sant. Handelsbegränsningarna gynnar för närvarande vissa västeuropeiska länders export av tekoprodukter till Sverige. Miljöpartiet de gröna accepterar den aviserade avregleringen under förutsättning att det inte innebär att vi stimulerar import av tekoprodukter som tillverkas under oacceptabla förhållanden.

Regeringen bör aktivt verka för införande av miljö- och socialklausuler i internationella handelsavtal. Innan dessa har förverkligats motsätter vi oss avvecklingen av de nuvarande importrestriktionerna.

Jag upplever att det i denna fråga finns en gemensam grön front som består av miljöpartiet, centern och vpk samt Hans Nyhage och kanske några socialdemokrater – en grön ståndpunkt gentemot de extrema frihandelsvännerna inom det socialdemokratiska partiet, moderata samlingspartiet och folkpartiet.

När det gäller utskottets förslag kan man säga att det är någorlunda balanserat i den bemärkelsen att det finns anpassningsåtgärder, övergångsbestämmelser, som inte moderater och folkpartister kan tänka sig.

Anf. 59 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Herr talman! Jag skall kortfattat kommentera det yttrande från näringsutskottet som fogats till detta betänkande. Jag avser då att i allmänna ordalag koncentrera mig på tekopolitiken. Vi får ju anledning att mer i detalj återkomma och behandla detta område när det gäller den kommande budgeten för nästa år.

Vi kan i dag konstatera att vi har en tekoindustri som kravlat sig upp ur den grop den befann sig i under framför allt 1970-talet. Orsakerna till att vi nu har en tekoindustri som har bättre förutsättningar och bättre möjligheter är flera: en allmänt gynnsam konjunkturutveckling under de senaste åren, stödinsatser på området och till verksamheter som haft möjlighet att utvecklas, en bättre teknikutveckling, bättre utbildningssatsningar samt duktiga företagsledare, arbetare och tjänstemän som gripit sig an problemen på ett riktigt sätt. Deras insikter har varit viktiga och utgör självfallet en tillgång då det gäller framtida möjligheter och eventuella problem.

Den omställning som nu kommer att ske på tekopolitikens område för att successivt avveckla importrestriktionerna är en av de åtgärder som skall bidra till att stärka konkurrenskraften i den svenska ekonomin. Om det förhåller sig så att importhinder leder till ökade priser för oss som konsumenter, och om de påverkar prisökningarna i samhället, bör man självfallet försöka ta bort hindren. Handelns utredningsinstitut och SPK har räknat fram att ett borttagande av handelshindren på tekoområdet skulle

innebära en lättnad i hushållsbudgeten för en normalfamilj med mellan 1 500 och 2 000 kr. per år.

Den fråga som man då ställer sig är: Klarar den svenska tekoindustrin den här omställningen? Detta har även behandlats av tidigare talare? Jag tror att man i dag har resurser och är bättre förberedd än vad man var tidigare. Genom framför allt den omställningstid som nu föreslås i propositionen ges möjligheter att förbereda åtgärder fram till 1991.

Herr talman! Självfallet förstår jag och jag har den fullaste respekt för att människor i bygder där det finns en koncentration av industrier som påverkas av strukturförändringar och marknadsförändringar känner oro. Naturligtvis gör de det. Jag kommer själv från ett län som genomlevt verkstadsindustrieförändringar, handelsstålsförändringar, specialstålsförändringar och förändringar inom tekoindustrin. Men jag har också sett hur man gått till väga för att lösa problemen och vad medvetna satsningar ger för resultat, satsningar på nya arbeten och på att förbättra och förnya befintlig verksamhet. Resultatet av dessa satsningar har lett till att på orter i just mitt hemlän, där tekoindustrin dominerar, är det stora problemet i dag brist på arbetskraft.

Herr talman! För att den omläggning som nu skall ske på tekopolitikens område skall kunna genomföras så smidigt som möjligt, måste staten även i fortsättningen under denna omställningsperiod gå in med åtgärder som gör att eventuella påfrestningar lindras.

Herr talman! Majoriteten i utskottet har ingen erinran mot den aviserade avvecklingen av importrestriktionerna för tekoprodukter. Utskottsmajoriteten vill dock understryka behovet av fortsatta stödåtgärder för tekoindustrin. Det är också viktigt att stöd och insatser i större utsträckning inriktas mot framför allt de små och medelstora företagen, vilkas problem är helt annorlunda än de stora företagens.

Herr talman! Vi får, som sagt, anledning att återkomma till tekopolitiken under våren 1989. Jag avslutar med att yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag och avslag på reservationerna.

Anf. 60 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! Den industriella produktionen av kläder i vårt land har pågått sedan 1850-talet, och den har spelat en mycket viktig roll vid industrialiseringen av vårt land. Vi har dessutom ett klimat som kräver omväxlande och ordentlig klädsel. Det har varit naturligt att betrakta tekoindustrin som en av basnäringarna, och det svenska folket har slagit vakt om utvecklingen i denna näringsgren. Tekoindustrin har även bidragit med mellan 6 och 7 miljarder kronor per år i exportinkomster för vårt land.

Hela regioner och många orter har haft sin dominerande industrisysselsättning i tekoföretag. Så är fortfarande fallet i Sjuhäradsbygden. Det är fullt naturligt att vi i denna kammare har ett stort ansvar när vi i dag beslutar om en framtida avveckling av importrestriktionerna för tekoprodukter.

Importregleringen kan i det globala perspektivet inte vara annat än ett sekundärt medel att uppnå en god hushållning med våra gemensamma resurser. Det primära och viktiga måste ändå vara att regering och riksdag kombinerar avvecklingen av importrestriktionerna med offensiva åtgärder för att stödja denna bransch.

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Vi måste ge fler tekoföretag möjlighet att få del av export- och rationaliseringsfrämjande insatser samt insatser för att stödja produktutveckling och utbildning.

Merparten av tekoproduktionen sker, som sagt, i små och medelstora företag, och många av dessa är bara i början av sin förändringsprocess. Utan ett nytt offensivt branschprogram hade det inte varit möjligt att acceptera en så snabb avveckling av importrestriktionerna. Detta är också skälet till att min kollega Berndt Ekholm och jag har motionerat om aktiva åtgärder från regeringens sida under det kommande året.

De tekoanställda och människor som har värnat om vår egen produktion av kläder har ofta, även i denna kammare, stämplat som protektionister, trots att det verkliga syftet har varit att ge konsumenten god kvalitet till rimliga priser, närhet och god service samt att bereda de anställda möjlighet att känna stolthet över sitt arbete.

De tekoanställda i Sverige slår också vakt om sina kollegers rätt till fackliga rättigheter över hela vår jord. Det är naturligt att de anställda i Sverige motsätter sig att barn exploateras som arbetskraft, samtidigt som barnens föräldrar tvingas att gå arbetslösa. Men vad som är ännu värre är att de fattigaste av jordens alla fattiga utestängs från utbildning och utveckling när våra minsta bröder och systrar exploateras som arbetskraft. Det är skälet till att vi så ihärdigt motionerat om införande av en socialklausul i de internationella handelsavtalen.

Vi anser också att vi kan finna vägen till rättvis global arbetsfördelning genom att Sverige i alla internationella sammanhang verkar för att de politiska, sociala och fackliga villkoren förbättras för människor som saknar dessa grundläggande rättigheter.

Herr talman! Vi motionärer är i stort sett nöjda med näringsutskottets yttrande över våra motionsyrkanden nr 3 och 4. Det skall verkligen bli intressant att se hur det går med våra yrkanden nr 1 och 2 – som avser övervakning av prisutvecklingen på tekovaror och behovet av effektivare ursprungsmärkning – när importrestriktionerna så småningom slopas. Det är både konsumentpolitiskt och nationalekonomiskt viktigt att det finns ordentliga möjligheter till uppföljning av riksdagens beslut. Vi motionärer avser att noggrant följa vad regeringens arbete i de av oss aktualiserade frågorna ger för resultat, bl.a. i den kommande budgetpropositionen. Eftersom finansutskottet nu föreslår att riksdagen avslår våra yrkanden, kommer vi att avstå i den kommande voteringen när det gäller mom. 56, och om det behövs avser vi att återkomma i ärendet.

I detta anförande instämde Berndt Ekholm (s).

Anf. 61 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Det är med anledning av att diskussionen om tekopolitiken kom upp på dagordningen i dag som jag har anmält mig till talarlistan. För ett år sedan, liksom i dag sista dagen före juluppehållet, debatterades frågor rörande tekoindustrin. Då som nu: sist på talarlistan. En repetition av tekopolitiken gavs i kammaren även i våras den 4 maj. Det är inte min avsikt att i dag upprepa den debatten. Vi kommer, såsom Reynoldh Furustrand sade, tillbaka till tekopolitiken under vårsessionen.

I finansutskottets betänkande återkommer moderata reservationer liknande dem vi stod för under föregående riksmöte. Jag känner mig föranledd att ge ett snabbt koncentrat av våra ställningstaganden angående multifiberavtalen.

Frihandel är en grundläggande förutsättning för en fungerande marknadsekonomi. Ett fritt utbyte av varor, tjänster och kapital är särskilt viktigt för ett litet land som Sverige. Vi har en liten chans att hävda oss mot de stora handelsblocken. Frihandeln är av avgörande betydelse för vårt näringslivs möjligheter att göra sig gällande på världsmarknaden. Även inom EG är målsättningen fri handel över gränserna. Vi har därför under flera år krävt att de särskilda importrestriktionerna mot tekovaror skall avskaffas.

Genom multifiberavtalen begränsar vi i dag importen av tekovaror från 15 lågprisländer. Många av dem är u-länder. Samtidigt som vi genom vår biståndspolitik försöker ge hjälp till självhjälp, slår vi med protektionistisk handelspolitik undan benen för utvecklingsländerna inom just den industri-sektor som de har goda förutsättningar att utveckla. Det är, vilket vi många gånger framhållit, omoraliskt att Sverige på detta sätt medverkar till att hålla tillbaka utvecklingsländernas industriella utveckling.

Handelshindren är också till nackdel för de svenska konsumenterna, särskilt för barnfamiljerna, eftersom hindren höjer konsumentpriserna. Glädjande nog aviserar nu regeringen en avveckling av importrestriktionerna. Mindre glädjande för svenska konsumenter, och även för u-länderna, är att man avser att låta oss leva med importrestriktionerna i ytterligare tre år.

Vi vill ge de svenska konsumenterna och u-länderna nytta av den fria handelns fördelar tidigare. Vi anser därför att en avveckling av handelshindren på tekoområdet skall inledas omedelbart. Med detta ser jag fram emot en mer uttömmande debatt om tekofrågorna till våren.

Anf. 62 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Jag har förståelse för om en riksdagsman, som uppfattar att sysselsättningen i hans region och län kan ta skada av vissa åtgärder, tar till orda mot dem. Det behöver inte innebära att jag tycker att den åsikten är riktig. Men jag kan ändå förstå och känna för vad Hans Nyhage och Lennart Brunander har sagt. Jag tycker inte att denna debatt – som handlar om tekorestriktioner mot u-länder – kan passera, när det från andra talare görs gällande att restriktionerna är till för att indirekt skydda människorna i u-länderna mot att behöva framställa sina varor under villkor som inte skulle anses vara acceptabla.

Vi begränsar import av teko av nationella skäl. Det har skett bl.a. med hänsyn till sysselsättningen i Sjuhäradsbygden. Men låt oss inte lämna denna kammare i tron att vi har dessa restriktioner med hänsyn till u-länderna. Det har vi definitivt inte. Ökad arbetslöshet i u-länderna resulterar inte i bättre förhållanden där. Det är följden, om vi inte i det här fallet snabbare skulle avveckla tekorestriktionerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i ärendet.

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Mom. 2 (den allmänna inriktningen av den ekonomiska politiken)

Först biträdades reservation 5 av Carl Frick med 19 röster mot 18 för reservation 4 av Hans Petersson. 272 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 3 av Gunnar Björk och Ivar Franzén med 34 röster mot 18 för reservation 5 av Carl Frick. 257 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 2 av Anne Wibble och Margareta Jonback med 37 röster mot 36 för reservation 3 av Gunnar Björk och Ivar Franzén. 234 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 1 av Lars Tobisson m.fl. med 60 röster mot 36 för reservation 2 av Anne Wibble och Margareta Jonback. 212 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 141 röster mot 58 för reservation 1 av Lars Tobisson m.fl. 110 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (avskaffande av valutaregleringen)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 176 röster mot 129 för hemställan i reservation 6 av Anne Wibble m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 7 av Hans Petersson anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 4 (löntagarfonder m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (stimulanser av hushållssparandet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (omsättningsskatt på värdepapper)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 10 av Lars Tobisson m.fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 11 av Anne Wibble och Margareta Jonback anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 7 (småföretagens villkor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Gunnar Björk och Ivar Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (förslag om främjande av högteknologi)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 13 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 14 av Hans Petersson anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 9 (en god miljö som mål för den ekonomiska politiken)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 237 röster mot 37 för hemställan i reservation 15 av Gunnar Björk och Ivar Franzén. 31 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 16 av Anne Wibble och Margareta Jonback anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 10 (inriktningen av fördelningspolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Gunnar Björk och Ivar Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (en ny låginkomstutredning)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 37 för reservation 18 av Hans Petersson och Carl Frick.

Mom. 12 (frisläpp av investeringsfonder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (arbetsmarknadens funktionssätt)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* hemställan i reservation 20 av Lars Tobisson m.fl., *dels* hemställan i reservation 21 av Gunnar Björk och Ivar Franzén – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 22 av Anne Wibble och Margareta Jonback anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 14 (avslag på de arbetsmarknadspolitiska förslagen)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 23 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder, ..
m.m.*

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 24 av Lars Tobisson m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 16 (merkostnadsbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 25 av Lars Tobisson m.fl., *dels* reservation 26 av Anne Wibble och Margareta Jonback, *dels* reservation 27 av Gunnar Björk och Ivar Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (anslaget Kontant arbetsmarknadsstöd och utbildningsbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 29 av Lars Tobisson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (insatser för flyktingar och invandrare)

Utskottets hemställan bifölls med 250 röster mot 51 för reservation 30 av Gunnar Björk och Ivar Franzén. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 22 (flexibelt utnyttjande av beredskapsmedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Lars Tobisson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (behovet av insatser för särskilda grupper och regioner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 32 av Lars Tobisson m.fl., *dels* reservation 33 av Anne Wibble och Margareta Jonback, *dels* reservation 34 av Gunnar Björk och Ivar Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (indragning av medel från arbetsmarknadsdepartementets anslag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 35 av Lars Tobisson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (arbetstillstånd för asylsökande)

Först biträdades reservation 36 av Lars Tobisson m.fl. – som ställdes mot reservation 37 av Anne Wibble och Margareta Jonback – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 191 röster mot 80 för reservation 36 av Lars Tobisson m.fl. 34 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 27 (byggreglerande åtgärder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 38 av Anne Wibble m.fl., *dels* reservation 39 av Gunnar Björk m.fl., *dels* reservation 40 av Hans Petersson – bifölls med acklamation.

Mom. 28–37 (ändrade bidragsvillkor för ombyggnadslån, m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 41 av Lars Tobisson m.fl., *dels* reservation 42 av Anne Wibble och Margareta Jonback, *dels* reservation 43 av Gunnar Björk och Ivar Franzén, *dels* reservation 44 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 38 (utformningen av övergångsbestämmelserna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 45 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 41 (slopande av tilläggslåneramen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 47 av Hans Petersson – bifölls med acklamation.

Mom. 42 (skattefri avsättning till reparationsfond)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 48 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 44 (boendes inflytande över RBF-stödet)

Utskottets hemställan bifölls med 268 röster mot 37 för reservation 49 av Hans Petersson och Carl Frick.

Mom. 47 (reavinstskatten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 50 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 48 (räntebidrag för befintliga hyres- och bostadsrättshus)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 51 av Lars Tobisson m.fl., *dels* reservation 52 av Anne Wibble och Margareta Jonback, *dels* reservation 53 av Gunnar Björk och Ivar Franzén, *dels* reservation 54 av Hans Petersson, *dels* reservation 55 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 49 (räntebidrag för nya hyres- och bostadsrättshus)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 19 för reservation 56 av Hans Petersson.

Mom. 50 (ikraftträdande av förändringarna i räntebidragsbestämmelserna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 57 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Mom. 51 (stimulansbidrag)

Först biträdades reservation 58 av Gunnar Björk m.fl. med 56 röster mot 19 för reservation 59 av Hans Petersson. 233 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 236 röster mot 52 för reservation 58 av Gunnar Björk m.fl. 19 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 55 a (omläggning av jordbrukspolitiken)

Först biträdades reservation 61 av Anne Wibble och Margareta Jonback – som ställdes mot *dels* reservation 62 av Gunnar Björk och Ivar Franzén, *dels* reservation 63 av Hans Petersson, *dels* reservation 64 av Carl Frick – med acklamation.

Härefter biträdades reservation 60 av Lars Tobisson m.fl. – som ställdes mot reservation 61 av Anne Wibble och Margareta Jonback – genom uppresning.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 60 av Lars Tobisson m.fl. – genom uppresning.

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m.m.*

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

Meddelande om justering av kammarens protokoll, m.m.

Avslutningsord

Mom. 56 (omläggning av tekopolitiken)

Först biträdades reservation 67 av Hans Petersson med 26 röster mot 19 för reservation 68 av Carl Frick. 262 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 66 av Gunnar Björk och Ivar Franzén med 44 röster mot 34 för reservation 67 av Hans Petersson. 229 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 65 av Anne Wibble m.fl. med 91 röster mot 69 för reservation 66 av Gunnar Björk och Ivar Franzén. 147 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 152 röster mot 92 för reservation 65 av Anne Wibble m.fl. 63 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 57 (utredning om konkurrensförhållanden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 69 av Anne Wibble m.fl., *dels* reservation 70 av Gunnar Björk och Ivar Franzén, *dels* reservation 71 av Hans Petersson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

9 § Anmälades och bordlades

Förslagen

1988/89:16 Riksdagens revisorers förslag angående statistiken över socialavgifterna

1988/89:17 Riksdagens revisorers förslag angående statliga insatser för prospektering

10 § Meddelande om justering av kammarens protokoll, m.m.

Anf. 63 TALMANNEN:

Protokollen från sammanträdena den 9–16 december kommer att justeras den 10 januari 1989.

Till kammarens ledamöter har utdelats statistik rörande riksdagsarbetet under hösten med jämförelser med tidigare år samt sammanställning av obesvarade interpellationer.

11 § Avslutningsord

Anf. 64 TALMANNEN:

Ärade kammarledamöter! Första delen av riksmötet är slut. Vi får nu alla ett välförtjänt uppehåll i arbetet.

Jag tror att det är rätt att säga att riksdagen har ett väl fungerande system när det gäller att bereda ärenden. Utskott och partigrupper gör ett mycket

ambitiöst och fint arbete för att ge kammaren goda beslutsunderlag.

På andra punkter är vi kanske ännu inte lika framstående. Det gäller bl.a. riksdagens ställning som centralt forum för samhällsdebatten. Det är självklart att riksdagen skall ha denna roll. Men, jag tror att det fordras en del förändringar om vi på ett bra sätt skall kunna uppfylla den uppgiften.

Behovet av omprövning kan gälla kammarens verksamhetsformer, t.ex. allmänpolitiska debatter och frågestunder, stödet och servicen till ledamöterna och presentationen utåt av riksdagen. Dessa frågor diskuteras ledamöterna emellan och i olika organ i riksdagen. Jag har också under hösten samtalat med många människor – både med sådana som har sin verksamhet i detta hus och med andra som betraktar oss utifrån.

Denna debatt är viktig. Vi måste vara öppna för att pröva nya uppslag i vår verksamhet. En del nya grepp blir lyckade, andra kanske mindre lyckade. Men, om vi inte vågar försöka något nytt är risken stor för stagnation och minskat intresse för riksdagens verksamhet. Det betyder i sin tur ett minskat intresse för det demokratiska arbetet. Ett varningstecken kan vara det för vårt land låga valdeltagande som vi hade i höstas.

En del konkreta förslag hoppas jag skall kunna presenteras inom kort. Diskussioner har tagits upp med partiernas representanter i talmanskonferensen. Dessa diskussioner kommer att fortsätta nu under helguppehållet. Jag är säker på att många här i salen har egna förslag och idéer. Partiernas representanter och jag tar gärna emot dem.

Jag tackar Er alla för ett gott arbete i riksdagen i höst. Ett särskilt tack vill jag rikta till de tre vice talmännen som varit ett ovärderligt stöd för mig under mina första månader som talman.

Innan vi bryter upp vill jag från oss alla rikta ett tack till riksdagens personal. Det är slående med vilket engagemang och intresse som riksdagens anställda utför sitt arbete. Vi är skyldiga dem ett varmt tack, och det föreslår jag att vi ger genom en applåd.

(Applåder.)

Ärade kammarledamöter! Jag önskar Er alla en god och skön helg!

Med dessa ord förklarar jag kammarens sammanträde för avslutat.

12 § Kammarledamöterna åtskildes kl. 15.50.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Gunborg Apelgren

Prot. 1988/89:47
16 december 1988

Avslutningsord

Fredagen den 16 december

Talmannen 90

Andersson, Sten, i Malmö (m) 77, 78

Bager, Erling (fp) 55, 71, 75

Billing, Knut (m) 52, 60, 61, 71, 75

Björk, Gunnar (c) 14, 34, 37, 43, 49

Brunander, Lennart (c) 80

Cars, Hadar (fp) 85

Exner, Lahja (s) 83

Falkmer, Karin (m) 84

Feldt, Kjell-Olof, finansminister 40, 45, 51

Frick, Carl (mp) 23, 34, 45

Furustrand, Reynoldh (s) 82

Hansson, Agne (c) 57, 61, 62, 72

Leijon, Anna-Greta (s) 26, 35, 39

Lindgren, Jill (mp) 65, 73, 76

Lindkvist, Oskar (s) 69, 74, 76, 78

Nyhage, Hans (m) 79

Petersson, Hans (vpk) 17, 32, 37, 44, 48

Roxbergh, Claes (mp) 81

Ryttar, Bengt-Ola (s) 79

Strömdahl, Jan (vpk) 62, 73

Tobisson, Lars (m) 4, 31, 36, 42, 48

Wibble, Anne (fp) 9, 33, 38, 43, 50